

L
E
Q

CONFESSIO

2
Ff 2323

FIDEI ET

RELIGIONIS CHRIS-

TIANÆ, QUAM SERENISS: ET

potentiss: Romanorum Vngariæ &

Bohemiæ &c. Regi Ferdinando, obtulerunt Viennæ

in Austria XIII. Die IXbris; Anni Iesu Christi

M. D. XXXV, Barones, & ex nobilitate in rea-

gno Bohemiæ ij, qui puriori doctrinæ in pijs Eccle-

sijs, quas communitatem Fratrum Bohemico-

rum nominant, dediti sunt &

coniuncti,

Quæ eadem & Imperatori Maximiliano II.

A. V. G. & Sereniss: Regi Poloniæ Sigis-

mundo &c. oblata est.

Recognita, & conuersa in linguam Latinam noua

interpretatione, Anno Christi

M. D. LXXIII.

PSALM. CXIX.

Loquebar de testimonijs tuis coram

Regibus, & non confundebar.

VVITEBERGÆ.

M. D. LXXIII.

ACTOR. XXIIII.

Hoc vero tibi confiteor, me secundum
viam illam, quam sectam dicunt, ita seruire pa-
trio Deo, vt qui credam omnibus quę in Lege
& in Prophetis scripta sunt.

PSAL. XXIIII. IOH. XV.

Oderunt me immerito.

PSAL. LXVIII.

Propter te Deus sustinui opprobrium,
operuit confusio faciem meam. Extraneus
factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs
matri meę. Tu scis improperium meum, &
confusionem meam, & ignominiam meam.
In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant
me.

PSAL. XCIII.

Non repellet Dominus plebem suam, &
hæreditatem suam non derelinquet. Ad iustis-
ciam enim reuertetur iudicium, & eam se-
quentur omnes, qui recto sunt corde.

PSAL. CXXXIX.

Cognoui quia faciet Dominus iudici-
um afflicti, & vindictam pauperum, & con-
fitebuntur iusti nomini tuo, & habitabunt re-
cti coram te.

PRÆFATIO³
DOCTORIS MARTINI LUTHERI.

 Vanquam Fratres hi, per Bohemiam & Moraviam agentes, felicius & eruditius suam Confessionem & doctrinam ediderint, quam ut mea vel commendatione vel præfatione opus habeant, tamen cum iam multis annis odioso nomine Picardi, ceu hæretici & schismatici, sint traducti, visum est meo quoque testimonio, quantum possum, illis servire, si tamen quid valet meum testimonium, præsertim apud nostros, & omnes veræ pietatis studiosos. Nã quid de me sentiant Papistæ, hominum genus iamdudum reprobum, & mente corruptum, & ut iterum Paulus dicit, peccans, ut per seipsum & volenter damnatum, cur me moueret? Sum

A ij illis

illis crucifixus, & ipsi crucifixi
mibi.

Sane cum essem Papista, æmu-
lator scilicet longe feruentissimus Ro-
manarum traditionum, (Nam qui
nunc Papistæ sunt & contra nos scri-
bunt, serio tales non sunt, qualis ego
fui, sed toti frigent, & vel odio vel
quæstu capti, faciunt quod faciunt, fa-
cturi idem contra papatum, si opes &
gloriam maiorem apud nos sperare pos-
sent.) Ipse inquam cum essem Pa-
pista, vere & ex animo istos Picardos
fratres oderam magno zelo Dei & re-
ligionis, nullius omnino lucri aut glo-
rie studio.

Deniq; cum aliquando in aliquot
libros Iohannis Hus imprudens inci-
dissem, & scripturas tam potenter &
pure tractatas vidissem, vt stupere in-
ciperem, cur talem ac tantum virum
exussissent

exussissent Papa & Concilium, mox
territus clausi codicem, suspicatus ve-
nenum sub melle latere, quo simplicitas
mea infici posset, tam violentum regna-
bat in me fascino Papalis nominis &
Concily.

Sed postquam illi placuit, qui me
segregavit ex utero matris meæ, ut
reuelaret mihi filium illum perditionis,
satis multis disputationibus contuli
cum carne & sanguine, & quos habe-
re potui, viris optimis, metuens ne lu-
men, quod in me erat, tenebræ essent,
adeo diffidebam mihi ipsi propter lon-
gitudinem, latitudinem & profundi-
tatem Pontificiæ maiestatis, quam ha-
ctenus & ipse non segniter credideram
à Spiritu sancto regi, & errare non
posse, donec confirmatio paulatim fie-
bam, dum ad meas leuculas velitatio-
nes & quedam præludia, Papistæ, ve-

A. ij lut

lut fluctus feri maris (vt Iudas ait) despumarent suas confusiones. Tum cœpi Papam suspectum habere, & peccetentim contemnere, & tandem, proidentibus, imo destituentibus eum suis defensoribus, per libros ipsa Vanitate vaniores, pro ipsa abominatione in loco sancto agnoscere.

Ibi cœpit gaudium cordis mei, & circumspectis omnibus, ego, quos Papa pro hæreticis damnauerat & perdiderat, pro sanctis & martyribus laudabam, præsertim quorum pia scripta vel confessiones potui reperire. Ceteros vero suspicabar, vel non esse conuictos, vel aliquo lapsu infirmitatis errasse, qui venia dignus fuisset, si Papistæ voluissent S. Pauli consilium sequi, dicentis: Si homo præoccupatus fuerit in delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis,

nitatis, considerans te ipsum, ne & tu
tenteris. At ipsi Satanae furorem se-
cuti, cum austeritate & potentia im-
perabant ouibus Christi, vt Ezechiel
loquitur, quod & adhuc facere non
cessant.

Inter hos autem occurrebant &
isti fratres, quos Picardos vocabant,
iam mihi non ita inuisi, vt antea erant
in papistitate mea. Deniq; offendi in
eis vnum illud et magnum miraculum,
in Ecclesia Papae pene inauditum, scili-
cet, quod omis̄is hominum doctrinis,
quantum poterant meditarentur in le-
ge Domini die & nocte, esseq; eos in
scripturis peritos & paratos, cum in
papatu ipsi Magistri nostri prorsus ne-
gligerent scripturas, quarum titulo
iactabantur, nonnulli vero ex ipsis,
ne vidissent quidem Biblia sacra vn-
quam. Quanquam fieri aliter non po-

A iiij tuit,

tuit, iacentibus linguis, non modo Græca & Ebraica, sed & Latina, quin aliquot loci illis necessario obscuri manerent, Et illud apud eos vitij hærebat, ideo quod dum vitare voluerunt spineta & paludes Sophistarum & monachorum, prorsus ab omnibus studijs artium abstinuerunt, simul etiam inopia coacti, quam labore manuum leuabant.

Sed nunc prodeunt non paulo cultiores & liberiores, ne dicam etiam illustriores & meliores, vt sperem non ingratos neq; inamabiles fore omnibus verè Christianis, ita vt & gratias nos agere oporteat quam maximas Deo & patri Domini nostri Iesu Christi, qui secundum diuitias gloriæ suæ iussit è tenebris splendescere lumen hoc verbi sui, quo denuo in nobis destrueret mortem, & illuminaret vitam. Et gratulari

lari tum illis, tum nobis, quod qui inter nos ipsos quoq; longe abfuimus, destructo nunc interstitio suspicionis, qua nobis mutuo haeretici videbamus, facti sumus prope, & reducti simul sumus in vnum ouile sub vnum illum pastorem & Episcopum animarum nostrarum, qui est benedictus, in secula, Amen.

Quod si quae differentiae in hac eorum Confessione occurrent, de ritibus & ceremonijs, vel de caelibatu, meminerimus nunquam fuisse, neq; potuisse omnium Ecclesiarum omnes ritus & observationes esse aequales vel easdem, Id enim non permittunt hominum, regionum, temporum rationes & varietates, modo salua sit doctrina fidei & morum. Haec enim debet esse eadem, vt Paulus saepe monet, Idem dicatis

A V (inquit)

10 PRÆFATIO D. LVTHERI.

(inquit) omnes. Rursus, vt vno ore honorificetis Deum & patrem Domini nostri Iesu Christi. Nam vt coniugium sit apud eos eo modo liberum, vt apud nos, non sinit eorum status & conditio. Interim satis est, quod cuiuslibet licitum, & nulli peccatum esse docetur & creditur, salua vniuscuiusq; fide & conscientia. Commendo igitur in Domino omnibus pijs, & hanc Confessionem fratrum, in qua videbunt clarè, quanta iniuria hæctenus à Papistis fuerint damnati & vexati.

11

P I O L E
C T O R I.

ANTE ANNOS PLVRES
centum & quinquaginta, excitauit
propicius Deus in gente Bohemica,
urbeq; sedis Regiæ, & Academia
Pragensi, uirum pium, & sanctum
Iesu Christi martyrem, Iohannem Hussum, popula-
rem nostrum, qui in illis locis instaurationem quan-
dam ueritatis Euangelicæ inchoaret, & uindicare
hanc à superstitionibus & corruptelis Pontificijs
inciperet, adiutus autem hic fuit quasi iudicio libro-
rum Vuicleui Angli, qui circiter XX annis ante
quam Hussensis nostras ueritatem docere inciperet,
in patria terra, post multas exagitationes, & exilia
etiam perpassa, placida morte diem suum obiit.

Etsi autem agnoscimus quæ per Hussum &
Successores eius Dominus fecit in terra nostra, initia
tantum quædam fuisse, neq; cum ijs conferenda, quæ
postea in Electoratu Saxonie, & schola Vuiteber-
gensi, Viri Dei, Martinus Lutherus & Philippus
Melanthon, & alij pij & docti alibi præstiterunt,
qui corpus doctrinæ Christianæ instauratæ consti-
tuerunt integrum, & erudite etiam conscriptum,
Ante tamen quam Deus excitaret tales Doctores
Ecclesiæ suæ, uisum ei fuit in nostra terra Bohemiæ,
nostrarum Ecclesiarum opera intercauti, ad initia
illa

illa præceptoris nostri Iohannis Husi excolenda, conseruanda, propaganda, à morte enim Husi nostratis usq; ad annum Christi M. D. XXX, quo Augustana Confessio Imperatori Carolo. V. exhibitata est, intercedunt anni CXV. quo toto tempore, ut in terra Bohemica conseruarentur semina doctrinæ ueræ eius quam hodie eandem profitemur, per nostros antecessores Dominus præstitit, qui quanto cum periculo, & perpetuò quidem suo, inter exilia continua, & persecutiones maximas hoc fecerint, quantum etiam sanguinis horum profusum sit, historie gentis nostræ docent, Postquam enim Concilium Constantiense Hussum condemnauit, non desierunt Pontificij & clerus totus regni Bohemici, in eos, qui puriorem doctrinam profitebantur, quasi reliquias Husi sæuire, neq; quietam his sedem ullam concesserunt.

Et quanquam ex regibus nostris alij alijs clementiores fuerunt, nunquam tamen incitare eos aduersus pios Pontificij omiserunt, etiamsi non ab omnibus idem obtinerent, & pietas & sapientia quorundam obsequi eis recusaret.

Statim autem post mortem Husi, diuortia quædam existere inter auditores ipsius cœpere. Vna enim pars contenta Sacramento Cœnæ Domini integre, cætera neglexit omnia.

Altera zelotarum quorundam fuit, qui zelo ueritatis & scientiæ sanctorum excitati, cum cætera
magistri

magistri sui sectari, tum quas ipsi in studio sacrarum literarum continuo suo deprehendebant superstitiones & corruptelas Pontificias, extirpare uniuersas studuerunt, & uiolentiæ, aduersus Ecclesias ipsorum grassanti, se opponere conati sunt, Vtraq; tamen pars communiter, odio erga Pontificios, ex dolore propter sublatum ab his Iohannem Hussum, & persecutiones perpetuas, quas sustinebant, flagrabat immani, quod à disputationibus, maledictis, & conuicijs, ad cædes priuatas, & frequentissimas quidem, progressum, ab his in seditiones & bella, atq; prælia teterrima erumpere cœpit, anno à morte Husi quarto, & circiter, quo tempore Zisca ille, ductor esse cœpit contra Pontificios copiarum utriusq; partis, tam zelotarum illorum, quam alterius, quæ partes tum, etsi sententijs in plerisq; discrepabant, quod tamen unius magistri discipuli essent, communiter & coniunctis opibus sub Zisca duce militabant, Vim autem & iniuriam Pontificiorum, & mortem Husi, sanè grauitè hic, & in sua gente, & uicinis huius, cum terrori esset toti Romano Imperio, ultus est, & multis magnis prælijs aduersarios uicit domi & foris, etsi cursus huius fuit non totius quinquennij, anno enim M. CCCC. XXIIII in expeditione Morauica ad Pribislaum, quod est Bohemiae oppidum, in exercitu peste mortuus est. Quos autem discriminis causa zelotas hætenus nominauimus, ij, quod motus illius tempore, Bohemicum

micum quoddam oppidum hostium suorum, in tra-
ctu Bcchinensi situm, euertissent, & castris ibi habi-
tis, condidissent in uicinia aliud, cui nomen fecerant
Tabori, ex eo Taboritæ appellati sunt, qui quam pe-
riti fuerint doctrinæ orthodoxæ ueteris Ecclesiæ,
scripta ipsorum docent, & disputationes cum Ma-
gistris Pragensibus, conscriptæ lingua uernacula
nostra & latina. Alterum autem Hussitarum ge-
nus, nomen gentis retinuit, ut Bohemi nominaren-
tur, qui postea, quod poculo Domini in sacramento
integro, & calice uterentur, etiam Calixtini nomi-
nati sunt, quasi Calicij quidam seu Calicini, Et quod
Pragæ sedem haberent, Pragenses etiam uocati sunt,
precipui enim horum Theologi, Magistri Pragen-
ses & fuerunt, & in historijs nominantur, & hi
soli quidem tum liberos conuentus, & quietam se-
dem in regno Bohemiæ, inter & apud Pontificios
obtinuerunt, quæ & nunc obtinent, & facile illi
quidem, cum, nisi quod poculo Domini, & in sacris
suis uernacula lingua utuntur, nihil habeant aut do-
ceant, ulla in parte, à Pontificijs diuersum, & in
Sacramento etiam hoc cœnæ Domini, omnes idola-
trias & superstitiones Pontificias retinent, easq;
augent communicatione huius cum infantibus, atq;
ita ex quatuor pactorum communium capitibus hæc
duo sola, neq; integra quidem, seruant. Sed &
Taboritæ post Ziscam mortuum suos duces habue-
runt, & per annos multos cum reliquis Bohemis,

con-

coniunctis uiribus, & domi apud suos, & occurrentes in uicinas terras, Morauiam, Austriam, Misniam, Voitlandiam, Bauariam, exercitibus ijs qui contra ipsos, ut Hussi reliquias, mittebantur, maximis praelijs & ingente strage edita eos uicerunt, A morte scilicet Ziscæ usq; ad initia concilij Basiliensis, quod & ad placandos Bohemos, cum armis parum aduersus ipsos proficeretur, coactum fuit. Sed tandem, occasione etiam compactatorum (sic enim uocarunt capita quaedam, secundum quæ inter Calixtinos & Pontificios res componeretur, quæ Synodus Basiliensis approbavit & confirmavit) horum igitur etiam pactorum communium occasione oppressi sunt Taboritæ. Hæc oppressio Taboritarum incidit in annum à morte Hussi circiter XXVIII, id est Iesu Christi circiter M. CCCC. XLIII, amissis enim ducibus & omni copia & facultate defendendi se aduersus Pontificios & Calixtinos, à bellis quidem necessario, decem fermè annis ante, cum destitissent, ad disputationes se conuerterunt, quibus per totum fermè decennium illud, postquam à bellis quieuerunt, cum Calixtinis quasi uelitari non desierunt, donec tandem circa ea tempora, quibus Georgius Bodebradius in interregno Bohemiæ pro rege ut esset decretum fuit, Rokyzanæ consilijs callidis & ueterarijs, hæ etiam reliquiæ horum prorsus oppressæ fuerunt & deletæ, Ut nulli amplius uspiam Taboritæ superessent.

HOC

Hoc eodem tempore, & circa quidem annum Christi, M. CCCC. LVII. sub Ladislao primo, secesserunt à Calixtinis noua secessione, ij qui nostras Ecclesias fundarunt, in quibus fuerunt omnium ordinum homines. Cū enim pij illi uiri et intelligentes, conuicijs tantum & cædibus rem geri, inter Taboritas, Calixtinos & Pontificios, longo iam tempore uiderent, & Taboritis oppressis, cum Pontificijs suos committi, neq; quicquam ullis tractationibus aut disputationibus profici, interq; hæc neq; ueritatis doctrinam excoli, neq; disciplinam Ecclesiasticam constitui, & Rokyzanum, concionatorem Calixtinorum, dubia fide sua, magis etiam implicare omnia, ut periculum esset, ne ueritas, quam Hussus instaurare cœperat, prorsus opprimeretur, secesserunt ab his omnibus, & à zelo Taboritarum diuersum hi zelum concipientes, hoc unum egerunt, ut missis omnibus certaminibus, doctrinam conseruarent puram, & semina huius ad posteritatem propagarent, & cum bona conscientia Deum inuocarent & cohererent, quicquid eis accideret ab humana potentia, & aduersariorum grassationibus. Hi sunt fundatores & maiores nostri, quorum doctrinam & studiana nos huc usq; sequimur, & hæc initia sunt Ecclesiarum nostrarum, quæ Fratrum nomen, ab illis primis assertorum ueritatis in Bohemia temporibus ad se propagatum, hodie etiam retinent, neq; ipsi sibi superstitione aliqua, aut religionis ostentatione ulla
sumsea

AD LECTOREM.

sumserunt aut imposuerunt, cum per se quidem minime sit inuidiosum, neq; à professione Christiana alienum, quo & ante Christianorum nomen Antiochicum, appellati fuere fideles, & Paulus hoc nomine compellat Ecclesias suas, publicè & priuatim, atq; ipsum etiam S. Martyrem Hussum fratrum nomine compellare solitum fuisse collegas & auditores suos, ex concionibus & Epistolis eius cognoscitur. Hi antecessores nostri, cum quantis periculis suis ad nostra usq; tempora doctrinam ueritatis produxerint, non decet à nobis iactari uerbis, Perpetuè enim fuerunt Pontificiorum aduersus nos molitiones hostiles, & Calixtinorum etiam minimè fraternæ, cum hi, originis etiam communis consideratione, fraternam nobis fidem debeant, & fratres sint nostri ab antiquo.

Etsi autem, sicut Christianos homines facere par est, & Apostolus mandat, semper reddiderunt nostri rationes fidei suæ omnibus, qui hoc ab ipsis postularunt, Certis tamen certorum temporum urgentibus accusationibus & insimulationibus, Confessionem doctrinæ suæ aliquoties edere necesse habuerunt, Primum autem omnium, capitibus certis comprehensam, Ecclesiæ nostræ exhibuerunt M. Ioh. Rokyzana, & paulo post Regi Georgio, ante annos plures centum, statim inter initia sua, cum admodum adhuc essent teneræ, et minimè quietis regni temporibus. Sed cum postea, non longo interiecto tempore, è ciuitatibus regijs eijcerentur nostri, ijs-

B

dem

dem expulſoribus ſuis obtulerunt tum aliquanto luculentius ſcriptam Confefſionem. Annis pluribus poſt, Regi Ladislao ſecundo, rebus ita flagitantibus, duplicem Confefſionem exhibuerunt, unam breuem Anno Chriſti M. D. IIII. Et alteram copioſiorem, anno tertio poſt, id eſt Chriſti M. D. VII. quæ typis expreſſæ extant in lingua Bohemica noſtra & Latine. Scripſerunt & Regi Ludouico Ladislai filio breuem Confefſionem, anno M. D. XXI III. Tandem VIII. annis poſt, id eſt, Anno Chriſti. M. D. XXXII. Cum illuſtriſſimus & optimus Princeps Georgius Marchio Brandenburgensis &c, à Generoſo Domino Conrado Craieccenſi noſtro, de Eccleſijs noſtris doceri ſe cuperet, tum igitur primum à noſtris Germanicè aliquid editum eſt, (cum ante hoc tempus omnia noſtra ſcriberentur lingua uernacula Bohemica, pauca Latine,) quod Confefſionis inſtar haberet, & mox anno proximo ſequenti, id eſt M. D. XXXIII, denuo Vuitebergæ excuſum eſt, etiam D. Luthero curante, poſtea anno Chriſti M. D. LXVIII, neſcimus ubi, ruruſus in Germania, noſtris non procurantibus, recuſum fuit, cum titulo etiam ambitioſiore, quam qualibus noſtri uti ſolent, Anno tamen M. D. XXXVIII, auctum illud ſcriptum & recognitum, & in Latinam linguam conuerſum, Vitebergæ expreſſum eſt, cum indice Apologiæ ueræ doctriinæ, corū qui uulgo Vualdenſes appellantur &c. Cui narratio de ſcripto illo et diuerſis editionibus eius copioſa eſt prepoſita.

Cum

AD LECTOREM. 19

Cum autem sub illa tempora iniustissimis criminationibus premerentur nostræ Ecclesiæ ab aduersarijs, adeo quidem ut de manifesta ui periclitarentur, quæ à uulgo ipsis afferretur, & ad cædē etiā nostrā seditiosis uocibus incitarentur homines, octauam, ut antea semper, ita tum etiam, de capitibus ijs tantum, de quibus potissimum controuersia nobis est cum aduersarijs, Confessionem hanc Ecclesiarum nostrarum, reliquis pleniorē, Bohemica Lingua à nostris conscriptam, Anno M. D. XXXV. exhibuerunt Regi tum Romanorum & Bohemiæ Ferdinando, ij Domini, qui Ecclesijs nostris coniuncti sunt, & in sua ditione locum nobis concedunt, qui Rex & accepit eam, & respondit Dominorum nostrorum legatis benignissimè, eaq; Confessio mox typis expressa Bohemicè, & paulo post in linguam latinam conuersa, ut Vitebergæ typis exprimeretur, digna à schola et Ecclesia illa iudicata fuit, qua occasione & Magni illius Lutheri elogio ornata est, quod præfationis loco ei addidit, & nunc etiam à nobis ostentatur, Etsi nostris Ecclesijs antiquior etiam cum Luthero intercedit necessitudo, ad quem & ante illa tempora ex nostris quosdam ablegauimus, cum quibus colloquium habuit pium & fidele, & peramanter eos complexus fuit, atq; & de sermonibus ipsius, nobis honorificis, referre, & literas eius ad nostros scriptas proferre possumus, de quibus intelligatur, quo loco nos Vir

ille habuerit & quid de nobis senserit, Illud autem
 elogium, quo tum Ecclesias nostras et Confessionem
 harum ornauit, opponimus omnibus ijs, si humanis
 iudicijs agendum est, qui autoritate nominis &
 scriptorum ipsius quocunq; modo premere nostros
 conati haectenus fuerunt, aut conabuntur deinceps,
 Ab eo enim iudicio, (quod nunc etiam huic Con-
 fessionem nostram adicimus,) non potest planum fieri
 postea diuersum unquam de nostris eum scripsisse,
 id quod et à grauitate summi Viri et Theologi alie-
 nissimum esset. Quod si ante ea tempora, ut ex ada-
 uersarijs nostris aliqui iactitant, aliter aut aliud de
 nostris scripsit aut dixit, satis ostendit illa postrema
 de nostris lata sententia sua, se improbare quae antea
 de nobis iudicia fecerit omnia, & errore fecisse si
 quid fecit, Neq; enim dissimulare possumus, Lu-
 therum aliquando ea de Ecclesijs nostris credidisse,
 & scriptis suis inseruisse, quae nequaquam ita se ha-
 berent, de quo & Ecclesiae nostrae cum ipso agere
 necesse habuerunt, Sed ita tum respondit nostris, ut
 quid factum esset, agnosceret et excusaret, et se uulgi
 rumores secutum diceret, suo tamen loco & tempo-
 re, sicut & fecit, ea correcturum, quod luculentis
 testibus planum facere possumus.

Postea anno Christi M. D. LXIIII. à nobis
 repetita & recognita illa quam Regi Ferdinando
 exhibueramus Confessio nostra fuit, & aliquanto
 plenior & exquisitior Bohemice, & mox in Lin-
 guam

quam Germanicam à nostris conuersa, quam conuersionem ad incliti patris in Imperio Germanico & Regno Bohemiæ successorem filium, Imperatorem Maximilianum. 11. August. attulimus, eidem hanc exhibentes, una cum libro cantionum sacrarum nostrarum germanico, Cumq; in regno Poloniae, multi etiam illustres Domini, nostris Ecclesijs hospitia concedant, causæ ibi etiam allatæ sunt, ut tum potentissimo Poloniae Regi Sigismundo, hoc eodem exemplo, in Polonicam linguam conuerso, nostra hæc Confessio Varsauiæ, in conuentu regni exhiberetur. Hanc eandem editionem, Latina etiam lingua interpretandam curauimus, hoc modo, quo iam editur.

Hæc & obiter & breuiter ex commentarijs nostris, de Origine Ecclesiarum nostrarum, & Confessionibus ab his editis, commemorare, & huic latinæ editioni huius Confessionis nostræ præfari, multis de causis necesse habuimus, & præcipuè ut constet omnibus, qui historias nostras ignorant, nos posteritatem esse germanam, uel reliquias potius discipulorum Husi, & eius lucis, quæ illis temporibus existere, maior quam à multis iam creditur, in doctrina Veritatis Christianæ cœpit, propagatores esse, neq; temerè à nobis fieri, quod in magna copia bonorum scriptorum nostram tamen Confessionem edimus, & hoc tempore recudimus. Scimus enim quod multi boni uiri & ueritatis Euangelicæ

instauratæ cultores & sectatores pij, seducti & in-
 dicationibus falsis & criminationibus aduersario-
 rum, pro Vualdensibus nos habeant, Vulgus autem,
 quod probrum tetrius multo est, pro Picardis nos
 habeat, cum quidem qui sint aut fuerint Picardi di-
 cere non possit, Neq; desunt qui ne ab Anabaptista-
 rum quidem hæresi nos immunes esse suspicentur,
 quidam etiam turbulentus autor adeo ignorari ori-
 ginem Ecclesiarum nostrarum censet, ut superiori-
 bus annis persuadere nostris conaretur, ut in Ita-
 liam, & nescio quo, legatos nostri mitterent, qui
 de origine ibi sua inquirerent, Cum ut quærant de
 hac, minimè nobis opus sit, & πλῆθοφογία sci-
 tiæ in hac parte præstent nobis annales nostri, &
 libri nostrorum, editi lingua uernacula nostra &
 Latina. De Vualdensibus tamen, ut breuiter refe-
 ramus, sunt horum Ecclesiæ nostris multò antiquio-
 res, quæ nomen habent à Vualdo quodam, ciue Lug-
 dunensi, ut perhibent, Vnde & à loco pauperes
 Lugdunenses nominati sunt, qui dispersas hinc inde
 in orbe Christiano Ecclesias habuerunt, & nunc
 etiam habere alicubi dicuntur, ab annis iam trecen-
 tis, aut multo etiam pluribus. Circa initia autem
 Ecclesiarum nostrarum, in uicinis Bohemiæ terris
 fuerunt Vualdensium Ecclesiæ aliquæ, Austria in-
 primis & Marchia, sed cum oppressæ tyrannide
 Pontificia conuentus publicos nullos haberent, neq;
 scripta horum extarent ulla, ignotæ nostris fuere
 prorsus,

prorsus, Itaq; cum & ipsi se tunc nostris indicarent, & ab alijs de his ad nostros referretur, factum fuit, ut sub initia illa, ut diximus, nascentis Ecclesiæ nostræ, legati ad Vualdenses à nostris in uicina loca mitterentur, qui de doctrina ipsorum quæ esset, cognoscerent.

Etsi autem quod superstitiones & corruptelas Pontificias isti boni Viri fugerint, demonstrat secessio ipsorum à Pontificijs, quorum subiectionibus & Vuiclefus excitatus atq; adiutus putatur, de doctrina tamen uniuersa & professione horum, referre nihil nobis sumimus, Hoc quidem constat, multum in ipsis lucis fuisse, & de plerisq; eos rectè sensisse & docuisse, & propter ueritatem grauissimam perpeffos, in Gallia imprimis, neq; dubitamus antiquissimos hos ueritatis Christianæ à Pontificijs corruptelis uindices esse & assertores, quorum doctrina & exemplis excitati sint posteri: Sed hoc docere possumus, Cū nostris illos Ecclesijs nunquã coaluisse, neq; nostros unquam cū his se coniungere uoluisse, & duabus quidem de causis: sicut in annalibus nostris legimus: Primum enim offendebantur nostri in Vualdensibus, quod nulla publica extare uelarent doctrinae et fidei suæ testimonia, atq; ita occultare ueritatē uiderentur, et subter modio collocare lumen huius. Secundo, quod missa Pontificia, quã Idolatricam esse scirent et profiterentur, pacis tamen et trāquillitatis causa uterentur, atq; ita hac in parte cū

B

1

Pontificijs

Pontificijs colludentes, scandalo essent alijs, His enim duabus de causis non tantum non coniunxerunt se nostri cum his, sed cum conscientia etiam bona se non posse hoc facere semper iudicarunt, ideoq; & in cætera horum ut inquirerent, non habuerunt necesse, neq; nunc etiam qualia sint quicquam nostra refert, sed Deo rem permittimus, neq; quæ ignoramus suspecta facere, multo minus ullis præiudicijs nostris grauari illas Ecclesias possumus aut debemus. Non dubitamus autem quæ bona & uera in Ecclesijs horum deprehenderunt, nostros eos inde assumpsisse, & in suas transtulisse, sicut hoc unum studium nostrorum semper fuit, & nunc est, ueritatem inquirere & colere, ut hoc nomine etiam gratia aliqua à nobis Ecclesijs illis debeat, præsertim cum Vuiclesus à Vualdensibus adiutus dicatur, qui Hussum nostrum excitauit. Timidiores tamen isti boni Viri tum, aut nimis saltem cauti fuisse uidentur.

Picardorum autem nomen, quo nostri infamantur, quale sit, aut unde, uix suspicando colligere possumus, & sunt diuersæ diuersorum coniecturæ, Aliqui Picardiam Gallie habuisse eos perhibent, qui Adamitæ uocabantur, inde, ut apparet, quod contra constitutionem coniugij diuinam impiè & flagitiosè congressus usurparent promiscuos, ex uerbo benedictionis diuinæ, factæ primis parentibus, Crescite et multiplicamini, Aliqui Beghardū quendam

dam talem nominant, & sectatores eius Beghardos, eoq; nomine Rokyzanae temporibus nominari coepisse à Pontificijs religiosiores inter Calixtinos, tū antea qui à Pontificijs Hussi temporibus secessissent, Vuiclesita, & post Hussum Hussita, ab externis autem & domesticis, gentis nomine, Bohemi cognominarentur, postea extinctis Taboritis cum aliud nomen nouæ, ut ipsi iudicabant, sectæ, non suppeteret, Vulgus, ex Beghardis, corrupto nomine, Picardos fecit, & nostris Ecclesijs per contumeliam, & odio ueritatis, imposuit, cui occasionem præbuisse uidentur nocturni & occulti conuentus Ecclesiastici nostrorum, quando à ui aduersariorum diurni & manifesti atq; publici nulli concedebantur, sicut & hodie nimis multis in locis nostris accidit, quod & in prima Ecclesia Christiani, metu Tyrannorum, facere necesse habuerunt, unde & adhuc maxima ex parte cercorum usus, superstitiosus ille & diurnus, in Ecclesias Pontificias inuectus esse uidetur, etsi occasiones & exempla hunc habere alia etiam non ignoramus. Alij antiquius etiam Hussio Picardorum nomen docent, ex scriptis Bohemorum ueterum nostrorum, & imprimis Mathie Parisiensis, qui in Collegio Canonorum Prægæ claruit, circiter annum Christi M. CCC. XC. illis igitur etiam temporibus à uulgo Picardos appellatos, qui in religione ab alijs in peculiarem sectam secederent, Quod si est à Beghardo factum,

nimirum hunc unum hereticum tum nouit ibi uul-
 gus, siue Adamita hic, siue alius sectæ fuerit, nihil
 enim refert in præsentia. Sed qualiacunq; hæc no-
 mina sint, aut undecunq; extiterint, aut in nostris
 Ecclesijs cœperint, hoc quidem manifestum, odio
 ueritatis & in contumeliam Christi, cuius doctri-
 nam profitemur, & docemus, cuiusq; unius sectam
 sequimur, in nos conficta esse, & prædixit Christus
 suis, futurum ut propter nomen ipsius contumelijs
 afficiantur. Quod si uero argumenta aut testimo-
 nia nulla suppeterent alia, hæc præsens Confessio &
 professio, de omnibus capitibus doctrinæ nostræ, ca-
 lumnias omnes has & alias, luculente refutaret, in-
 quibus tamen bonos hæctenus uiros quosdam, sed ni-
 mis in re incognita & inexplorata ad credendum
 faciles, hæerere audimus, cum eadem opera & Tur-
 cos & Iudeos nos appellare possint, si qui conuicijs
 delectantur, quem tamen morem Ecclesia Christi
 non habet. Ad Confessionem autem nostram quod
 attinet, non possumus aliter facere, quam ut in tan-
 tis accusationibus, insimulationibus, criminationi-
 bus, & calumnijs hostium nostrorum, doctrinam
 eam, quam Ecclesiæ nostræ docent & profitentur
 iam ab annis pluribus centum, omnibus qui cogno-
 scere uoluerint, publicè ad legendum proponamus.
 Nam etsi non tam sumus nullo iudicio præditi, ut
 non intelligamus Germanica & Latina lingua ex-
 tare multò doctiora, disertiora atq; copiosiora in hoc
 genere

genere scripta, Nobis tamē non quid alij scribant aut
 scripserint, aut deinceps etiam scripturi sint, uiden-
 dum, sed quid nostri continenter iam ab annis centio
 docuerint, demonstrandum. Quod cū multis de causis
 superioribus temporib. ad domesticos & populares,
 gentemq; nostrā, uernacula lingua facere necesse ha-
 buerimus, quibus et summa doctrinae aliqua praescri-
 benda fuit, postea, et nunc quidem imprimis, ad exte-
 ros, qui neq; uernaculam nostram neq; Germanicam
 Linguam intelligunt, hoc facere nos oportuit, praes-
 sertim cum multi etiam à nobis hoc flagitarent, quod
 Latina exempla nulla prorsus ab annis iam multis,
 Germanica autem perpauca extent. Quod aliae
 autem Ecclesiae facere consueuerunt, ut certis occa-
 sionibus repetant Confessiones suas, id cur nos in
 praesentia faciamus, causas habemus non minores,
 quam habuerunt haecenus aliae. Quaecunq; autem
 aut qualiacunq; haec nostra iudicentur à legentibus,
 hoc affirmare possumus, & demonstrare uernaculis
 scriptis nostrorum, quorum & quaedam typis apud
 nos expressa sunt, eam doctrinam, quae in hac Con-
 fessione nostra exponitur, in nostris Ecclesijs sonare
 iam annos, ut dictum est, plures centum, & à Tabo-
 ritis etiam pleraq; eodem modo aliquando tradita
 & explicata fuisse, quos uiros doctos & antiqui-
 tatis peritos fuisse, ostendunt scripta ipsorum,
 quae apud nos extant non pauca, Cum au-
 tem ab eorum scriptis, quae post illa tempo-
 ra,

ra, & his nostris, à Viris pijs & sanctis edita
 sunt, iuuari aut doceri maiores nostri non potue-
 runt, tanto magis & ignoscendum ipsis, si alicubi
 non præstiterunt id, quod à doctrina & eruditione
 instructiores alij Ecclesiæ Christi postea præstite-
 runt, & agnoscendum hoc, quod eandem doctrinam
 veritatis Christianæ, tam longo tempore, antequam
 nostro hoc aliæ gentes idem agerent, & his eadem
 illucescerent, nostræ Ecclesiæ tenuerint & conserva-
 uerint, & in his communibus omnium orthodoxo-
 rum spacijs, cum continentibus periculis & cala-
 mitatibus suis, etiam cum multi sanguinis profusio-
 ne maiores nostri decurrerint, Quicquid tamen à
 nobis & antecessoribus nostris, terræ Bohemiæ, aut
 exteris etiam aliquibus, præstitum est, id Dominus
 præstitit non nos, cuius uirtus in imbecillitate per-
 ficitur. Res autem ostendit, unum & idem fun-
 damentum à nobis teneri cum Saxonis, Augustan-
 nam Confessionem profitentibus, & orthodoxis Ec-
 clesijs omnibus, qui post nostros maiores in suis
 quoq; terris Veritatem Christianam instaurarunt,
 Et, quod nobis gratulamur, nostram doctrinam cum
 ipsorum conuenire, neq; contemni nostra ab erudi-
 tione ipsorum, quæ nostris hætenus defuit, Etsi ue-
 ritas unum quiddam & quasi punctum est, in qua
 omnes Christi fideles omnibus temporibus conue-
 nire, & unum esse necesse est, Sicut & Augustan-
 nam Confessionem et repetitionem huius, quæ Saxo-
 nicarum

nicarum Ecclesiarum nomine, concilio Tridentino opposita est, nostrae Ecclesiae recipiunt, & idem nos sentire & credere singulos & uniuersos profiteremur, & quae ab his recedunt, omnibusq; hereticis & schismaticis dogmatibus & opinionibus alienissimos esse, quod & hic libellus noster demonstrat, in quo, & cuius sententiae uerbis, & quo ordine à nostris omnia tradantur, perscriptum est. Et ne esset ulla in doctrina ueritatis cum repurgatis Ecclesijs discrepantia, colloquijs habitis cum D. Martino Luthero, alijsq; pijs Theologis, Vuiteberga & alibi, piè placideq; contulimus, & sanctam concordiam in Christo cum ipsis inuimus, quam & haecenus constanter tuemur, & tuebimur deinceps, Deo iuuante, omni tempore. Quod si qua non prorsus uerbis conueniunt cum aliorum doctrinae formulis, eo nemo pius aut intelligens Christianus offendetur, aut offendi debet, siquidem in fundamento conuenimus. In primis tamen offendi quosdam audimus, eo quod nostri pastores aliqui, uel ipsi, uel familiae horum, opificia exercent officinarum certarum, & quod pleriq; coelibes sint, Item quod in disciplina, & gubernanda uita moribusq; nostrorum, seueriorem, atq; ut aliqui autumant, superuacaneam etiam operam ponere uideamur. Qui uero haec nostra legent, non poterunt à nobis apologiam expectare, quam & nullam commentamur in praesentia, Ita enim exponitur de his omnibus

bus

bus capitibus doctrina nostra, ut ipsa per sese calu-
 mnia aduersariorum nostrorum refutent, Ministris
 quidem nostris optaremus eam felicitatem, ut se &
 suos absq; illis adminiculis operarum honestarum
 alere possent, Ita enim plus temporis saltem ad stu-
 dia sua ipsis suppeteret, & occasio maior esset
 instruendi nostros doctrina et eruditione necessaria,
 Non enim superstitiosè certè, uel dementer potius,
 manib. opus facere mandamus nostros, quod nisi hoc
 faciant, peccare eos iudicemus, sicut de quodã memo-
 rari audimus, qui ex Sacerdote agricola factus fue-
 rit, quod scriptum esse diceret, In sudore uultus co-
 medes panem tuum, Ad eũ modum, Christo gratia,
 non est passus labi nostros Dominus, sed pleriq; ex
 nostris necessitate eò adiguntur, ut opus faciant, &
 honestæ officinæ operas exerceant, ne esuriant, cum
 stipendia certa nulla habeant, quibus se et suos alant.

Coelibatus autem exercitia apud nos aliqua esse
 malumus, quam nulla, ne Iouinianam coniugij ne-
 cessitatem introducere aut stabilire uideamur. Di-
 sciplinæ uerò sanctæ curam, & ut doctrinæ profes-
 sioniq; Christianæ uita ac mores respondeant, si
 quis superuacaneum iudicat, is ostendit se doctrinam
 Christianam neq; tenere, neq; intelligere, cum pie-
 tatis, quæ intus in corde est, in ueritate fidei, pro-
 fessio fiat per bona opera, secundum Apostolum,
 Nisi autem Ecclesiastica disciplina usurpetur ea
 quam Deus instituit, politica etiam esse nulla potest.

Etsi

AD LECTOREM. 31

Et si sanè hac in parte inclementer exercentur nostra Ecclesiæ ab ijs, qui hæc intelligunt, & in propagatione ueritatis Christianæ, quam nobiscum profitentur, coniunctissimi nobis esse debebant, Qui si exemplis etiam mouerentur, dicere possemus, quam disciplinæ hoc studium, Luthero & Philippo in nostris probatum fuerit, atq; optare meminimus Lutherum, in ipsorum Ecclesijs similem institui posse, & accusare mores et tempora, quæ hanc apud ipsos excuterent. Ab hac igitur si secederemus, proderemus fidem Christianam & maiores nostros, Et scriptum reliquit ex præbyteris nostris quidam, ante annos LX. non à persecutione periculum esse Ecclesijs nostris, sed tum has ruituras, si obsequentes alijs, & in abusu libertatis Christianæ, de disciplina remitterent, & uitam inter ipsos dissolutam permitterent. Neq; dissimulare possumus aut debemus, nos non acquiescendum iudicare in doctrinæ ueræ sola professione, sed hanc alteram etiam partem disciplinæ à nobis postulari, & hanc qui negligunt, & peccata mortalia in moribus, atq; impunita in Ecclesia & Curia esse patiuntur, cum ijs quod coniungere nos non possimus, Nam etiam si uerbis unam & eandem doctrinam cum ijs profiteamur, res tamen nos discriminat, qui enim doctrinam, quam profiteamur, ueram esse credunt, disciplinam etiam, quam hæc complectitur, non possunt negligere, Vbi etiã disciplina nulla est, ibi Ecclesia an aliqua esse possit quærat qui dubitat. Sed ut dictum est

non

non instituimus Apologiam in praesentia, neq; facile usurpare has solent nostri, aut his indulgere, contenti bonitate caussae, & conscientia pij studij.

Vt iterum igitur atq; iterum dicamus, nulla alia de caussa hanc Confessionem nostram edimus, quam ut hoc modo demonstretur, iniuriam nobis facere omnes, qui aliud, quam quod in hoc libello perscriptum est, nos sentire, credere & uiuendo sequi, uel suspicati sunt, aut persuasi fuere aliquando, uel adhuc etiam suspicantur aut persuaderi sibi sinunt, Nam Apologias texere non libenter solemus, & nulla esse potest ad pios & bonos in hoc genere efficaciora pologia, quam fidei suae rationem reddere, Qui uero non sunt tales, eis nulla apologia satisfacere, aut conciliare eos nobis potest.

Atq; ut concludamus prooemium nostrum, hoc unum iam inde ab initijs suis agunt Ecclesiae nostrae, ut uerbum Dei recte discant & doceant, uitamq; Christi sequantur, & corruptelas impietatemq; omnem fugiant & refutent. In quo studio iuuari nos par fuerit ab omnibus, qui idem agunt, id est, pijs singulis, & communitatibus horum uniuersis, quorum beneuolentiam, opem & operam in praesentia nobis expetimus, Etiam propter gentem nostram, quae non male est de ueritatis Euangelicae instauratione merita, neq; ante haec tempora ex Europaeis aliqua plus sanguinis ei impendit, sed hoc tempore uicit nostros Gallica natio.

Itaq;

AD LECTOREM. 33

Itaq; humaniter accipi, & benignè ab omnibus, in quorum manus uenerint, hæc nostra cognosci petimus, & hinc potius, quam ex aduersariorum aut uulgi sermonibus, aut historicorum etiam quorundam, & aliorum minimè ueracibus scriptis, de rebus nostris statuere.

Volumus autem hanc Confessionem esse documentum ad omnes, fidei nostræ, quam à maioribus nostris accepimus, & hætenus profitemur, Et si qua obscurius minusue commode aut perperam etiam, uel ab ipsis olim, uel à nobis ante hoc tempus, exposita sunt, ea hoc scripto correctæ, & secundum hoc corrigi & intelligi uolumus. Deum oramus ut in hac fide nos conseruet, cum ueram esse & orthodoxam, quam omnibus temporibus Ecclesia Christi professæ est, non dubitemus, id quod & piorum omnium, qui hæc legent, iudicijs permittimus.

Per scriptum D. X. Decembr: Anno Iesu Christi: M. D. LXXII.

Seniores & Ministri Ecclesiæ Fratrum, puram doctrinam Euangelij per Bohemiam, Morauiam & Poloniam docentes.

€

PRO

P R O O E M I V M D.

D. BARONVM ET EX NOBIL

litate in Regno Bohemiæ eorum

qui sunt ex Communitate Ors

thodoxorum fratrum.

*V*M hoc tempore eiusmodi rumores de nobis sparsi sunt, vt qui populo cuidam in erroribus versanti, & qui à veritate defecerit, assentiamur, eiusq; errores sectemur, defendamus, asseclasq; huius promoueamus, etiamsi nequaquam metuimus, ne forte hoc aliquis de nobis planum facere, aut nos talis facinoris conuincere possit, par tamen esse censuimus, vt aduersus inclementem insimulationem talem, responsionem nostram ad nos defendendum ederemus. Etsi autem libenter libereq; confitemur, quod cum eius populi cœtu nos coniunxerimus, qui vulgo Fratres,

Fratres, ab aduersarijs autem per contemptum Picardi, ab alijs vero per ignorantiam *Vualdenses* nominantur, publicè tamen in præsentia testamur coram Deo, per animas nostras, quod non cum sectarum à veritate aberrantium spiritibus, sed cum eiusmodi hominibus nos coniunxerimus, quos certò, re & veritate, atq; usu ipso comperimus, quod se prorsus piè, sicut Christianos decet, beneq; gerant, vitam degentes incorruptam, in omni simplicitate & integritate, doctrinamq; & religionem per omnia, quæ consentanea sit sancto Christi Euangelio, secundumq; communem symboli Apostolici sententiam, duodecim capitibus comprehensam, sincerè & fideliter, fundamentisq; his nitentem usurpent.

Cum igitur verbum Dei ex ipsis hætenus audiuerimus, hoc modo eti-

C 2 am,

am, quantum per gratiam suam Deus nobis concessit, veritatem eam quæ salutem nobis conferre potest, didicimus, & per fidem accepimus, tandemq; in hac ipsos veros fructus salutis æternæ animarum nostrarum in corde, percipiendo sensimus. Prorsus itaq; in ea sumus sententia (sicut et verbum Dei, quod est vera illa explorationis coticula, nostraq; propria conscientia, coram Deo hoc testantur) quod non tantum nullis sint erroribus implicati, aut hæretici homines, sed veri ministri Christi, veraq; membra sanctæ Christianæ Ecclesiæ, cum qualibus decet nos sanctam coniunctionem colere, & eos audire, sicut communis fides Christiana postulat, in cuius formula profiteamur his verbis: Credo sanctam Ecclesiam, communionem sanctorum.

Quod si iam his omnibus posthabitis,

tis, pro hæreticis haberi deberemus, hac
 sola de caussa, quod tam pij Christianiq;
 populi cœtum, ad quem concessimus, ad-
 uersarij hæreticum criminantur, etiam
 S. Paulum nihilominus quam nos, vna
 cum multis alijs, pro hæretico haberi
 oporteret, qui se eius sectæ esse profite-
 batur, quæ illo tempore pestilens, no-
 cens & seditiosa secta dicebatur, quan-
 do Cesareæ ad Felicem præsidem Cæ-
 saris ita loquebatur. Hoc vero tibi
 profiteor, quod secundum eam viam,
 quam sectam vocant, ita seruiam Deo
 patrio, vt credam omnibus quæ scripta
 sunt in lege & Prophetis. Quibus
 etiam de causis, de ijs rebus, quas tan-
 tum salutis nostræ causa recepimus, &
 quas res nos & populum communiter
 docent Ecclesiarum nostrarum Mini-
 stri, & secundum quæ, vniuersa com-
 munitas nostra actiones suas instituit

ES PRO O E M · B A R O N : E T N O B I L :
Et gubernat, de his igitur rebus, hac de
caussa, Maiestati Regiæ, Domino no-
stro clementissimo, rationē reddidimus,
fideiq; nostræ confessionem edidimus,
et postea typis eam exprimendam cura-
uimus, quo non tantum Regiæ Maiesta-
ti, sed in vniuersum omnibus, hoc notū
fieret, neq; nos, neq; communitatem no-
stram, in vlla à veritate abducente do-
ctrina, hæerere, neq; infideles aut contu-
maces hæreticos esse, sed quod, Dei be-
neficio, veri Et sinceri Christiani si-
mus, qui Catholicam fidē Christianā Et
diuinæ scripturæ sacra Biblia, Et per-
fectissimā intimisq; fundamentis niten-
tem doctrinam Christianam, fidelissi-
mè, vt normam veritatis, sequendo te-
neamus. Id quod Et omnes, qui hanc
simplicem Et breuem Confessionem le-
cturi sunt, facile et planè animè
advertere poterunt.

SVMMA

S V M M A R E L I

GIONIS ET DOCTRINÆ CHRIS-
 tianæ, quæ ab ijs, qui apud nos in ministerio docent,
 & Sacerdotibus nostris, in celeberrimo regno Bohæ-
 miæ & Marchionatu Moraviæ, atq; alibi etiam, con-
 sentientibus omnium mentibus, ab antiquo proponi-
 tur, Primum Romanæ Regiæ Maiestati, postea
 omnibus pijs et ueris Christianis, integerrimè
 simplicissimèq; sequentibus capitibus
 comprehensa & oblata.

SERENISSIME, POTEN-
 tissime, Romanorum Un-
 garia & Bohemiæ Rex,
 clementissime Domine ꝛc.

Cum sepe subiectissimè petiuerimus,
 ut de nostra Euangelica doctrina cor-
 ram regia Maiestate vestra, benignè le-
 gitimeq; cognosceretur, & ad talem cog-
 nitionem hæc admitteretur. Neq; ta-
 men hæctenus hoc factum sit: magnis
 magniq; momēti causis moti sumus, ad
 fidei nostræ Confessionem scripto com-
 prendendam, vestraeq; Regiæ Maie-
 stati offerendam, Et quanquam con-

C 4 cionas

cionatores & animarum curatores nostri, rationes & apologias fidei, & ministerij Ecclesiastici, & doctrinae suae, multiplicibus modis ediderunt, superiorum temporum laudatis: maioribus, Regibus, Principibus, Dominis, & in vniuersum omnibus tam Ecclesiasticis quam Politici status ordinibus, qui hoc ab ipsis postularunt, faciendum tamen censuimus, vt vestrae R. Maiest: secundum infra scripta capita, quae nostro tempore, & communissima, & maximè controuersa capita habentur, eius doctrinae, quam ab ipsis accepimus, hanc Confessionem quam breuissimè ederemus, vt notum fiat omnibus, ea quorum aduersarij nostri apud vestram Maiestatem, huius doctrinae causa, nos insimulant, & quibus eam ad nos opprimendos irritant, falsa esse, nullisq; iustis de causis fieri,

Est igitur haec, Sereniss: Rex, benigniss: Domine, subiectissima petitio nostra,

nostra, vt acquiescat sibi tantum tem-
poris & ocij sumere, quo hanc Confes-
sionem nostram legat, & vero iudicio
ita cognoscat, vt gloria Dei promo-
ueatur.

PRÆCIPVA CAPI-

TA, SECVNDVM QVÆ. V. R. M.

Confessio fidei nostræ offertur,
Clementissime Rex,
hæc sunt.

I. *De Sacra scriptura & scri-*
ptoribus Ecclesiasticis.

II. *De Catechesi Christiana.*

III. *De vnitae diuinæ essentia,*
& tribus personis.

IIII. *De agnitione sui, Item*
De peccato, causis et fructibus hu-
ius & de promissionibus diuinis.

V. *De Pœnitentia.*

VI. *De Christo Domino & de*
Iustificatione per fidem in ipsum.

C 5 VII.

- VII. De bonis operibus, quæ sunt
piæ actiones.
- VIII. De sancta Catholica Eccle-
sia, ordine & disciplina huius, atq;
insuper de Antichristo.
- IX. De Ministris Ecclesie.
- X. De verbo Dei.
- XI. De Sacramentis in genere.
- XII. De Sacro Baptismo.
- XIII. De Cæna Domini.
- XIIII. De Clauibus Christi.
- XV. De rebus accessorijs, id est, rit-
ibus seu Ceremonijs Ecclesiasticis.
- XVI. De Magistratu politico seu
ciuili.
- XVII. De Sanctis & cultu horum.
- XVIII. De Ieiunio.
- XIX. De Cælibatu & coniugio,
seu Coniugum ordine.
- XX. De Tempore Gratie.

CAPVT

CAPVT PRIMVM. 47

DE SCRIPTURA

sacra.

INITIO DOCENT MINI-
stri Ecclesiarum nostrarum,
vno consensu, de sacra
scriptura veteris & noui
testamenti, (quæ Biblia
nominari solent, & à Patribus ortho-
doxis legitimè recepta est, & approba-
ta) quod vera, certa, & fide digna sit,
cui nulla alia humana scripta, quęcunq;
aut qualiacunq; sint, equiparari possint,
sed vt humana scripta illa diuinæ scrip-
turæ quòd cedere oporteat. Et prin-
cipium hac de causa, quòd à Sancto spi-
ritu inspirata atq; suggesta, & per os
sanctorum hominum prolata, ab iisdem
conscripta, & testimonijs cœlestibus
& diuinis confirmata est, Qui Spiritus,
& ipse sententiam, quomodoq;
intelligi debeat, & veritatem scripturæ
huius, in Ecclesia, eo modo quo ipsi
placet, aperit & patefacit, in primis fi-
deles ministros, qui sint organa electa
ipsius,

ipsius, excitando & donando. De quo
 2. Samu. 22. Dauid dicit, cum inquit: Spiritus Do-
 mini locutus est, per me, & eloquium
 eius fuit in lingua mea. Et Petrus: Non
 2. Petri. 1. enim ab hominis arbitrio prolata olim
 prophetia extitit, sed à Spiritu sancto
 2. Timo. 3. agitati sancti Dei homines eam prolo-
 Rom. 15. cuti sunt. Et Paulus: Tota scriptura
 Iohan. 5. diuinitus inspirata utilis est, &c.
 Matth. 22. Præterea Dominus ipse dicit, scruta-
 mini scripturas. Et rursus, vos erratis,
 ignorantes scripturam, neq; potentiam
 Dei intelligitis. Et, aperuit mentes
 Luc. 24. discipulorum, vt intelligerent scriptu-
 ram.

Secundo loco ideo, quod verum &
 certum testimonium est, et liquida pro-
 batio, propitiæ voluntatis Dei, quam
 de se patefecit, sine qua scripturæ pate-
 2. Hebr. 11. factione, nulla cognitio salutaris, neq;
 fides, neq; accessio est ad Deum, In
 hac enim quæ ad doctrinam & sanctæ
 Ecclesiæ disciplinam & gubernationē,
 ad singulos & vniuersos in ordinario
 salutis ministerio (vnde & vera fides
 existit)

existit) necessaria sunt, ea igitur omnia plene omnino, & quantum opus est, vt in eximio artificiosissimoq; Sancti spiritus opere, in hac comprehensa sunt & conclusa, qua nec Angelus de coelo *Galat. 2.* vllus proferre aliquid certius potest, & si afferret diuersum aliquid, credi ei non deberet.

Hæc vero de sacra scriptura persuasio & fides, quod nimirum à Deo suggesta sit & inspirata, initium est & fundamentum Christianismi nostri, qui à verbo extrinsecus, sicut à re intermedia, ad hoc diuinitus ordinata, incipit.

Quare vnusquisq; diuina sanctorum Prophetarum & Apostolorum scripta maximi facere, eisq; in omnibus fidem prorsus habere, religioseq; assentiri, diligenter ea legere, salutarem doctrinam ex his assumere, & secundum hæc se instituere & dirigere debet, & in primis ij, qui sanctæ Ecclesiæ Dei præpositi sunt.

Quibus de causis in nostris Ecclesijs & conuentibus, hæc sacra scriptura auditos

auditoribus communi vernacula lingua, quam vniversi intelligunt, recitatur, atq; imprimis, & quidem de veteri instituto Ecclesiastico, particulae illae scripturarum Euangelicarum, quae statis feriarum diebus ex Euangelistarum & Apostolorum scriptis legi solent, & vulgo Euangelia & Epistolae nominantur, e quibus vtilis & salutares doctrinae & commonefactiones atq; conuersiones ad populum habentur, pro vt quoquo tempore res ferre & necessitas postulare iudicatur.

Scripta vero sanctorum Doctorum, veterum praesertim, etiam ipsa pro veris & vtilibus habenda, & quorum ad instituendum populum vsus esse possit, docetur, sed in ijs tantum, in quibus cum sacra scriptura consentiunt, aut huic non sunt contrarij doctores illi, & quatenus primi operis artificio, institutioni & exemplo, quod est sanctae Apostolicae Ecclesiae, testimonium praestant, & de concordia consensu & sententia decretisque veteris Ecclesiae, (sicut

ea

DE S. SCRIPTURA. 47

ea in veritate pura perstitit, non recedunt, Quomodo & ipsi de suis scriptis iudicari sentiriq; mandarunt, & monuerunt vt caueretur, ne cum homines essent, nimis eis tribueretur. De quo D. Augustinus ita verba facit. Noli meis literis quasi scripturis canonicis, deseruire, sed in his & quæ non credebas cū inueneris, incunctanter crede, in illis autem quod certum non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmiter retinere. Et alibi dicit, Noli meis neq; Ambrosij verbis peræquè credere vt scripturæ canonicæ.

In processu in tertium librum de sancta Trinitate.

Hæc iusta in discriminandis illis sententia, etiam pontificijs admodum, atq; ita placuit, vt in Decreto eam citauerint Dist: 9, Cap. Noli meis verbis, &c.

CAPVT SE-

C V N D V M.

DE CATECHESI.

Postea docetur secundo loco Christiana Catechesis, id est, consentiens
in

in Christianismo vetus Ecclesie sanctorumque patrum Catholica doctrina, & que ore fit institutio, quod est intimum, & medulla atque clavis totius sancte scripturae, & summam huius continet, Hae comprehenditur in Decalogo, in Catholico Christiano & Apostolico illo duodecim capitum symbolo: quod explicatur & confirmatur Niceno, Athanasijque symbolo, & pijs Catholicis atque oecumenicis Concilijs: item in formula precum sacrae Domine orationis, in summaria doctrina de Sacramentis, et officijs debitis atque proprijs, loci & ordinis vnus cuiusque in diuersis & distinctis vitae generibus, ad quae diuinitus vocatur, apertaque fit confessio et professio, quod haec Christiana doctrina sit ipsa vera, plena, perfecta beneplaciti que voluntas Dei vnus cuiusque fidei Christiano ad salutem necessaria.

Hanc Catechesin, quae supra indicatam plenam & Catholicam Christianismi doctrinam & maximarum rerum scientiam in se complectitur, nostri concionatores

cionatores pro certa norma, methodo, & indice habent omnium quæ docent, & concionum atq; scripturæ suarum omnium, & hoc curant fideliter, omnem operam suam in hoc impendentes, vt hæc tota inceptorum veræ fidei & pietatis Christianæ ordinaria & fundamenti doctrina, in Christianorum intimis cordibus informetur, & in auditorum mentes et vitâ penitus inferatur, Nimirum hoc quodam modo, Primum vt vniuersi se ad internam & externam obedientiam præstandam legi obligari agnoscant atq; mandata Dei, & corde, cum lex spiritualis sit, & factis, præstare & perspicere studeant, Deum super omnia diligendo, & proximum vt seipfos,

Secundo vt capita Catholici Christiani & Apostolici symboli recte teneant, & expedite recitare sciant, eaq; ex corde credant & seruent, oreq; profiteantur, & Christianam pietatem decentibus actionibus seu moribus & vi-

D ta

ta testentur, Quapropter & in concionibus suis veram sanamq; sententiã, & quod mysterium, ad veram æternamq; salutem necessarium, in hoc Symbolo fidei, & quolibet capite huius, peculiariter comprehensum sit, explicando aperiunt, sacrarumq; literarum testimonijs confirmant, & per has ipsas literas sacras, sententiam & mysteria illa, vel verbosius vel contractius declarant, explicant & enarrant.

Atq; in his omnibus ita versantur, vt de instituto à sanctis Apostolis introducto atq; proposito, non tantum adultos, qui ad iustam ætatem prouecti, ad intelligendi facultatem iam peruenerunt, sed etiam paruos pueros hoc modo instituunt, quò statim à pueritia in præcipuis capitibus fœderis diuini exercitati, verum cultum Dei, discendo comprehendant.

Hac de causa & peculiare cum pueris conuentus Ecclesiastici habentur, qui sint exercitia Catechismi, & parentes, quiq; baptismi testes à parentibus

tibus

DE CATECHESI. 51

tribus corrogantur atq; adhibentur, & græcè ἀναδοχοί, in alijs linguis eiusmodi verbo nominantur, quod compatres seu comparentes significat, hi igitur vatriq; de munere & fide ab ipsis debita monentur, vt ipsi etiam dilectos pueros suos fideliter instituunt, in disciplina Domini educunt, proq; his & omnibus alijs aliorum Christi fidelium liberis, intimi cordis precibus suis apud Deum intercedant. Inprimis autem Catechumeni anteq; ad Cœnam Domini legitimè admittantur, diligenter in Catechesi Christiana, & initijs veræ religionis instituuntur, & hoc modo ad salutarem pœnitentiã, ad virtutem efficacitatẽq; fidei conciliandam, eis inferuitur, Postea & omnes cæteri instituuntur, vt simul vniuersi agnitione Dei & scientia sanctorum illustrati quisq; loco suo, inq; eo ordine, ad quem diuinitus vocatus est, cum omni honestate & pietate versetur seu ambulet, & hoc modo nomen Dei sanctificent, puramq; doctrinam ornent.

Ephes. 6.
Coloss. 3.

D 2 Tertio

Tertio in Catechesi hac docentur vnum verum Deum cum firma fiducia, in nomine Domini Iesu Christi, inuocare & orare, & non pro se ipsis tantum et priuatis rebus suis preces facere, sed pro tota Ecclesia Christiana, in omnibus terris, pro ministris Ecclesie, etiam pro politico & à Deo constituto magistratu, in primis autem pro Cæsarea atq; etiam pro Regia vestra Maiestate, pro illustrissimis liberis huius, posteritate tota, Consiliarijs, & ditioni eius subiectis, orantes vt benignus Deus vestræ Regiæ & illius Cæsareæ Maiestati diuturnam & omnibus bonis cumulata[m] felicemq; gubernationem concedere & largiri velit, atq; simul animum affectionemq; cordis benignam, propensam & paternam erga omnes rectè se gerentes, benè affectos, et subiectè parentes, fidelesq; subditos, & amantes vereq; adorantes Deum patrem & filiū huius Iesum Christum, Atq; in summa docetur vt fideliter preces fiant pro omnibus hominibus, amicis

cis & inimicis, sicut doctrina Domini *Luc. 6.*
Christi & Apostolorum præcipit, atq; *1. Tim. 2.*
ipsam etiam primam sanctamq; Eccle-
siam fecisse, exempla demonstrant.

Qua de causa & populo instatur
vt diligenter ad sacros congressus fre-
quensq; conueniat, ibiq; ad serias & re-
ligiosas preces faciendas ex verbo Dei
excitatur.

Quicquid autem huic Catholicæ
Christianæq; Catechesi cōtrarium est,
id omne repudiatur & reijcitur, &
certis, sacræq; scripturæ fundamentis
nitentibus rationibus, firmissimè, quan-
tum Deus gratiæ ad hanc rem largitur,
refutatur, & populus vt à talibus ca-
ueat monetur.

CAPVT TER-

TI V M.

DE VNITATE ES-
sentia diuinæ, & de tribus
personis.

D 3

Ex

EX hoc fonte sacrae scripturae & cas-
 techeseos Christianae, de vero sa-
 noq; intellectu et sententia sancti Spiritus,
 nostri docent per fidem agnoscere
 & ore profiteri sanctam Trinitatem,
 Deum videlicet Patrem, Filium & S.
 Spiritum tres esse distinctas personas
 siue hypostases, secundum essentiam
 autem, vnum tantum, verum, solum, æ-
 ternum, omnipotentem, incomprehens-
 sibilem Deum, vnus æqualis indiuidue
 diuinæ essentia, à quo, per quem & in
 quo sunt omnia, qui diligit & compensat
 iustitiam & virtutem, odit autem
 & punit omnem iniquitatem & pec-
 cata.

Rom. II.

Exod. 20.

Secundum hanc fidem docentur
 homines, mirabilia opera Dei, & pro-
 prietates eas quæ sunt personarum sin-
 gularum sanctæ Trinitatis, & diuinæ
 vnitatis peculiare, summamq; & im-
 mensam potentiam, sapientiam & boni-
 tatem Dei vnici agnoscere, ex quibus
 & salutaris tam essentia quam volun-
 tatis diuinæ agnitio oritur & existit.

Vnum

Vnum genus operum vel proprietatum trium personarum diuinitatis, quibus inter se discernuntur, sunt internæ, æternæ, & hypostaticæ proprietates, quæ semper manent immutabiles, & tantum fidei oculis apprehenduntur, & sunt hæc.

Quod pater tanquam fons & scaturigo diuinitatis, gignit sibi ab æterno æqualem filium, & ipse manet ingenuus, neque tamen hic est persona filij, cum sit persona gignens non genita. Filius ab æterno Patre verus Deus de Deo gignitur ab æterno, & quatenus est persona, non est ipse pater, sed de patris essentia siue natura genitus filius, ei que consubstantialis, qui filius completo tempore, quod huic rei præfinierat, ipse solus (quatenus est filius) nostram naturam ex beata virgine Maria assumpsit, & in vnâ cum diuinitate personam vniuit, de quo postea,

Spiritus sanctus autem procedit à patre & Filio, atque ita, neque

D 4 pater

pater est, neq; filius, sed ab his distincta persona, æternus & omnem admirationem superans substantialis amor patris & filij. Hæ tres personæ sunt vnus, verus, æternus Deus, sicut supra dictum est.

Alterum genus operum in his personis, diuinaq; vnitatem, ex hac essentia diuina & hypostasibus eius, foras promanat tanquam in conspectum, quibus distinctis se patefecerunt, quæ sunt tria. Primum admirabile opus Creationis, quod Symbola patri attribuunt. Secundum opus redemptionis, quod est Christi proprium. Tertium opus sanctificationis, quod Sancto spiritui ascribitur, qua de causa ipse in Apostolico Symbolo peculiariter sanctus nominatur, & hæc omnia tamen opera vnus veri Dei, & solius quidem huius, & nullius alterius, propria sunt: scilicet patris & filij & Spiritus sancti.

Hæc vera & plena fides, & ardua agnitio Dei, tam naturæ quam voluntatis huius, in supra nominato, Catholico &

& Apostolico Symbolo, & consentiente cum hoc decreto concilij Niceni, alijsq; orthodoxis pluribus, etiam in Athanasij confessione comprehenditur & includitur, Quæ vera esse sentimus & profitemur.

Habet autem æterna & firma fundamenta quibus nititur, & argumenta grauisima, quibus vera esse conuincitur ex sacra scriptura, ex patefactione qua se exhibuit tota Trinitas, quando Christus Dominus baptisatus fuit in Iordane, & de mandato Christi *Matth. 3.* quod in nomine personarum eiusdem sanctæ Trinitatis, omnes populi de fide doceri & baptisari debeant, Etiam *Matth. 28.* de verbis Christi, cum dicit, Hęc omnia docebit vos paracletus Spiritus sanctus, quem Pater mittet, in nomine *Iohan. 14.* meo. Et ante hæc verba dicit: Orabo Patrem, & dabit vobis paracletum alium, qui vobiscum sit perpetuo, Spiritum veritatis.

Præterea docetur, quod solus hic verus Deus, vnica essentia & natura

D 5 diuina

diuina vnus & personis trinus, præ omnibus summo cultu colendus sit, vt summus Dominus & Rex, qui dominatur & regnat semper, & in æternū, & præcipuè hoc modo, vt ad ipsum summè respiciamus, omnemq; fiduciam nostram in ipsum solum colloceamus, omnem subiectionem, obedientiam, timorem, fidem, dilectionem, & omnem omnino venerationem, totius tam interni quam externi cultus diuini, ipsi offerendo sacrificemus & præstemus, sub pœna amissionis salutis æternæ, sicut scriptum est; Dominū Deum tuum adorabis, eiq; soli seruias, Et rursum: Diliges Dominū Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, tota mente, & breuiter, omnibus tam internarum quam externarum facultatum viribus tuis, Cui sit gloria ex hoc nunc vsq; in æternum Amen.

Deuter. 6.

Deuter. 6.

Matth. 22.

Mar. 12.

Luc. 10.

CAPVT QVARTVM.

T V M.

DE

DE AGNITIONE SVI
ipsius. Item de peccato, causis & fru-
ctibus huius, & de promissi-
one diuina.

Quarto de agnoscendo se homo
 docetur, & hoc quidem dupliciter.

Primum de agnitione status inno-
 centiæ seu omnis culpæ experte, id est,
 naturæ integræ, è quo excidit. Secun-
 do de peccati & mortalitatis in quam
 incidit. Status & conditio innocentia
 & iusticiæ consistit in his, quod Domi-
 nus initio hominem ad imaginem & si-
 militudinē sui condiderit, & gratiæ seu
 benignitatis suæ donis eum exornarit,
 iusticiam & Spiritum eius, animum
 & corpus, & omnes facultates atq; vi-
 res horum inseuerit, atq; ita sanctum
 eum, iustum, sapientem, immortalem, et
 spiritui suo diuino templū suauissimū,
 in mente, voluntate, memoria et iudicio
 hominis fecerit, claraq; luce intelligētiæ
 integris

Genes. 1.

Eccles. 17.
Eph. 1. integritate & amore erga Deum omnesque creaturas ordinato seu legitimo, plena etiam & perfecta obedientia seu obediendi Deo facultate, vero timore Dei, & corde atque natura bona, donarit, ut esset homo peculium ipsius, seu opus peculiare et proprium, ad laudem gloriosae gratiae ipsius.

Eccles. 15. In hoc statu collocato reliquit liberam voluntatem, ut mandatum, quod ei dederat, si vellet, implere posset, atque hoc modo iusticiam sibi ipsi & posteris vniuersis suis conseruare, et per omnia, spiritu, anima, corpore, statu & conditione frui optima, imo etiam aditum sibi ad luculentiorum gloriam comparare, considerando quod ignis & aqua, vita & mors, ipsi essent proposita, si nollet, neque hoc conaretur, ut deligendo malum illa bona posset amittere.

Altera pars agnitionis sui, ante nimirum iustificationem, in hoc consistit, ut homo statum lapsus sui, peccati et mortalitatis, recte agnoscat. Homo enim, concessa eius voluntati à Deo diligendi li:

DE AGNITIONE SVI. 61

di libertate abusus est, legemq; iusticiæ
 eius non impleuit, sed ab hac defecit, &
 mandatum Dei transgressus est in eo, Iohan. 8.
 quod diabolo et mendacibus verbis hu Sapient. 2.
 ius obtemperauit eisq; fidem habuit, &
 fidem atq; obedientiam soli Deo debis
 tam diabolo præstitit, qua re, se & po
 steritatem suam, perfectionis & bonæ
 naturæ statu exiit atq; spoliauit, gra
 tiamq; Dei & dona inditæ in creatione
 iusticiæ imaginis Dei, partim amisit,
 partim sicut vinum sincerum horribili
 veneno corrupit & contaminauit, atq;
 ita tam se quam genus suum in pecca
 tum et mortem, omnisq; generis in hac
 vita miseras, & pœnas insuper æter
 nas præcipitauit.

Origo igitur & autor principalis
 omnis mali, est teter ille & detestabilis
 diabolus, tentator, mendax & homici
 da, et postea hominis libera voluntas,
 ea tamen quæ ad malum conuersa per
 libidinem & cupiditates malas, peruers
 seq; concupiscendo, malum deligit.

Ex

Ex his peccata secundum gradus hos, & hoc ordine, considerari & aestimari possunt. Primum omnium & maximum atq; grauissimum peccatum *Rom. 5.* omnino est Adami peccatum, quam *Ibidem.* Apostolus inobedientiã appellat, propter quam mors dominatur in omnes, etiam in eos qui non pari cum Adamo transgressione deliquerunt.

Alterum est innatum & hæreditarium peccatum originis, in quo omnes concipimur & in hunc mundum nascimur, *Psal. 51.* Ecce, inquit David, in iniquitatibus natus sum, & in peccatis concepit me mater mea, & Paulus. *Eph. 2.* Eramus filij iræ natura. Huius hæreditariæ luis vis agnoscat atq; aestimetur de reatu & culpa, inclinatione seu propensione atq; natura praua, & pœna qua afficitur.

Tertium genus peccatorum est eorum, quæ actualia vocantur, qui sunt fructus peccati innati, & per facultates, id est, ea quæ efficere homo potest, & membra hominis, intus, foris, clàm,

DE AGNITIONE SVI. 63

clàm, palàm erumpunt, transgrediens
do omnia quæ Deus mandat & vetat,
atq; ruendo insuper in omnis generis
damnatione dignam cæcitatem & er-
rores.

Hæc de vera peccati agnitione do-
ctrina apud nostros diligenter exerces-
tur & vrgetur, in quem vsus & duæ
legis tabulæ, prima & secunda, Mosi à
Deo datæ sunt, vt inprimis se nosces-
rent homines, quod in peccatis conce-
pti & nati, & statim ab ortu & natura
sua peccatores sint, pleniq; cupiditatũ
& inclinationum seu procliuítatum ma-
larum, Inde enim nimirũ fit hoc, quod
statim à prima ætate, totoq; vitæ tem-
pore, multis peccatis affecti et superati,
mandata diuina, corde, cogitationibus
& facinoribus violent & transgredian-
tur, sicut scriptum est: Dominus de *Psal. 14.*
Cœlo prospexit super filios homi-
num, vt videat si est intelligens & *53.*
requirens Deum, omnes declina-
uerunt, simul inutiles facti sunt, non *Rom. 7.*
est faciens bonum, ne vnus quidem.
Item,

Item, Dominus videns quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore. Et iterum, dixit Dominus, sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia eius. Et S. Paulus: Eramusque filij iræ natura sicut & cæteri.

Vna cum his & hoc docetur, propter hanc toti generi nostro communem corruptionem & deprauationem, propterque peccatum & aberrationes & iniusticiam, quæ inde existunt, omnes homines, de sententia sacræ scripturæ, iustam condemnationem suam, & horribilem seueramque ultionem diuinam, atque ita meritam poenam mortis & æternorum in inferno cruciatuum, agnoscere debere, de quo Paulus docet, cum dicit: stipendium peccati est mors. Et Christus Dominus: Qui mala perpetrarunt, ibunt in resurrectionem iudicij, id est, in poenas æternas, vbi erunt ploratus & stridor dentium.

Docent etiam quod imbecillitatem nostram

DE AGNITIONE SVI. 65

nostram agnoscere debeamus, & innatam nobis magnam miseriam, & difficultates, è quibus nemo sese ipse vindicare aut eripere vnquam vlllo modo potest, aut sese iustificare (id est iustitiam sibi conciliare aut acquirere) vllis ve cuiuscunq; generis, etiam speciosissimis operibus aut actionibus seu exercitijs. Voluntas enim hominis, quæ antea libera erat, nunc ita corrupta, perturbata, & debilitata est, vt nunc deinceps à se, sineq; gratia diuina, nullum plenum delectum seu arbitriũ optionemue, & neq; studium aut propensionem, nedum facultatem habeat, bonum quod Deo placeat deligendi.

Etsi enim ipsa sua sponte volensq; *Rom. 7.* prolapsa concidit, à se tamen, viribusq; proprijs, non potuit è lapsu resurgere, neq; hodie etiam absq; Dei propitia ope quicquam potest.

Neq; quisquam quicquam vspiam habet rerum omnium, quibus se possit è peccatis suis & condemnatione eripere & liberare aut redimere extra *Iohann. 19.*
E Christum,

1. Cor. 1. Christum, per quem solum verè credentes à peccato, tyrannide & carcere Diaboli, ira Dei, morte & æternis poenis liberantur.

Rom. 3. Neq; etiam qui tantum homo est, & nihil habet supra captum nature huius nostræ, alteri hac in parte succurre re potest, Cum enim peccatum originis hereditarium totam naturam occupat, & in hac furiose tumultuetur, omnes homines peccatores sunt, & carent gratia & iustitia Dei, Ideo dicit *Esai. 43.* Deus per Prophetam Isaiam: Reduc me in memoriam, & iudicemur simul, narra si quid habes vt iustificeris, pater tuus primus peccauit, & interpretes tui, id est, qui te docent iustitiam, præuaricati sunt in me, Et aliquanto ante, de operibus seu actionibus cultus Dei humanis, dicit: Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis non glorificasti me, non te seruire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure.

Et

Et ad Hebræos scriptum est, Sacrificium & oblationem & holocaustomas Hebr. 10.
 ta, et hostiam pro peccato, noluisti, neq̄
 approbasti quæ iuxta legem offer-
 runtur.

Hic simul sciendum, Deum domi-
 num omnis generis afflictiones, miseri-
 as & animi ægri tudines, in hac vita, su-
 per omnes homines meritò propter
 peccata permittere & inducere, qualia
 sunt, æstus, frigus, fames, sitis, curæ &
 ærumnæ, graues labores, calamitates,
 res aduersæ, tristia tempora, gladius,
 ignis, morbi, dolores, & tandem etiam
 intoleranda illa, qua natura euertitur, Gene. 2.
 acerba mors, sicut scriptum est, Morte Et cap. 3.
 morieris. Et iterum, Maledicta terra
 in opere tuo, in laboribus comedes
 ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, spinas
 & tribulos germinabit tibi, Et ta-
 men simul hæc etiam institutio fit,
 vt doceatur, ab hominibus has om-
 nes pœnas patienter ferri debere
 & oportere, vt qui Deo has debeant,
 & atrocio rem etiam pœnam meriti
 E 2 sint,

sint. Non tamen cum eiusmodi persuaſione quasi sibi aliquid luendo proſmereantur, aut à Deo quicquam gratiæ aut mercedis, quæ harum poenarum merito reſpondatur, accipiant, cum de digniore multo crucis & perſeſſionum genere, quod verè credentes proſpter Chriſtum in ſe recipiunt, Paulus ita pronunciet, vt dicat, non eſſe confeſſendum cum futura gloria quæ in nobis declarabitur, ſed ideo hæc nobis obijci & patienter ferenda eſſe, vt magnitudinẽ peccati, & quã grauis res hoc ſit, atq; imbecillitatẽ & indigentiam miſeriamq; noſtrã agnoſcere diſcamus, & experiundo cognoſcamus, quam ſupra omnem captũ mala & tetra atq; acerba res ſit, Dominum Deum ſuũ deſerere, ſicut Propheta loquitur. Item, vt ij qui in his miſerijs demerſi, & his oneribus oppreſſi ſunt ad poenitentiaẽ excitentur, & gratiam & opem apud Deum quaerendam, qui pater eſt plenus miſericordiaẽ & miſerationum, Eſſi diſertẽ hoc apponitur, labores & cruciatus ſanctoꝝ

Ier. 2.

Sap. 3.

Mar. 8.

Ioh. 12.

sanctorum, qui propter nomen Christi, in causa nimirum salutis eterne, propterque sanctam veritatem Christi, obeantur, sacrificium esse Deo acceptum et gratum, magnasque & amplas promissiones habere, praesertim in futura vita, Id quod cum Christo capite nostro ita evenit, de quo Epistola ad Hebraeos dicit: Quod loco propositi ipsi gaudij, sustinuerit crucem, qui & crucem per se eis consecrauit et sanctificauit, ut scilicet nostrae per sessiones, quas sustinemus Christi nominis causa, essent Deo acceptae & gratae.

Rom. 8.
2. Tess. 1.
1. Pet. 1.

Heb. 12.

Cum hoc capite, & post hoc, cum rei series & doctrinae methodus ita postulet, docent ministri Ecclesiae, post lapsum nostrum agnoscere promissionem diuinam, ipsum verum gratiae verbum et sanctum Euangelium, de arcano Consilio sanctae Trinitatis prolatum, de Christo Domino, & tota salute nostra per ipsum parta.

Harum promissionum sunt tres praecipuae, quibus caeterae omnes comprehenduntur.

E 3 Prima

Prima in Paradiso facta est, huius
Gene. 3. ius sententiæ verbis: Ponam inimicitias inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen eius, ipsum conteret tibi caput, & tu insidiaberis calcaneo eius.

Secunda est facta Abrahamo, quam
Gene. 12. 13. postea Iacob & Moses renouabant,
15. 18. 21. 22.

49.

*Deut. 18.**2. Reg. 7. 23.**Psal. 131. 89**Esai. 9. 11.*

Tertia Dauidi, quam Prophetæ repetebant & declarabant.

In his promissionibus describuntur & depinguntur maxima & principalia, atque ipsa salutis nostræ fundamentorum opera, Christi Domini, quibus mediator fit & saluator noster, Nimirum conceptio in utero Mariæ virginis, & natiuitas ex hac ipsius, Semen enim mulieris factus est, Item cruciatus, resurrectio ex morte, sessio ad dextram Dei, ubi sacerdotali & regia dignitate donatus est, cuius rei typus quidam fuit tota vita Dauidis, qua de causa Dominus se alterum Dauidem & pastorem appellat. Et hoc fuit Euangelium sanctorum ante legem, & post hanc latam.

Ezech. 34.

Caput

71

CAPVT V.

DE PŒNITENTIA.

Post agnitum iam peccatum deinceps docetur de sacra pœnitentia, quæ doctrina omnibus peccatoribus consolationem præstat ingentem, & in genere omnibus hominibus, tam incipientibus discere, quam proficientibus Christianis, etiam lapsis peccatoribus, ijs tamen, qui per gratiam Dei conuersi resipiscunt, ad salutem admodum utilis est et necessaria, de qua Iohannes Baptista concionatus est, & post hunc Christus ipse, huius sententiæ verbis, Agite pœnitentiam, dicebat, appropinquauit regnum cœlorum, Postea & Apostoli in toto orbe terrarum, sic enim scriptum est, Atq; ita oportuit pœnitentiæ & remissionis peccatorum concionando præconium fieri in nomine Christi ad omnes gentes. Atq; hæc pœnitentia omnino existit de

E 4 vera

Matth. 3.

Matth. 4.

Marc. 1.

Luc. 24.

vera agnitione peccati & iræ Dei,
 Ad hanc vero agnitionem procuran-
 dam, plena & integra opera ministerij
 vsurpanda est, in præstando tam pœ-
 nitentiæ seu legis conciones, de debita
 Deo iustitia & sententiâ Dei aduersus
 peccatum, quæ lege comprehenditur,
 quam fidei in Christum Iesum, & de
 huius sancta satisfactione, quam per
 grauissimos cruciatus pro nobis præ-
 stitit. Hanc pœnitentiam & salutarem
 conuersionem propicius Deus peculiari
 dono suo largitur et cõfert, & inscribit
 eam cordibus credentiũ, sicut dicit: Dabo
 vobis cor nouum, & Spiritum meum
 ponam in medio vestri, & faciam vt
 ambuletis in mandatis meis. Item, vt
 pœniteat vos peccatorũ & idololatriæ
 vestræ, Et iterum: Cum conuerterer
 agebam pœnitentiam.

Ezech. 36.

Hebr. 8.

Ezech. 36.

Ierem. 31.

Hæc salutaris pœnitentia (quæ lon-
 gè ab Esau & Iudæ pœnitentia discrimi-
 nata est) veram & germanam origi-
 nem suam ducit ex hoc dono largien-
 tis Dei, & concionibus verbi diuini,
 quis

DE POENITENTIA.

73

quibus peccatum arguitur: Atque habet hoc ordine primum, ut sit intimi cordis metus seu pavor ad Deum, & iudicium huius iustum & seuerum, seueramque ultionem, poenitendo & dolendo exhorrescat, Vnde conscientia existit mala, grauis, trepidans & inquieta, animus perturbatus, & contriste, anxium & contritum, atque adeo quidem, ut homo apud se & ex se nihil consolationis habere possit, sed Spiritus ipsius plenus sit omnis generis egritudinis, tristitia, angoris, & terroris, quibus perturbatur à metu ardentis irae in vultu severo Dei, Exemplum habemus Dauidem cum dicit. *Psal. 38.* Non est sanitas in carne mea, à facie irae tuae, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum, Miser factus sum & curuatus sum usque in finem, tota die contristatus ingrediebar.

Talis terror & sensus verus peccati efficit in credentibus internam mentis & animi mutationem, & à peccatis & causis atque occasionibus huius constans

E 5 stans

stantem auersionem. His statim additur docendo diligenter, perturbatos, territos, & resipiscentes homines tales debere se intimi cordis affectu cum poenitentia & summissione animi humilis, confessione & inuocatione sua ad Deum conuertere, & fide in Iesum Christum Dominum nostrum certam & indubitam fiduciam de misericordia huius concipere, & promissionem arreptam tenere, & hac omnino nitenti. Cumque a se nihil iustitiae habeant, a diuina gratia ardent et fidenter petere, ut Deus ipsorum misereri velit, & peccata ipsis ex gratia propter filium et preciosum meritum huius remittere, qui factus est placatio seu reconciliatio pro peccato, etiam execratio, ut nos Deo sanctos efficieret seu consecraret. Talibus enim, ad maiorem fiduciam in ipsis excitandam, proposita est, & concionando proponi debet, certa preciosaque promissio ea, qua dicit Deus: Inuoca me in die tribulationis, & ego eripiam te. Et hoc facere debent quotiescunque ipsis opus est,

R. Ioh. 2.

Gal. 3.

Psal. 50.

est, & quam diu viuunt, De hoc ex-
 tat S. Ambrosij sententia, Nemo re- *Lib. 1. de*
 ctè meditabitur poenitentiam, nisi per- *poenitentia*
 suafus fuerit de diuina erga se miseris *cap. 1.*
 cordia, vel vt ipse loquitur, nisi qui spes
 rauerit indulgentiam.

Omnes verò quos peccatorum suo-
 rum verè poenitet, & horum nomine
 dolentes, sibiq; displicentes, desistere
 debent à perpetracione mali, & disces-
 re vt faciant quod bonum est, hęc enim
 scribit Esaias, eo loco quo populum ad *Esai. 1.*
 poenitentiam hortatur.

Et Iohannes Baptista similiter ad-
 monendo dicebat, Videte vt fructus *Luc. 3.*
 feratis seu præstetis resipiscentibus dis-
 gnos, quod præcipue positum est in
 mortificando & exuendo veterem ho- *Colos. 3.*
 minem, et induendo nouum, qui secun- *Ehes. 4.*
 dum Deum conditus est, vt sonat do-
 ctrina Apostolica.

Præterea ita instituuntur poenitens-
 tes, vt curatores animarum suarum ac-
 cedant, & coram ipsis confiteantur
 Deo

Deo peccata sua: nemo tamen, neq; iur-
 betur neq; vrgetur enumerare peccata,
 sed res hæc ideo suscipitur, vt hoc mo-
 do dolorem suum, quo afficiuntur, &
 quam sibi propter peccata displiceant,
 indicare, & consilium & doctrinam,
 quomodo deinceps ea effugiant, & in-
 stitutionem atq; consolationem impe-
 ditis conscientijs suis, itemq; absolutio-
 nem, ex potestate clauium, & remissio-
 nem peccatorum, per ministeriũ Eu-
 angelij à Christo institutum, peculia-
 riter singuli expetere possint, & à Deo
 suo consequi se sciant, & quando hæc
 à ministris eis præstantur, accipere ab
 his, tanquam rem à Deo ad commo-
 dandum ipsis & salutariter inseruien-
 dum institutam, cum fiducia debent,
 & remissione peccatorum sine dubita-
 tione frui, secundum verbum Domini,
 Cui peccata remiseritis, remittuntur
 eis.

Iohan. 20

Atq; hac fide indubitato nitentes,
 certi & animo confirmato esse debent
 per ministerium clauium harum de po-
 testate

DE POENITENTIA. 77

testate Christi, & verbo ipsius, omnia
ipsis peccata remitti. Ideoq; & ij, qui
hoc modo & ordine pacatam & lætam
conscientiam consequuntur, huic dia
uinæ in Christo benignitati gratos se
præstare debent, neq; hanc frustra per
cipere, aut rursus ad peccata se conuer
tere, secundum hortationem fidelem
Christi, qua caueri hic iubet, Ecce san
nus factus es, ne pecces amplius, ne
quid deterius tibi accidat, Et, Ne am
plius pecces.

Ioh. 5.

Ioh. 5.

Fundamentum autem quo nititur,
& vniuersa virtus atq; efficacitas salu
taris pœnitentiæ huius, est meritum
cruciatuum mortis & resurrectionis
nostri Domini & saluatoris, de quo
ipse dicit: hæc oportebat Christum per
peti, & resurgere die tertiâ, atq; prædi
cari in eius nomine concionando pœ
nitentiam & remissionem peccatorum
inter omnes populos. Et rursus: Agi
te pœnitentiam & credite Euange
lio.

LUC. 24.

Marc. 1.

Docetur et hoc, apud eos quorū pec
catum

78 CAP. V. DE POENITENT.

catum est publicum, atq; ideo scandalum publicum, quando Deus eis largitur poenitentiae spiritum, externam poenitentiae testificationem non debere abesse, et hac quidem de causa, ut sit argumentum & testimonium, quo probetur seu planum fiat, lapsos peccatores qui poenitentiam agunt, verè se conuertere.

Matth. 5. Etiam ut sit nota reconciliationis cum
cap. 18. Ecclesia et proximo, atq; exemplo alijs,
1. Tim. 5. quod reformident & vereantur.

Postremo, huiusmodi commonefactionis clausula, res concluditur, Tandem condemnatum iri vnumquemque quicumque sit, qui non in hac vita, in nomine Domini Iesu Christi poenitentiam egerit, secundum sententiam pronunciatam à Christo. Nisi resipiscatis, omnes eodem modo peribitis, quo illi, quos oppressit ruina Siloanae turris,

CAPVT VI.

DE

79

DE CHRISTO D. N.
& Iustificatione per fidem
in hunc.

Sextum Caput doctrinae Christianae in nostris Ecclesijs, est de fide in Iesum Christum Dominum nostrum integra et viua, & de vera per hanc fidem iustificatione. Hoc enim omnino constat, quod post lapsum Adae nemo hominum est seruitute peccati, et regno mortis condemnationisque se in libertatem vindicare, aut ad veram cum Deo reconciliationem peruenire possit, nisi tantum per vnicum mediatorem inter Deum & hominem Iesum Christum in fide viua, qui solus morte & sanguine suo imaginem peccati & mortis a nobis tollit, & iustitiae & vitae imagine per fidem nos induit. Factus enim est nobis a Deo sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio. I. Cor. 1. 2

Primum autem docentur de Christo
credi

Ioh. I.
Hebr. I.
Colo. I.

credi hæc, Quod sit verus, æternus, & de natura patris cœlestis, vnigenitus, & ab æterno genitus filius, atq; ita simul cum patre et sancto Spiritu vnus verus & indiuiduus Deus, æternum, non creatum verbum, splendor & imago atq; character hypostaseos patris, per quem omnia, tam quæ cerni, quam quæ non cerni possunt, & cœlestia & terrena facta sunt & creata omnia.

Ioh. I.

Item, Quod sit etiam verus & naturalis homo, noster verus frater, qui animam & corpus, id est, veram integramq; naturam humanam habeat, quam efficacitate Sancti Spiritus, ex pura virgine Maria, absq; omni peccato assumpsit. Sicut S. Iohannes dicit: verbum caro factum est.

Atq; ita in his duabus naturis, neq; mutatis neq; confusis proprietatibus harum, & admirabili tamen earundem communicatione seu vnione vna sit & indiuidua persona, vnus Christus Emanuel, Rex & sacerdos, redemptor noster, mediator, & perfectus reconciliator,

DE CHRISTO ET IVSTIF. 51

tor, plenus gratia & veritate, vt de plenitudine eius accipiamus gratiam pro gratia, Lex enim per Moysen data est, gratia autem et veritas per Iesum Christum, nempe Deum & hominem in vna persona, facta est atq; extitit.

Hanc gratiam et veritatem docentur nostri agnoscere, & fide contēplari in omnibus salutaribus & mirificis operibus seu effectiōibus Christi, quæ secundum sententiam sacrae scripturae immota fide & credendæ sunt & profitendæ: quales sunt: Aduentus eius de Cœlo, conceptio, natiuitas, cruciatus, mors, sepultura, resurrectio, ascensio in cœlos, sessio ad dextram Dei, & reuersio inde ad iudicium viuorum & mortuorum.

In his effectiōibus principalibus tanquā in cista thesauraria vniuersi salutare illi veræ iustificationis fructus reconditi sunt, & electis atq; credentibus inde depromuntur, vt horum in spiritu & conscientia per fidem participes fiant, quæ omnia deinceps in die

F late

lætæ resurrectionis perfectè pleneq;
nobis conferentur,

Ex hoc fundamento, de hac iustis-
ficante fide, veraq; & plena per hanc
iustificationem, secundum certa claraq;
in sacris literis indicata testimonia, am-
plius docetur. Primum neminem suis
viribus, aut voluntatis propriæ, carnis
ue & sanguinis facultate, hanc saluta-
rem & iustificantem fidem consequi &
habere posse, nisi Deus gratia sua per
Spirítum sanctum & ministerium con-
cionis Euangelij in cor inserat, cui, &
quando voluerit, ita vt accipere possit
omnia, quæ per præconium publicum
verbi Dei, perq; Sacramenta à Chris-
to instituta offeruntur ad salutem, &
de hac testata fiunt, de quo sanctus Io-
hannes Baptista Domini, dicit: Homo
nihil potest sibi sumere nisi detur ei cœ-
litus. Item, Dominus Christus ipse di-
cit: Nemo venit ad me, nisi pater, qui mi-
sit me, traxerit eū. Et mox: Nisi à patre
meo ei datum sit, nimirum cœlitus per
Spiri

Rom. 10.
2. Thess. 3.

Iohan. 3.

Iohan. 6.

Spirítum sanctum, Et Petro: Caro & Matth. 16.
sanguis non reuelauit tibi,

Atq; hæc fides proprie est cordis
prompti assensio erga vniuersam in Eu-
angelio annunciatam veritatem, qua
homo mente & animo illustratur, vt
Deum suum & Dominum Iesum
Christum recte agnoscat & pro vnico
saluatore suo accipiat, supraq; hunc,
vt veram petram suam, prorsus salus-
tem collocet, eum diligat & sequatur,
ipsoq; fruatur, omnemq; spem & fidu-
ciam suam in eo reponat, & se hac eri-
gat, & animosa fiducia confidat, quod
propter ipsum, & solum meritum ipsi-
us, propicium, placidum & benignum
Deum habeat, atq; etiam in ipso & per
eum certo vitam æternam habeat, et in
æternum habiturus sit, secundum verã
promissionem ipsius, quam iureiuran-
do confirmauit, cum dicit, Amen amen
dico vobis, qui credit in me, habet vi- *Ioh. 6.*
tam æternam. Et, Hæc est voluntas *ibid.*
eius qui misit me, vt qui viderit filium,

& crediderit in eum, vitam æternam
 habeat, & ego resuscitabo eum in die
 ioh. 17. nouissima. Item, Hæc autem est vita
 æterna vt te solum verum Deum agno
 scant, & quem misisti Iesum Christum.
 Et Iesaias, per agnitionem sui, ipse ser
 uus meus iustus iustificabit multos.

Esai. 53.

Hæc sola fides, & hæc intimi cor
 dis in Iesum Christum Dominum nos
 trum fiducia iustificat seu iustum facit
 hominem coram Deo, absq; vllis ope
 ribus quæ ipse addat conferendo, aut
 vlllo merito ipsius, de qua sanctus Pau
 lus dicit, *Rom. 4.* Ei vero qui nullum opus fa
 cit, credenti autem in eum qui iustifi
 cat impium fides eius pro iustitia impu
 tatur, *Rom. 3.* Et superius: Nunc vero absq; le
 ge patefacta est iusticia Dei, compro
 bata per legem & prophetas, Iusticia
 inquam Dei per fidem Iesu Christi, in
 omnes & super omnes qui credunt. Et
 alibi. *Actor. 13.* Qui credit in hunc, iustus effici
 tur.

Et hæc iusticia seu iustificatio, est
 remissio

remissio peccatorum, sublatio pœnæ æternæ quam Dei seuera iusticia deposcit, & Christi iustitia seu imputatione huius, conuestiri, cumq; Deo reconciliatio, in gratiam receptio, per quam gratiosi facti sumus in dilecto, & coheredes vitæ æternæ, ad quæ et confirmanda, & noui ortus seu regenerationis causa, arrabo additur S. Spiritus, qui gratis donatur & confertur, de infinita gratia propter Christi mortem, sanguinem effusum, & resurrectionem huius.

Hæc omnia S. Paulus præclare descripsit in Epistola ad Romanos, vbi Davidis verba introducit, dicentis. Beati quorum remissa est iniquitas. De quo agit per totum caput. Et ad Galatas. Emisit Deus filium suum vt adoptionem acciperemus: Quoniam autem estis filij, emisit Deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem Abba pater. Quoscunq; enim Deus iustificat, ijs largitur sanctum Spiritum, & per hunc initio eos regenerat, sicut per prophetas

Ezech.ii. tam promittit, Dabo eis inquit cor nouum, & spiritum meum ponam in medio eorum, vt quemadmodum antea in ipsis regnauerat peccatum in mortem, **Rom.5.** ita etiam tunc gratia regnaret per iustitiam in vitam æternam per Iesum Christum. Et hæc est communio seu participatio gratiæ Dei patris, meriti Iesu Christi Domini nostri, & sanctificationis Spiritus sancti, hæc est lex fidei, lex spiritus & vitæ, scripta per Spiritum sanctum.

Viua autem & nunquam exarescens scaturigo huius iustificationis est ipse Dominus noster Iesus Christus solus, operibus illis suis saluificis, id est salutem conferentibus, de quo omnes sancti ab initio mundi, tam ante promulgatam legem, & sub hac, & disciplina huius, quam post hanc, salutem seu remissionem peccatorum, per fidem in consolationis plenam Euangelij promissionem, hauserunt & hauriunt, acceperunt & accipiunt, atq; sibi vt propriam

DE CHRISTO ET IVSTIE. 87

priam applicant atq; accommodant, propter solam tantum mortem ipsius & sanguinem effusum, ad plenam perfectamq; deletionem peccatorum, & mundationem ab his omnibus, de quo multa extant scripturæ testimonia. Sanctus Petrus, coram toto Synedrio *Acto. 4.* seniorum Hierosolymis, firmis argumentis probat, quod in nullo alio, præterquam in Christo Iesu solo salus sit, Etiam sub latè patenti cœlo hoc, nullum esse aliud nomen datum hominibus, in quo salui fiamus. Et alibi *Acto. 10.* provocat ad consentientes voces & testimonia omnium prophetarum, qui vna mente, per vnum spiritum, tanquam per os vnum, locuti sunt, & sic dicit: De hoc Iesu testantur omnes prophetae, quod in nomine ipsius, omnes qui credunt in ipsum, peccatorum remissionem accipere debeant. Et ad *Hebr. 1.* Hebræos scribitur: Purgationem à peccatis per seipsum effecit. Et rursus: Redemptionem habemus per sanguinem *Ephe. 1.* ipsius, nimirum peccatorum remissionem,

F 4 Et

1. Iohann. 2. Et S. Iohannes, Aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum, iustum, et ipse est propitiatio seu placatio pro peccatis nostris, neque pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi peccatis.

Heb. 10. Et iterum ad Hebræos, Sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel factam. Et mox attexit, vnico oblato sacrificio absoluit in perpetuum consecrationem eorum qui sanctificantur, à Deo scilicet per spiritum Dei. Omnes igitur peccatores & poenitentes continenter per totam vitã ad Dominum Christum solũ, pro remissione peccatorum, omniq; salutari gratia, confugere debent, secundum hoc quod est in Epistola ad Hebræos: Habentes igitur pontificem magnum Iesum filium Dei, qui in Cœlum penetrauit, teneamus hanc professionem, quæ est scilicet de Christo Domino, Et mox his subiicit, Accedamus igitur cum libera fiducia ad solium gratiæ, vt misericordiam percipiamus, & gratiam

gratiam inueniamus opis oportunæ.

Christus etiam ipse exclamando dicit: *Iohan. 7.*

Qui sitit veniat ad me, & bibat, Et alio *Iohan. 6.*

loco: Qui ad me venit, non esuriet,

Et qui credit in me nunquam sitiet.

Qui vero ad hanc iustificationem per Christum Dominum nostrum perueniunt, ij docentur, vt deinceps ex hac diuina gratia & benignitate, veram certamq; consolationem sibi hauriant, & coram Deo bona quietaq; conscientia fruantur, atq; tandem de salute etiam sua certi reddantur, et hæc in ipsis hoc modo confirmetur, quod cum hic filij Dei sint, etiam post mortem in resurrectione hæredes sint futuri. Interea & expetere debent se adduci ad percipiendos fructus perfectæ salutis, & hanc læti expectare, cum ea fiducia, secundum promissionem Domini, quod tales non veniant in iudicium, sed è morte in vitam transeundo penetrarint atq; perruperint.

Rom. 8.

Gala. 4.

Iohan. 5.

Hoc caput doctrinæ, ex omnibus apud nos pro maximo & grauissimo

capite habetur, vt in quo summa Euangeliij posita est, & quo Christianismus fundatur, & in quo preciosus nobilissimusq; thesaurus salutis æternæ, vnicaq; & viua consolatio diuina comprehenditur. Itaq; in hoc præcipuam operam ponunt animarũ pastores nostri, vt huius capituli doctrinam in cordibus hominum intimis benè informent, & his profundè inferant.

In hoc capite etiam peculiariter, & necessarijs de causis, ad auertendum & declinandum multas perniciosas Antichristicasq; seductiones, de præsentia Christi docetur, Christum scilicet Dominum corporis sui consuetudine, eo modo & ratione, qua hic in mortalitate sua obuersatus est, & in qua proditus & excruciatuſ fuit, non amplius in hoc mundo præsentem esse, neq; vsq; ad finem mundi præsentem affuturum, imò etiam neq; sui glorificati corporis habitu, quem in resurrectione adeptus est, & cum quo discipulis suis apparuit,

DE CHRISTO ET IVSTIF. ⁹¹
ruit, & quadragesima die post resurrex-
tionem suam, manifestè ab ipsis mi-
grando in cœlum ascendit, hoc enim
modo consuetudinis & præsentia suæ
est in sublimi & cum patre in Cœlo, *Phil. 2.*
ubi omnes linguæ eum esse Dominum
profitentur, & vnusquisq; Christi fis-
delis, secundum scripturam, esse eum
ibi credere & colere debet, sicut & ca-
put illud catholicæ fidei Christianæ dis-
sertè testatur, quod huius sententiæ ver-
bis profertur. Ascendit in Cœlos,
sedet ad dextram Dei patris omnipo-
tentis. Item alterum caput, Inde ventu-
rus est (hoc est de superiore loco è cœ-
lo cum angelis suis) ad iudicandum vi-
uos & mortuos. Ita Paulus etiam di-
cit, Dominus ipse cum classico, & voce
Archangeli, & tuba Dei descendet de
Cœlo. Et S. Petrus, Quem oportebat *Acto. 3.*
cœlum suscipere vsq; ad tempus resti-
tutionis omnium. Et Euangelista Mar-
cus, Dominus vero cum locutus esset *Marc. 16.*
cū ipsis, rursus assumptus est in Cœlū
& sedet à dextris Dei. Et angeli qui
ades

Acto. i. aderant, cum in Cœlum ascenderet, dicebant, Hic Iesus qui à vobis sursum in Cœlum assumptus est, ita veniet reuertens sicut eum vidistis ascendentem,

Hic vero, in hoc mundo : docetur à nostris, ille idem Christus verus Deus & verus homo etiam nobiscum esse, sed à supra memorato, & priore præsentia genere, distincto modo, hoc est, spirituali quodam & non in oculos incurrente, sed nos latente modo, quem caro non sentit, & tamen qui nobis ad salutem nostram, ideo vt participes ipsius fiamus, admodum necessarius est, quo se nobis offert & communicat, vt ipse in nobis & nos in ipso habitemus, Et hoc quidem præstat per Spiritum sanctum & dona huius, quem suo loco, id est loco præsentia eius, qua corporis sui consuetudine nobiscum fuit, missurum se Ecclesie sue promisit, & per hunc : virtute quidem gratia & veritate salutari sua : futurum se cum
hac

hac omnibus diebus vsq; ad finem *Matth. 28.*
mundi, quando sic dicebat. Bonum est *Iohan. 16.*
vobis vt abeam, nisi enim abiero, para-
cletus ad vos non veniet, quod si vero
abiero, mittam eum ad vos. Et rursus:
Orabo patrem, & dabit vobis paracle- *Iohan. 14.*
tum alium (alium scilicet quam ego
sum) qui vobiscum maneat in eternum,
spiritum veritatis, quem mundus non po-
test accipere, quia non videt eum, neq;
nouit eum, vos autem nouistis eum, quia
apud vos manet, et erit in vobis. Non re-
linqua vos orbos, redibo ad vos, nimirum
per illum ipsum Spiritum veritatis.

Quemadmodum autem Domi-
nus Christus hoc altero modo istius
non in oculos incurrentis praesentiae,
sed spiritualis cuiusdam, adest praesens
in ministris Ecclesiae, verbo & Sacra-
mentis, ita etiam per eosdem ministros,
perq; idem verbum & Sacramenta,
praesens est in Ecclesia, perq; haec acci-
piunt eum electi, intimi cordis fide, atq;
cum ipso se ideo coniungunt, vt ipse in
his, & hi in ipso oculis non apparente
&

& occulto ad mundum modo, per istam fidem habitet, spiritualiter nimisrum, in animabus & cordibus, per spiritum veritatis, de quo dicit Dominus, Apud vos manet & in vobis erit. Item: *Ioh. XIII.* Redibo ad vos.

*Distinct: xi
cap. Prima
quidē &c.
in Iohānem
Tractatu
30.*

Hæc fidei nostræ sententia atq; explicatio non est noua, aut nunc primum excogitata, sed admodum vetus. Quod autē in Ecclesia ab antiquo hoc communiter & docuerint & senserint, planum fit & constat de veterum Ecclesiæ doctorum scriptis, & decreto, in quo ita scriptum est, & sunt ea verba Augustini: Donec seculū finiatur sursum est Dominus, sed etiam hic est veritas Domini, corpus enim Domini in quo resurrexit, vno loco esse oportet, veritas autem eius ubiq; diffusa est.

CAPVT VII.

DE

DE BONIS OPERIB⁹⁵
bus, & Vita Christiana.

Septimo loco docetur, eos qui per so-
lam fidem in Christum Iesum gratia
diuina gratis absq; vllis meritis, iusti fa-
cti sunt, et Deo accepti, in posterū com-
muniter vniuersos, et peculiariter singu-
los, pro eo vt ordo, conditio, ætas & lo-
cus cuiusq; postulat, à Deo mandata
opera bona, & actiones pias, præstare
atq; exercere debere, quomodo & do-
minus mandat, cum dicit: Docete eos
seruare omnia quæ mandauì vobis. *Math. 23.*
Hæc verò opera bona, seu actiones piæ,
non sunt à carne & sanguine excogita-
tæ effectiões quædam, Tales enim ve-
tat Dominus, sed spiritu Dei disertè in-
dicatæ & propositæ, ad quas præstan-
das Deus nos obligat, quarumq; regula
et norma præcipuè Deus ipse est in ver-
bo suo, sic enim dicit per Prophetam, In
præceptis patrum vestrorū ne incedatis, *Ezech. 20.*
et iudicia eorū ne custodiatis, & in ido-
lis eorum ne polluatis vos, ego Iehouah
Deus

- Deus vester, in præceptis meis ambulante, & iudicia mea custodite, & facite ea.
- Matth. 28.** Et Christus similiter, Docete eos quæ mandavi vobis. Est igitur, & summa quædam, normaq; rectissima, & artificiosissima informatio seu descriptio, omnium bonorum operum Decalogus, et caritas quæ per fidem iustitiã efficit ad dextram & sinistram, tam erga Deum quàm erga proximum, huius autem normæ exemplum est sanctiss. vita Christi, de qua ipse dicit: discite ex me, quia mitis sum & humilis corde.
- Matth. 5.** Quid etiam aliud docere voluit octo sententiã de beatitudine pronuncians, quam qualis vita verorum Dei filiorum esse debeat, & quæ sint à Deo mandata opera.

Secundum hæc igitur omni diligentia & cura docetur de discrimine, quod agnoscendum & tenendum sit, inter opera ab hominibus excogitata & tradita, & inter ea quæ à Deo mandata sunt. A Deo mandata opera, nequaquam propter humanas traditiones

nes intermitti debent, hoc enim graui-
 ter in secus facientibus & Pharisæis
 Christus reprehendit, Quare inquit *Matth. 15.*
 transgredimini mandata Dei propter
 vestras traditiones. Et rursus, Frustra
 colunt me, cum doceant tantum man- *Matth. 1.*
 data hominum. Ab hominibus vero *Marc. 7.*
 tradita opera quamcunq; etiam bonis *Iesai. 29.*
 tatis speciem habeant, nullo modo tan-
 ti fieri debent, quanti ea, quæ à Deo
 mandata sunt, Imò vt amplius aliquid
 dicatur, si non sunt ex fide, sed fidei *Eesai. 1.*
 contraria, nullius precij sunt, & abomi- *64.*
 natio & foeditas coram facie Dei.
 Opera autem bona vniuersa diuidun-
 tur, primum in genere in ea quæ ad
 omnes verè Christianos secundum v-
 nitatem fidei & salutis Catholicæ per-
 tinent.

Secundo in specie seu peculiariter,
 in ea quæ sunt ordinis, ætatis, loci sin-
 gulorum: quomodo Spiritus sanctus
 peculiariter presbyteros, Dominos,
 vulgus, parentes, liberos, coniuges, cœ-
 libes, singulos suas obligationes, &

G opera

opera propria docet. Præterea diligenter in hoc capite docentur homines agnoscere, quomodo & in quo bona opera Deo placeant, Deo quidem in nullo alio placent, quam in solo nomine Domini nostri Iesu Christi, in quo nomine, secundum Pauli Apostoli doctrinam, ad gloriam Dei præstari debent, qui sic inquit, Quicquid egeritis, *Coloss. 3.* verbis & factis, omnia facite in nomine Domini Iesu. Et Dominus ipse *1. Cor. 10.* dicit, Sine me nihil potestis facere, nihil scilicet quod placeat Deo, & vobis sit salutare. *Iohan. 15.*

In nomine Christi autem bona opera facere, est facere ea in fide viua in ipsum, qua sumus iustificati, & caritate quæ per Spiritum sanctum in corda nostra effusa est, ita nimirum quod Deus nos diligit, & nos vicissim Deum Dominum, & proximum nostrum. Sanctus enim spiritus sanctificat, mouet, & accendit ad has pias actiones corda eorum qui iustificati sunt, sicut dicit Dominus: Ipse erit in vobis. *Iohan. 14.* Et

Et Apostolus, Vnctio Dei docet vos.
 Hæc duo, fides & caritas, scaturigo ^{1. Ioh. 2.}
 sunt & norma omnium virtutum &
 bonorum operum, secundum Aposto- ^{1. Tim. 1.}
 li testimonium, Finis mandati est caritas
 est puro corde & conscientia bona &
 fide non simulata. Et rursus, Sine fide ^{Heb. 11.}
 fieri non potest vt Deo placeatur. Item ^{1. Cor. 13.}
 sine caritate nulla res prodest. Deinceps
 docetur, quare & quo consilio seu
 fine pietatis Christianæ opera bona
 præstari debeant, nimirum non hac de
 causa vt homines iustificationem aut
 salutem per hæc, & remissionem pec- ^{Luc. 17.}
 catorum consequantur, Nam Christus
 dicit, vbi feceritis omnia quæ mandata
 sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus
 Item Paulus, Non propter opera iusti- ^{Tit. 3.}
 ciæ quæ fecimus, sed per misericordi- ^{Rom. 3.}
 am suam saluos nos fecit, cum quibus ^{Galat. 3.}
 consentiunt & Dauidica, quando orat, ^{Psal. 143.}
 Domine ne intres in iudicium cum ser-
 uo tuo, quoniam coram te non iustifi-
 cabitur vllus viuens. Sed Christiani
 in bonis operibus exercere se debent

propter causas infra scriptas, Primum, ut hoc modo probent & demonstrent fidem suam, & ex his quod sint veri Christiani, hoc est, viua membra & sectatores Christi esse agnoscantur, De quo dicit Dominus, vnaquæq; arbor de fructibus suis cognoscitur. Sunt equidem bona opera certa argumenta & signa testimoniaq; & exercitia viuæ fidei, eius, quæ intus in corde latet, atq; omnino veri Deoq; accepti fructus huius, Christus viuit in me, inquit Paulus, quod enim iam in carne viuo, per fidem viuo filij Dei. Atq; aliter profectò fieri aut res se habere non potest, quin perinde vt peccatum parit mortem, ita fides, & quæ ex hac est iustificatio, vitã pariat intus in spiritu, & foris in operibus Caritatis. Postea etiam ideò prestanda sunt bona opera, vt Christiani electionem atq; vocationem suam in sese confirment & exædificent, & cauendo peccata mortalia eam conseruēt, sicut S. Petrus docet, cum inter cætera sic scribit, Quare fratres studete potius

tius

OPERIB. ET VITA CHRIST. 101
tius vocationem et electionem vestram :.Pct.I.
firmam reddere, seu confirmare, Quo-
modo autem hoc fieri possit, paulò an-
te breuibus ostendit, omni ergò studio
vestro in hanc rem collato, exhibete
seu præstate cum fide vestra virtus
tem, cum virtute verò scientiam, cum
scientia continentiam, cum continentia
autem tolerantiam, cum tolerantia pie-
tatem, cum pietate amorem in fratres,
cum amore in fratres caritatem, hæc
enim si vobis assunt, et in vobis abun-
dant, neq; segnes, neq; parum idoneos,
seu frugis expertes vos constituunt ad
cognitionem Domini nostri Iesu Chris-
ti, Quo loco S. Petrus manifestè osten-
dit bonis operibus exercendis operam
dandam, ob causam vnã quæ adest nos-
bis gratia fidei & bonæ consciëntiæ ne vel
amittatur, vel polluatur, sed hæc potius
vt conseruetur, Spiritus enim sanctus *Sap. L.*
fugit idololatrias et recedit à prophanis,
& malus impurusq; spiritus reuertitur
in vacuam & ociosam domum. *Matth. 12.*
Quis *Luc. 11.*
cunq; etiam conscientiam bonam vel

2. Cor. 3.

amittit vel polluit, quid is laudabile,
 Deoue grati aut preciosi operis præ-
 stare poterit? quomodo precibus ope-
 ram dabit? Deinde propter hanc alte-
 ram causam, vt in hac gratia magis ma-
 gisq; proficiamus, & augetur, Do-
 minoq; cū creditis nostræ fidei talentis
 negotiando lucremur. De quo S. Pau-
 lus dicit: Nunc omnes aperta facie glo-
 riam Domini tanquam in speculo in-
 tuentes in eiusdem imaginis formam
 transferimur seu mutamur, de gloria
 in gloriam, hoc est, intuemur Christū
 qui est gloria & imago patris, & in hoc
 operam damus, vt ad imaginis huius
 similitudinem conformemur, per Spi-
 ritum sanctum, qui nos ad hoc inflam-
 mat, donec imago hæc, per beatam re-
 surrectionem, perfectionem suam ac-
 quirat. Præterea etiam propter pro-
 missa tam huius vitæ quam æternæ præ-
 mia, bona opera præstari exerceriq;
 debent, de quo multæ sunt & copiosæ
 in sacra scriptura mentiones, Atq; vt
 ad ea præmia consequenda, per fidem
 in

OPERIB. ET VITA CHRIST. 103
in Christum, luculentiorum aditum habeamus, et in primis ad regnum caelorum 2. Pct. 1.
aeternum, sicut S. Petrus testatur cum inquit: Haec si feceritis, nunquam offendetis, ita enim luculente vobis ingressus superpeditabitur in regnum aeternum Domini & saluatoris nostri Iesu Christi. In primis autem per opera misericordiae, quibus proximo commodatur, quibusque ei consulitur, & quibus ille indiget, qualia sunt, eleemosynas dare, visitare aegrotos, & eos curare vel ministerio suo eis praestare esse, docere simplices, consilio & opera iuvare alios, offensas remittere, & similia, quae omnia habent promissiones benignitatis divinae & praemiorum, ad quae praestanda Christus Dominus hortatur his verbis: *Luc. 6.*
Estote misericordes, sicut pater vester misericors est. Date & dabitur vobis, remittite & remittetur vobis, & alibi, *Luc. 12.*
vendite bona vestra & date Eleemosynas, parate vobis crumenas quae non contrahunt vetustatem, thesaurum in caelis qui non deficiat, quo fur non accipiat

cedit, & vbi tinea nihil corrumpit.
Luc. 14. Item cum epulum apparas, inuitta pau-
 peres, mēbris detortis qui sunt, seu vi-
 ciatis, claudos, cæcos, & beatus eris,
 quoniam nihil possunt tibi rependere,
Matth. 25. rependetur enim tibi in resurrectione
 iustorum. Item Esuriē, sitiē, hospes,
 nudus, ægrotus, in custodia carceris
 fui, & præsto mihi fuistis ministerijs
 vestris in omnibus, Amen dico vobis,
 quatenus hæc præstitistis vni alicui mi-
 nimo ex istis fratribus meis, mihi præ-
 stitistis, Adeste benedicti patris mei,
 possidete hæreditatem regni parati vos
 bis ab initio mundi.

Ex his manifestum fit et planum,
 opera ea quæ ex fide fiunt, Deo place-
 re, & luculenta gratia affici, omnis ge-
 neris bonorum, & benedictionis, tam
 in hac vita, quam in futura, compensa-
 tione. Postremò concluditur hæc
 doctrina commonefactione tali, Ne
 minem hæc pietatis Christianæ opera
 perfectè aut mandata Dei ad plenum
 præstare posse, neq; reperiri quenq;,
 quem

OPERIB. ET VITA CHRIST. 105
quem hac in parte nihil deficiat, & qui
peccati expers sit, sicut scriptum est, *Eccles. 7.*
Non est homo tam iustus in terra qui
rectè agat, et non peccet. Vnumquenq; *3. Reg. 8.*
igitur in Christo Iesu in gratia huius,
precioso sacrificio & merito, per fidem *1. Ioh. 1.*
& iustificationem ipsius, quæ est in re- *2. Pa. 6.*
missione peccatorum posita, quærere
debere perfectionem suam, eaq; frui, si
modo nihil in se velit esse quod damna-
tionem mereatur, Solus enim Christus
perfectio est, et impletio legis, vita et iu-
stitia, & quicumq; per fidem eum acci-
piunt, atq; ipso prorsus freti sunt, his
omnia peccata, quæ habent, sanguine
Christi abluuntur, vt deinceps non me- *Rom. 8.*
tuant condemnationem. Sic enim Pau-
lus scribit: Nulla ergo iam est condem-
natio ijs qui sunt in Christo Iesu, qui
non secundum carnem sed secundum
spiritum ambulant. His enim Christus *1. Cor. 1.*
factus est à Deo sapientia, iustitia, san-
ctificatio, & redemptio.

G 5 Cap. VIII.

CAPVT VIII.

*DE SANCTA ECCLESIA, & de pia constitutione atq; administratione huius & disciplina.
Item de Antichristo.*

Octauo loco docetur de sancta, Catholica, Christiana Ecclesia agnoscenda, & primum quidem sanctæ Ecclesiæ fundamentum & caput esse Iesum Christum ipsum solum, vna cum vniuerso merito gratiæ & veritatis, ad vitam æternam, super quem, & à quo, omni tempore per Spiritum sanctum, verbum Dei, & sacramenta, hæc extruuntur, secundum sententiam eius quod

Matth. 16. Christus dixit Petro, super hanc petram, de qua nimirum tu veram confessionem edidisti, extruam Ecclesiam meam. Et sanctus Paulus dicit, Aliud quidem fundamentum nemo ponere potest extra id quod positum est, qui est

1. Cor. 3.

DE SANCTA ECCLESIA. 107
est Iesus Christus. Et alibi, eumq; con-
stituit caput Ecclesiæ, supra omnia, que Eph. 1
est corpus ipsius & plenitudo eius qui
complet omnia in omnibus.

Ex his docetur hoc credi, teneri, &
confitendo edi, sanctam Catholicam
vniuscuiusq; temporis præsentem Ec-
clesiam, quæ in terris militat, esse com-
munitatem vniuersorum Christiano-
rum, quæ in toto orbe terrarum hinc
inde diffusa est, & per sanctum Euan-
gelium ex omnibus gentibus, familijs,
linguis, ordinibus, & ætatibus, in vna
fide in Christum Dominum, siue trinit-
tatem sanctam, congregatur, secundum
illum S. Iohannis sermonem, qui sic Apoc. 7.
ait: & vidi turbam multam quam
numerare nemo poterat, ex omnibus
gētibus, populis et linguis, stantem corā
folio & corā agno, Hæc verò Ecclesia,
etsi dū hic in area Domini late patentis
orbis terrarum, & quasi in vno cumulo
promiscuè collecta iacet, vtrumq; ad
huc, tam triticum purum quam paleas,
pios

píos Dei, et impíos mundi filíos, viua et mortua membra, ministrorum & populi, in se continet, vbi tamen sit quam minimè contaminata, aut puríssima, etiam de infra scriptis signis cognosci potest, Nimirum vbicunq; Christus in concionibus sacris docetur, sancti Eus angeli doctrina purè pleneq; annunciat, sacramenta de Christi institutione & mandato, sententia & voluntate, administrantur, atq; Christi fidelis populus ea percipit et his vtitur, et per hæc in vnitæte fidei & caritatis, in vinculo pacis sese congregat, in vnum coniungit, & super Christum coædificat, Ibi igitur sancta est Ecclesia, domus Dei, templa Spiritus sancti, viua membra, partes cœlestis Hierosolymæ, corpus Christi spirituale, & artus coniuncti, quos inter se aptat & connectit vnum caput Christus, Spiritus vnus regenerationis, vnum verbum Dei, eadem & sincera sacramenta, vna fides, vna charitas & sancta communio, vnum vinculum pacis, ordinis, disciplinæ, & obedientiæ,

dientiæ, siue magnus sit numerus, siue
 paruus huius populi, sicut Dominus *Matth. 18.*
 testatur, vbi duo aut tres congregantur
 in nomine meo, (in quacunq; gente &
 natione & quocunq; loco hoc fiat) ibi
 sum in medio horum: Et contra, vbi
 Christus & Spiritus Christi non ha-
 bitat, neq; sanctum Euangelium locum
 reperit qui ei concedatur, &c. sed con-
 tra manifesti errores & vita ethnica in
 pleno cursu sunt, et superando grassan-
 tur, ibi adeo etiam pollutam Ecclesiam
 esse necesse est, vt Christus eam pro di-
 lecta sponsa sua non sit agiturus, Cum
 nemo sit Christi, qui spiritũ Christi non *Rom. 8.*
 habet. Vnusquisq; etiam Christianus
 sollicito studio, hanc, & veram quidem
 talem Ecclesiæ sanctæ partem, inquire-
 re tenetur, & postquam inuenit, cum
 ea sanctam communionem & societas-
 tem coniungere & tueri, sicut hoc alte-
 ra pars illius capitis de Ecclesia in sym-
 bolo nostro Christiano demonstrat,
 vbi profitemur nos credere communi-
 onem sanctorum, Atq; omnino cum hac
 com-

communitate seu coetu paruo populū
 Dei, verā Spiritus Christi coniunctio-
 nem & concordiam tueri debet, omnia
 membra amore & beneuolentia profes-
 qui, obedientiam huic præstare, atq;
 omnibus à partibus commoda eius &
 emolumenta vt procuret laborare, &
 in veritate consensionem cum hac co-
 lere, schismata, sectiiones & sectas ad-
 uersus veritatem nullo modo per con-
 tumaciam commouere. Ad quam rem
 Apostolus vniuersos hortatur cum di-
 cit, Ita ambulate, seu obuersamini,
 Eph. 4. quemadmodum dignum est loco &
 vocatione vestra, cum omni submis-
 sione & mansuetudine, animoq; leni &
 non irritabili, tolerantes inter vos vnus
 alterum, & studete seruare vnitatem.
 Spiritus in vinculo pacis, vnum corpus
 est & vnus Spiritus, sicut & vocati estis
 in vnā spem vocationis vestræ, vnus
 Dominus, vna fides, vnum Baptisma,
 vnus Deus & pater omnium. Et
 rursus, vnusquisq; nostrum proximo
 Rom. 15. obsequatur in bonū ad ædificationem,
 Item

DE SANCTA ECCLESIA. ^{III}

Item, Nihil committite per contentio^z *Phil. 2.*
nem, aut inanis gloriæ causa. Item, Ne
sint inter vos dissidia. Qui igitur secun
dum hæc præcepta in hac vita ambulat, *Rom. 12.*
is est vnum verum & viuum sanctæ *1. Cor. 12.*
Ecclesiæ membrum, quod fidei & carita
tatis fructum fert, qui verò spiritum fi
dei & caritatis in communitate sancta
amittit, eum necesse est esse membrum
mortuum.

Simul cum his nostrarum Ecclesi
arum ministri de sua communitate hoc
sentiri docent, quod & de quacunq;
Christiana alia, siue magna, siue parua,
sentiendum est, Quod ipsa sola scilicet
non sit Catholica illa sancta Christiana
Ecclesia, sed tantum vna pars huius, si
cut de Corinthiaca Apostolus scribit, *1. Cor. 12.*
vos estis corpus Christi, et membra huius
ius, singuli pro sua parte.

Docent etiam administrationis con
stitutionem et ordinem certum in sacra
Ecclesia præstandum esse, Absq; enim
ordinis

ordinis constitutione & administratio-
ne externa, non potest bono loco esse,
aut bene cum ipsa agi, sicut & cum nul-
la alia, etiam minima communitas
te.

Hæc verò ordinis constitutio præ-
cipuè est in hoc posita, vt & ordinarie
vocentur & legitime constituantur ij,
qui munera debita in hac administrent,
à minimis incipiendo, & ad mediocris
generis quæ sunt, & summa vsq; pro-
cedendo.

Postea vt ex vniuersis & singulis
vnusquisq; locum in quem vocatus
est, & quasi excubias suas, benè admi-
nistret, & vigilantiam præstet, neq;
quicquam in se patiatur requiri, neq;
etiam pro suo arbitrio ex hoc se subdu-
cat, aut metas huius transgrediatur, aut
alienis curationibus se implicet. Atq;
insuper vt omnes inter se vnus alteri
se subiiciant, & obedientiam præstent
vniuersi, à minimo vsq; ad maximum,
quisq; suo loco in quem vocatus est,
& de affectu caritatis, suaq; spontè,
non

DE SANCTA ECCLESIA. 113

non coactus hoc faciat, Christi & salutis æternæ causâ, pro eo vt Apostoli 1. Pet. 3. alijq; sancti de re docuerunt, & de ex^{Phil. 2.}emplo horum, quo Ecclesias suas constituerunt, proq; eo etiã quod iura vetera seu decreta subiiciunt, Id quod nostri inter se, re ipsa exhibent & præstant. Hæc laudabilis Ecclesiæ administrationis constitutio, etiam cum disciplina legitima, id est animaduersionum seueritate diuinitus instituta quã coniunctam habeat, diligenter exerceri debet, sic scilicet, vt impij, & qui in manifestis peccatis sine poenitentia, & obturato corde versantur, neq; Deo & verbo ipsius obedientiam præstantes peccatores, qui in Ecclesia magnorum scandalorum authores sunt, neq; post debitam, fidelem, sufficientemq; commonefactionem resipiscunt, aut meliores fiunt, hi igitur vt tandem poena Ecclesiastica, quæ vulgo Bannus aut excommunicatio, seu anathematismus nominatur, non tamen politica potentia adhibita, sed virtute verbi & mans

H dat

dati Christi, publicè puniantur, & ex
 sancta communitate remoucantur, atq;
 vt æquè hac animaduersione in omnes
 animaduertatur, nulla ratione aut re-
 spectu vlllo habito personarum, Cuius-
 cunq; illi ordinis sint, politici aut Eccle-
 siastici, secundum sententiam doctrinæ
 Christi, qui dicit, si peccat frater tuus
 aduersus te, tum ito & castiga eum in-
 ter te & ipsum solos, si te audierit, lucra-
 tus es fratrem tuum, si non audit te, as-
 sume ad te adhuc vnum aut alterum, si
 hos non audit, dic Ecclesiæ, si hanc non
 audit, habeto eum pro Ethnico & Pu-
 blicano. Et S. Paulus, vna cum collegis,
 prorfus expressis verbis de hoc man-
 dauit, cum scribit, Præcipimus vobis
 fratres in nomine Domini nostri Iesu
 Christi, vt abducatis vos ab omni fra-
 tre, qui vitam degit ordinis seu di-
 sciplinæ expertem, & non secundum
 traditam doctrinam quam a nobis ac-
 cepit. Et alibi dicit, Tollite è vobis ipsis
 malum illum. Et si hoc etiam non dissi-
 mulandum, omni tempore in Ecclesia
 multos

Matth. 18.

2. Theff. 3.

1. Cor. 5.

DE SANCTA ECCLESIA. 117
 multos fuisse qui speciem præ se fers-
 rent Christiani hominis, & hypocritæ
 essent nequam, aut peccatores occulti,
 à poenitentia alieni, atq; hodiè etiam
 adhuc esse tales, atq; futuros deinceps
 vsq; dum hic mundus esse desinat, Qua-
 les neq; per hanc disciplinã Christi cas-
 tignantur, neq; facilè excommunicari,
 aut penitus separari ab Ecclesia poss-
 sunt, sed soli Christo, pastorì principi, et
 aduentui huius, reseruandi sunt et com-
 mittendi. Sicut Dominus de his ipse *Matth. 13.*
 dicit, quod Angeli in nouissimo die
 primum, tales à iustis separaturi sint,
 & coniecturi in fornacem igneam,
 vbi erit ploratus & stridor dens-
 tium,

Simul cum his docetur, quod Ant-
 tichristus ille sceleratus & nequam, in *Daniel 9.*
 templo Dei in Ecclesia sedeat, de quo *Matth. 24.*
 Prophetæ, Christus Dominus, & A- *Marc. 13.*
 postoli ipsius prædixerunt, & vt ab *2. Thess. 2.*
 hoc caueretur monuerunt, quo vis *2. Pet. 2.*

H 2 tarent

tarent eum simpliciores ex fidelibus, neq; ab hoc seduci se paterentur.

Agnosenda autem est duplex Antichristica peruersitas, improbitas, & seductio, Prima est mentis & sententiæ peruersitas, seu falsæ doctrinæ, quam infert sententiæ Christi Domini nostri & sacrae scripturæ prorsus contrariam, de quo sic refert Apostolus, Er̄it tempus quando salutarem doctrinam, non ferent amplius, sed pro sua libidine ipsi sibi doctores accumulabunt, pro eo vt aures ipsis pruriunt, & auertent aures à veritate, & conuertent se ad fabulas.

1. Tim. 4.

2. Tim. 4.

2. Petri. 3.

Alterum malum seu scandalum Antichristicum, est vita praua et peruersa exempliq; pessimi, quæ plena est horribilium peccatorum, nocentis turpitudinis, omnisq; generis viciorum, quæ in Ecclesia publicè exercentur, & impune quidem sine vlla animaduersione, de quo Apostolus dicit, illud autem scito, fore, vt vltimis diebus existant tēpora

2. Tim. 3.

diffi-

difficilia, Erunt enim homines sui amantes, auari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus non obedientes, ingrati, profani, sensus amoris insiti erga suos expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites seu feri, boni non amantes neque studiosi, proditores, proterui, inflati, voluptatum amantes magis quam Dei, qui speciem habent seu simulacrum pietatis, virtutem autem eius abnegant, & hos declina.

De quo tempore & Christus praedicit haec. Et tunc multi offendentur Matth. 24.
 exemplis, & inter se prodiones & odia exercebunt, & existent multi falsi prophetae, & seducent multos, & quod multipliciter augetur improbitas, refrigeret caritas in multis, qui vero usque ad extremum sustinuerit seu pertulerit, saluus erit. Accipienda autem haec verba de ijs qui in doctrina Christi perseverant, perferentes aduersa omnia quibus attentantur. Et alibi exclamat Christus, vae mundo propter scandala, Matth. 18.
 & Beatus qui in me non offenditur. Matth. 11.

H 3 Cap. IX.

CAPVT IX.

DE DOCENTIBVS
in Ecclesia, & qui ei præ-
sunt.

Nono loco docetur de agnoscendis
 animarum pastoribus, seu mune-
 rum sacrorum in Ecclesia sancta legit-
 mis ministris, secundum diuersarum
 curationum gradus & ordines: Et pri-
 mum quidem, hos esse sacrae communi-
 tatis Ecclesiasticae præcipua membra,
 & vicarios Christi, id est, qui locum
 huius obtineant, qui hos audit, audit
 Christum, qui hos reijcit, reijcit Chris-
 tum & patrem ipsius coelestem, His
 enim ministerium verbi & Sacramen-
 torum legitime est concreditum. Non
 autem ministri sua sponte procurrere
 ad conditionem illam debent, sed se-
 cundum Domini & Apostolorum ex-
 emplum legitime debent ordinari &
 constitui, Hoc modo, vt ad munerum
 sacroꝝ

Math. 10.

Luc. 10.

Ioh. 13.

I. Cor. 4.

Matth. 10.

Marc. 3. 6.

& 5.

Act. 1.

sacrorum administrationem ex ortho-
 doxo & Deū timente populo eiusmo-
 di viri deligantur & vocentur, qui sint
 firmi & potentes in fide, timentes De-
 um, & dona habeant ad ministerium
 necessaria, & vitæ sint honestæ atq; in-
 culpatae. Itemq; vt hi ante omnia, an
 tales sint explorentur atq; examinen-
 tur, & postea à senioribus, precibus &
 ieiunijs factis, manuum impositione
 confirmantur seu approbentur. De
 hoc loquitur autor Epistolæ ad He-
 braeos, omnis pontifex ex hominibus
 sumitur (fidelibus scilicet & qui sunt
 spirituale sacerdotiū) Et Paulus Timo-
 theo proponens exemplū suum, dicit,
 Quæ audiuiisti ex me multis testibus,
 ea committe fidelibus hominibus, qui
 sint idonei ad alios etiam docendos.
 De talibus sacerdotibus seu ministris,
 hisq; creandis, constituendis & conse-
 crandis, quomodoq; ordinatio horum
 administrari debeat, docet Apostolus
 luculentè & planè, scribens Timotheo
 & Tito,

1. Tim. 3.

Heb. 5.

2. Tim. 2.

1. Tim. 3.

Titi. 1.

H 4 Nulli

Disti. 24.
cap. Epi
scopus.
Lib. 1. Ep. 4

Nulli igitur apud nos permittitur ministerij munere fungi, aut vllum sacrũ Domini munus administrare, nisi hoc primæ Ecclesię more, atq; diuinitus constituto ordine, ad eam functionem peruenerit, vocatusq; sit & constitutus: Quod & de veteribus Ecclesię canonicis cognoscere manifestè licet. Sanctus etiam Cyprianus, formam sacerdotum ordinandi descripsit.

Secundum hæc inferioris gradus ministri, præcipuè qui Diaconi nominantur, satis longo tempore apud seniores nostros detinentur atq; exercentur, & quam serio hoc agant, fidesq; & industria ipsorum tentatur atq; exploratur, de primæ Ecclesię atq; etiam Christi ipsius exemplo, qui per trienniũ apud se retinuit discipulos, & Apostoli idem fecerunt de alijs, quo postea ex ijs ad superiores gradus maioresq; functiones administrandas, pijs, et luce diuina illustrati viri, sumerentur atq; constituerentur, qui quod idonei & illo loco digni

digni essent, tam à vulgo, quam à senis
oribus ipsorum testimonium habere-
rent.

Simul cum his docetur, functione
illius muneris, in quod legitime sint col-
locati, obligari ipsos ad hoc, vt pro
animabus hominum, qui fidei ipsorum
concrediti sunt, proq; salute harum æ-
terna, curam gerant, doctrinaq; verbi
diuini, & sacramentis ministrandis, de
Christi sententia & institutione, fideliter
ipsis inseruiant, ad omnem virtutem exer-
cendam exemplo eis sint atq; inuitas-
mento, ad Deum pro his preces faciant,
è peccatis & erroribus eos educant,
atq; de voluntate Dei, in sacris literis
diligenter legendo, & assidue commen-
tando, inquirant, & hanc scrutentur,
quemadmodum & Apostoli ad hæc
omnia hortantur. S. Petrus ita scribit, *1. Petri. 5.*
Pascite gregem Dei, qui penes vos est,
inspectionem ei prestantes, non coacti,
sed volentes, neq; lucrum turpe sectan-
tes, sed animo prompto. Item, Paulus *2. Tim. 4.*
Timotheo præsidi & Episcopo scribit,
H 5 Tu

1. Tim. 4.

2. Tim. 3.

Tu verò sobrius esto et vigila in rebus omnibus, tolerans esto mali, præsta munus Euangelistæ, ministerium tuum exequere luculentè vel plenè, seu plena opera. Item, Esto exemplum fidelibus, in sermone, in consuetudine vitæ, in caritate, in spiritu, in fide, in castitate, dum veniam in sta legendo, hortando, docendo, ne negligas donum gratiæ quod in te est, datum tibi per prophetiam, cū impositione manuum, facta à senioribus, hæc cura, in his esto, vt quid proficias manifestum fiat apud omnes, aduerte animum tibi ipsi & doctrinæ, & in his permane, hoc enim si feceris, & ipse te conseruabis, & eos qui te audiunt. Tales ministri, sanam etiam & salutarem doctrinam præstare debent, quam à Christo & Apostolis ex sacra scriptura mutuuntur, eamq; consentientibus animis in vno spiritu concionando docere, secundum sancti Pauli institutionem, qui sic scribit, Retine informationem seu formulam sanorum verborum, quæ à me audiuiti, in

DE DOCENTIB. IN EC. 123
in fide & in dilectione, quæ est in Iesu
Christo.

Et rursus: Tu verò permane in
ijs quæ didicisti, tibiq; concredita sunt,
qui nouisti à quo didiceris, quodq; à
puero sacras literas tenueris, quæ possunt
sunt te instruere sapientia salutaris per
fidem in Iesum Christum. Et alibi: *1. Tim. 1.*
Manda, inquit, quibusdam ne quid
aliud doceant.

Mentio autem fit peculiariter eius,
quod Ecclesiarum gubernationem ad-
ministrantes spirituales, atq; in his ope-
ram nauantes, non debeant, neq; ipsi,
neq; per alios, politicam potentiam
aut coactionem, ad fidem adigen-
do vsurpare, neq; in fidem & populum
Dei dominationem exercere, secun- *Matth. 20.*
dum Christi & Apostolorum doctri-
nam. Dominus Apostolis, atq; ita
omnibus fidelibus & veris conciona-
toribus Euangelij sic dicebat, scitis eos
qui principes sunt populorum, do-
minatum habere in eos quorum sunt
principes, & qui sunt magni Domi-
ni,

ni, potentiam exercere in populos subiectos, Inter vos autem non ita erit, sed si quis inter vos magnus esse voluerit, sit famulus vester, & qui vult inter vos primus esse seu eminere, sit minister vester, Quemadmodum & filius hominis non venit vt ministratur ei, sed vt ipse ministret alijs, impendatq; animam suam ad precium quo redimantur multi. Item, Petrus dicit: *1. Pet. 5.* Neq; vt dominatum obtinentes in populum, seu hereditate Domini, sed vt ij qui exemplo sint gregi, Et Paulus: *2. Cor. 1.* Non quod dominemur in fidem vestram, sed quia administri sumus gaudij vestri, Aduersantes autem, leni animo tolerandi sunt, & sacrarum literarum veritate nitentibus argumentis refutandi & conuincendi, perq; salutarem doctrinam vt meliores se reddi possint laborandum, sicut de hoc Apostolus precipit. *2. Tim. 2.*
Tito. 3.

Hac de causa bonum consultumq; esse iudicatur (quantum omnino per
cons

conscientiam fieri potest) vt sacerdos
tes, quo tanto diligentius in sacrarum
literarum studio se exercere, et Ecclesie
Dei expeditius & commodius inserui-
re possint, ab omnibus politicæ consue-
tudinis negocijs & oneribus liberi sint
et vacui, cū pro fide Euangelij Dei pro-
pugnare eos oporteat, & si fieri potest
etiam à coniugio liberi, ideo vt ad salus-
ti populi inseruiendum paratiores sint
& liberiores, multaq; detrimentosa im-
pedimenta ab his auertantur, quæ cum
illo vitæ genere concurrunt, & sæpè
ministerij debitas operas detinent, atq;
morantur. Quibus de causis nostri
ad ministerium Ecclesiasticum expedi-
tiores, magisq; idoneos esse ducunt, cœ-
libes, eos tamen cœlibes, qui hoc pecu-
liare donum à Deo concessum habent,
vt tales manere possint, atq; ita se mini-
sterio dedere. Hæc res apud nos ita vt
debet celebratur, non tamen neq; pro
peccato habetur, neq; quisquam hoc
auerfatur, si sacerdotes iustis seu legitis-
mis de causis coniuges sunt aut fiunt.

Sanctus

1. Tim. 3.
Tit. 1.

Sanctus enim Paulus docet, vt tales ad hoc munus deligantur, imo ipse etiam S. Spiritus hoc concedit, vt Episcopi & presbyteri legitimas & honestas vxores habeant, nulloq; modo permittit eis, contra ordinē & disciplinam Dei, concubinas alere, aut alioquin vitam degere quæ scandalum habeat, de quo & sic scribitur, Melius est matrimonium contrahere quam (tam multis peccatis, tantaq; turpitudine) vri, propter quæ peccata, non tantum sacerdos, sed vnusquisq; etiam Christianus, sine vlllo personæ respectu, & deberet & debet meritò ex Ecclesia excommunicando eijci.

1. Cor. 7.

Præterea docetur, Populum vniversum talibus legitimis, pijs & fidelibus animarum pastoribus subiectionem præstare debere, amoris studio erga ipsos, quodq; optima de his sibi polliceri atq; indubitato persuadere debeant, eis parere, eorum opera in rebus ad salutem pertinentibus vti, debito honore eos prosequi, omniaq; consentanea

tanea officia, ad quæ secundum verbū
 Dei ipsis obligantur, præstare, idq; de
 doctrina Christi, qui dicit, Qui vos re- *Matth. 10.*
 cipit, me recipit, & qui vos audit me *Luc. 10.*
 audit. Itemq; Epistola ad Hebræos: *Iohan. 13.*
 Obedite ijs qui vos præeunt ductu suo, *Heb. 13.*
 & concedite eis subiectè, excubant
 enim illi pro animabus vestris, vt qui
 pro his rationem sunt reddituri, & A-
 postolus, qui bene præsumt presbyteri,
 duplici honore digni habeantur, in pri- *1. Tim. 5.*
 mis ij qui occupantur in verbo & do-
 ctrina.

Præter hæc etiam de debito victu,
 & quibus ad corporis curam opus est,
 prospici eis debet, secundum Domini
 cõstitutionem, de qua Paulus sic dicit, *1. Cor. 9.*
 Ita Dominus constituit, vt qui Euan-
 gelium annunciant, de Euangelio vis-
 ctum habeant,

Vt auertatur autem periculũ ocios- *Ezech. 10.*
 sæ & securæ, atq; ita Sodomiticæ vitæ,
 et exemplo sint gregi credito, atq; vt de
 sensu onerum in vita communi mis-
 seriam

Psal. 73. *seriam* hominum intelligere discant, & hoc modo affici condolereq; possint aliorum miserijs, his igitur de causis hoc docetur, vt ij quorum ea est virium facultas, in primis quibus nondum maximæ & laboriosæ ad populum curatiõnes incumbunt, ipsi sibi manibus suis victum pariant, ne Ecclesijs, præsertim inter initia ædificationum atq; instaurationum suarum, aut persecutionis etiã diurnæ temporibus, atq; alioqui propter imbecilliores, oneri sint, neq; ocio inani, voluptuario & perditio locum cõcedant, quippe qui sancti Pauli doctrinam fideliter sequantur, quibusq; ante oculos sit sermo Domini, dicentis, *Act.* 20. Beatius est dare, quam accipere.

Quod si verò ex præsidibus his aliquis in peccatum aut errores labatur, aut in munere suo curando negligentior sit, is per ordinariã & legitimam Ecclesiæ disciplinam in viam reduci castigariq; debet. Sin vero resipiscere nolit neq; sanationẽ admittere, Tum igitur, primum à muneris sui curatione et ministerio

ministerio remoueri, & postea è com-
 munitate Ecclesiæ, perceptioneq; salu- *Matth. 25.*
 tis, tanquam seruus inutilis, membrum *Matth. 18.*
 offensionem inducens, palmes aridus, *Iohan. 15.*
 & sal fatuus, eijci seu exterminari, de *Matth. 5.*
 quo Dominus dicit: nullius esse hunc
 salem vsus amplius. Id quod & Paulus *1. Tim. 5.*
 docet, cum inquit, Eos qui peccant,
 (intelligit autem ex presbyteris qui
 sunt) coram omnibus argue, seu casti-
 ga, vt & cæteri in metu sint,

Populus autem erga tales vel de-
 generes, & erroribus implicatos doctores,
 vel tetros etiam non resipiscentes
 atq; excommunicatos prebyteros, ita
 se gerere debet; sicut sacra scriptura de-
 monstrat, Primum autem dicit Christus *Matth. 7.*
 stus, Cauete vobis à falsis prophetis,
 qui veniunt ad vos cum habitu ouili,
 intus autem sunt lupi rapaces, ex fructi-
 bus ipsorum agnoscetis eos. Et Paulus,
 hortor autem vos fratres vt obseruetis *Rom. 16.*
 speculando dissidiorum authores, &
 qui scandala mouent contraria ei do-
 ctrinæ

ctinæ, quam vos didicistis, & hos de-
clinate, Qui enim tales sunt, non serui-
unt Domino nostro Iesu Christo, sed
ventri suo,

CAPVT X.

DE VERBO DEI *seu Euangelio sancto.*

CUmq; Ecclesiæ ministris adminis-
tratio noui testamenti, verbumq;
1. Cor. 4. & sacramenta, legitimè concredita sint,
2. Cor. 3. & labia horum doctrinam custodire
debeant, vt ex ore ipsorum lex quæras-
Malach. 2. tur, nunc deinceps in hoc decimo capi-
te amplius docetur, quid sit verbum
Dei & sacrum Euangelium. Est au-
tem verbi Dei Euangelijq; concio,
verum gratiæ ministerium, a Christo
Domino institutum & mandatum,
in quo plena perfectaq; Dei voluntas
de

de æterna reconcillatione, ad salutem
 necessaria, inq; sacra scriptura testata
 facta, omnibus populis annuntiatur, et
 concionando prædicatur. Hanc do-
 ctrinam mandabat Christus discipulis
 suis huius sententiæ verbis, Obite *Mar. 16.*
 orbem vniuersum & prædicate Euan-
 gelium omni creaturæ.

Hanc profitetur Petrus coram
 Cornelio cum dicit, Mandauit autem *Acto. 10.*
 nobis vt prædicaremus ad populum,
 & testatum faceremus, esse hunc eum,
 qui destinatus sit à Deo, vt iudex sit
 viuorum & mortuorum, De hoc atq;
 testantur omnes Prophetæ remissio-
 nem peccatorum accipere per no-
 men ipsius vnumquenq; qui credat
 in eum.

Hoc ministerium sublimius est, &
 maius magisq; ad salutem necessarium,
 quam sacramenta sunt, quod testatur
 summi illius Apostoli S. Pauli sententia,

I 2 tia,

1. Cor. 1. *g*auit me Christus (ad hoc scilicet præcipuè agendum) vt baptissarem, sed vt Euangelium annunciarer, fides enim tantum per Euangelium purum, et conciones huius, intus in corde à spiritu sancto feritur, atq; inde etiam vera sententia Dei & Christi, de omnibus rebus salutaribus, atq; adeò de sacramentis ipsis, concipitur, existit & acquiritur. Omnino sanè apud eos, qui iam per ætatem intelligentia vti possunt, apud hos igitur vt concio Euangelij omnia sacramenta antecedit oportet, Cuius rei euidentis argumentum cerne re licet, in illis tribus millibus, qui à Petro conuertebantur, Itemq; in Cornelio & cubiculario, vt secundum exemplum Philippi interrogari oporteat, *Act. 2.*
Act. 10. Credis toto corde? tum fieri poterit, vt scilicet tibi, cui vera fides in cor insita est, sacramentorum cõmunicatione inserviatur, Absq; enim auditione verbi Dei, quæ est potentia Dei salutaris, nemo ad
Act. 5.
Rom. 1.

mo ad

mo ad fidem & salutem sciens peruenit, secundum dictum Pauli, Fides ergo ex auditu est, auditus autem per verbum Dei. Et iterum, quomodo credunt, de quo nihil audiuerunt? Itaque in hoc summam operam concionatores nostri impendunt, ut in coetibus Ecclesiasticis nostris verbum Dei, sincerum ab omnibus mixtionibus & hominum commentis, populo fideliter proponant, qua de causa etiam, non tantum ex Euangelio illas certorum temporum lectiones, sed & reliqua sacrae scripturae, antiqua consuetudine, lingua vernacula & populari, quae ab omnibus intelligatur, recitant, populumque ad verbum Dei serio studio audiendum & coetus Ecclesiasticos frequentandum, exhortantur, ut diligenti doctrina Euangelij, & concionum huius inculcatione, poenitentiam & fidem ante doceant populum, quam de sacramentorum usu atque administratione, atque hoc modo eum ad sacramentorum perceptionem praeparant, & postea etiam

Rom. 10.

Ibid.

I 3 am,

am, tam inter administrationem sacramentorum, quam post hanc, de omnibus quæ Dominus mandauit conuenienter cum instituunt, ijs inprimis quæ ad honestam professionemq; Christianam decentem vitam pertinent, sicut dicit: *Math. 28.* Docete eos seruare omnia quæ mandauit vobis.

Hoc loco etiam peculiari cum diligentia, ita vt res postulat, docetur de discrimine, quod obseruandum sit inter verbum seu doctrinam atq; opus legis, & verbum & efficacitatem S. Euangelij. Verbum seu ministerium legis & testamenti veteris, est verbum mortis, metus, & literæ, verbumq; iræ & maledictionis, sed noui testamenti, quod est S. Euangelij verbum, ministerium est fidei, vitæ, & spiritus claritatis seu gloriæ per Dominum Iesum Christum, verbum gratiæ, noui foederis, verbum consolationis & nuncium pacis. De vtroq; scribit Apostolus, *2. Cor. 3.* Litera occidit, sed spiritus viuificat. Et

Et Christus, verba quæ loquor, spiritus Iohan. 6.
sunt & vita.

CAPVT XI.

DE SACRAMENTIS *in genere.*

DE sacramentis docetur, quod sint
externa, terrena, vt quæ ex ele-
mentis constant, & in oculos incurren-
tia signa, verbo Dei consecrata, atq;
eodem pronunciante ad hoc destinata,
vt significant & testentur illam ipsam
spiritualem & non incurrentem in
oculos gratiam veritatemq;, cuius no-
men habent, & quod sunt etiam sacra-
mentaliter.

Hæc nullus homo instituit,
neq; instituere potest, sed Dominus &
Deus ipse Christus Iesus, cui Pater ^{Ioh. 13.}
omnia in manus tradidit.

I 4 Instituit

Instituit autem & constituit ea, magnis & salutaribus, Ecclesiæq; suæ & omnibus credentibus necessarijs de causis, Nimirum, vt sicut prædicatione verbi, ita etiam per sacramentorum in oculos incurrentem administrationem, & mysteria horum, fidei commodaretur atq; inseruiretur, Vtq; propitiæ beneplacitæq; voluntatis erga nos Dei, certa contestatio essent & confirmatio, & veritati quæ his significatur testimonium perhiberent, fideiq; eam porrigerent apprehendendam, sicut & verbum, atq; vt piorū animi, in perceptione horum gratiam & veritatem, de qua testantur, fide acciperent, sibiq; hanc applicantes suam facerent, & sese in hac confirmarent, & contra, Deo se dedendo consecrarent, quasiq; iurciurando sanctè se obligarent, ad soli ipsi seruendum, interq; se quasi copularentur, coniunctione & nexu, vt spiritus ita corporis etiam vnus, Ecclesiæ scilicet, communitatisq; sanctorum & caritatis.

Ephes. 4.

Atq;

Atq; secundum hæc, sacramenta, sicut & circumcisio olim, appellari possunt *Genes. 17.* sunt sacra foedera Dei cum Ecclesia, & huius cum Deo, ministeria fidei et caritatis, per quæ coniunctio atq; unio Dei Christiq; Domini cum populo credentium fit & perficitur, populiq; huius cum Christo, atq; ipso inter se in vno spiritali corpore Ecclesiæ, Per quæ etiam, sicut & per verbum Christus & spiritus ipsius in credentibus, id est qui his dignè vtuntur, preciosam eximij meriti sui communicationem efficit, Neq; inania & nuda tantum ministeria aut ceremonias hæc esse sinit: sed quæ foris significant & testantur, hoc ipse intus ad salutem vtiliter atq; efficaciter exercet, hoc est, mundat, alit, exaturat, soluit, remittit, confirmat.

Qui igitur hæc contemnunt, & contumaciter apud se nihil ponderis habere sinunt, paruiq; facientes pro rebus leuibus habent, aut alioqui contra institutionem, voluntatem & mandatum

I 5 Christi

Christi his abutuntur, hi vniuersi gra-
uiter, aduersus autorem horum, qui ea
instituit, peccant, & salutis suæ dam-
num faciunt maximum.

Quod si vero sacramentis aliquis
de instituto Christi libenter vti vellet,
neq; tamen copia horū, aut integra nul-
la fraudisue expers, contingere ei cupi-
enti potest, vt si forte in carcere captus
detineretur, aut morbo impediretur,
aut in exteris regionibus inter veritatis
aduersarios vitam degeret, Talis igitur
in tali casu suo, si S. Euangelio prorsus
& verè credit, etiam sine sacramen-
torum vsu per eam fidem saluus fit.
De quo extat præclarum Augustini dis-
ctum. Crede & manducaisti. Cū sacra-
menta non nisi cum conditionis certæ
appendice ad salutem sint necessaria.

In Iohan.
Cap. 6.

Docetur & hoc, sacramenta à se,
vel ex sese, ex opere operato, seu ex-
terna actione sola, id est, nuda com-
munis

municatione atq; perceptione aut vſu ſui, nemini qui antea non ſit intus à ſpiritu ſancto viuificatus, & qui nullòs intra ſe bonos motus habeat, vt dicitur, talium igitur nemini ſacramenta neq; gratiam neq; iuſtificantem aut viuificantem fidem conferre, atq; ita neminem iuſtificare poſſe, neq; ſpiritum cuiuſquam intus viuificare, neq; regenerare, fidem enim præcedere oportet, per quam hominem intus Spiritus ſanctus viuificat, illuminat ſeu illuſtrat, & in corde bonos motus cieit ſeu efficit, Absq; hac fide nulla eſt neq; iuſtificatio, neq; ſalus; Neq; ſacramenta à ſe aut per ſe ipſa, quicquam ad hæc conferunt, ſicut in ſacra ſcriptura huius rei manifeſta exempla in multis reperiuntur, imprimis in Iuda, *Iohan. 13.* qui à Domino Chriſto ipſo Sacramentum accipiebat, atque etiam concionatoris munere fungebatur, & tamen, Diabolus, hypocrita, & filius perditus manere non deſinebat, Neque fuit Sacramento, aut vſu huius, melior

melior factus, neq; quicquam hoc ei
 ad salutem profuit. Itemq; in Ana-
Act. 5. nia & vxore huius, qui ab Apostolis
 baptismum acceperant, atq; sine dubio
 etiam coena Domini vfi fuerant, & ta-
 men nihilominus in prauitate, iniusti-
 tia, mendacijs aduersus spiritum sanc-
 tum perseuerabant, sacramenta neq;
 prauitatem in eis sustulerunt, neq; sa-
 lutarem seu iustificantem fidem: quæ
 cor melius efficit resipiscendo, & inte-
 grum Deoq; obediens præstat, & con-
 scientiam tranquillat: hanc igitur fi-
 dem & ipsam sacramenta eis non con-
 tulerunt, Sicut circumcisio & sacrificia
 veteris testamenti, viuam & iustifican-
 tem fidem non conferebant, absq; qua
 fide ad salutem æternam seu iustificati-
 onem, nihil illa proderant,

Rom. 4. Quomodo & de his omnibus S.
 Paulus ad Romanos verba facit, &
 Abrahami exemplum introducit, testa-
 turq; fidem eum & iustitiam, quæ ad
 Deū valet, ante habuisse quā circumcis-
 deretur. De populo Israëlitico similiter
 scribit,

scribit, quod & ipse baptisatus fuerit, et vno eodemq; cibo spirituali et potu spirituali vno, vsi fuerint vniuersi, sed multos horū non placuisse Domino, ideoq; & in copia horum omnium, indigni qui reciperentur, & à Deo reiecti fuerunt, Quod si enim mortuus aliquis et indignus ad sacramēta venit, ei profecto viatā et dignitatem non conferunt, sed qui talis est, multo etiam maiorī culpæ peccatiq; onere se grauat, cum indignus sit, id quod Apostolus in doctrīna de cœna Domini disertè ostendit, cum dicit I. Cor. 10. cit, quicumq; indignè de hoc pane comedit aut de poculo hoc Domini bibit, reus est corporis & sanguinis Domini. Item, comedit & bibit sibi iudicium. *Ibidem.*

Postremo sciendum & hoc, quod sacramenta nunquam destituant virtus ipsorum ita vt sint inefficacia vlllo tempore, sed de institutione Christi semper exercent virtutem atq; efficacitatem suam in contestando, obsignando, confirmando, dignis quidem gratiam & salutem

salutem præsentem, indignis autem culpam & condemnationem, siue à bono honestoq; sacerdote administrantur & distribuuntur, siue ab occulto peccatore, Quamdiu enim hypocritarum improborum talium peruersitas nondum publicè nota est, neq; disciplina Ecclesiasticæ animaduersio, lenior aut seuerior, neq; excommunicatio etiam, si forte contumaciores fuissent aliqui, aduersus eos usurpata fuit, possunt sacramenta ea quæ administrant, si modo de voluntate, mandato, sententia & institutione Christi ea administrant, ab ipsis accipi, sicut & veteris Ecclesiæ constitutiones id confirmant, Virtus enim & efficacia sacramentorum, neq; posita est in eo, neque dependet ab eo, qui vel administrat ea, quicumq; sit, vel ea percipit, sed consistit in institutione, & autoritatis plenissimo potentiq; mandato & verbo fundatoris sacramentorum, Domini Iesu Christi, qua vna re nituntur, & inde habent quicquid possunt, *Etsi*
omni

Distinct. 4
de consecra-
ratio. cap.
Aliud, Item
cum baptis-
sat.

omnino videre ministros cauereq; oportet, ne cū alijs inseruiant opera sua, ipsi fiant reprobi seu reiectione digni, *1. Cor. 9.*
 Atq; etiam ne res sacras canibus præbeant, aut margaritas obijciant porcis. *Matth. 7.*

Populo etiam omni conatu videndum, vt caueat, ne vlllo modo cum scandalo seu offensione Ecclesiæ & salutis animarum periculo proprio, id est, sibi ad iudiciū et culpam, de quo supra mentio facta est, sacramenta percipiat.

CAPVT XII.

DE SACRO BAPTISMO.

DE sacro Baptismo docetur, credendum & profitendum, esse hunc sacramentum seu ministerium salutare noui testamenti, à Christo Domino institutum, & de quo mandatum sit ministris fidelibus, vt administratione huius, sanctæ Ecclesiæ inseruiant, quod consistit in externa ablutione, quæ fit aqua,

aqua, cum inuocatione nominis sanctæ
Aug: hom: in Iohan. Cap. 13. Trinitatis, (vt de elemento & verbo sa-
 cramentū existat et confiat.) Fitq; ea ab-
 lutio et ad significandā et contestandā
 spiritualē ablutio, et internā munda-
 tionem sancti Spiritus, ab hereditarij
 peccati morbo, cæterisq; peccatis, quo-
 rum reatus hic remittitur & tollitur,
 & ad consequendum nouum ortum
Act. 2. 22. nascendi seu regenerationem, vnde sa-
 cramentum nominatur noui ortus, id
 est, regenerationis, seu ablutio cum
 aqua in verbo vitæ. Credimus enim,
 quicquid per Baptismum, vt sacramen-
 tum verbo Euangelij additum, exters-
Ioh. 3. Titi. 3. no ritu significatur & testatum reddi-
 tur, hoc igitur omne dominum Deum
Ephes. 5. Gal. 3. Rom. 6. intus efficere prestareq; hoc est, peccas-
 tum abluere, hominem regenerare
 eiq; salutem conferre, perq; lauacrum
 aquæ, communitatem Ecclesiæ suæ, in
 verbo vitæ mundare, filio suo conues-
 stire & induere, peccatum sepelire &
 delere, & pacem bonæ conscientiæ tes-
 tamentam facere atq; obsignare, Neq;
 enim

enim baptismus externarū carnis for- 1. Pet. 3.
dium ablutio est, sed stipulatio bonæ
conscientiæ ad Deum.

Ad hos præclaros fructus con-
ferendos sacer Baptismus Ecclesiæ da-
tus & concessus est, quem fideles ani-
marum pastores administrare, & quo
Christifideles legitimè, quod ad pers-
ceptionem attinet, semel tantum, re au-
tem & veritate per totam vitam vti
debent.

Etsi autem sacer Baptismus in pri-
ma Ecclesia, maxima ex parte, adultis
ætateq; prouectis, ad confessionem fi-
dei ab ipsis, secundum mandatum Chri- Marc. 16.
sti, editam, collatus fuit, Docetur ta-
men hoc, etiam infantibus, qui & ipsi in
numero populi Dei referuntur, hoc
ministerio ad salutem similiter inser-
uiri debere, vt & ipsi Christo conse-
crentur atq; dicentur, secundum man-
datum eius, cum dicit, finite paruulos Matth. 19.
ad me venire, neq; prohibete eos, quia
talium est regnum Dei. Secundum
hoc igitur verbum Domini, multaq;
K alia

alia testimonia, promissionesq; alias factas huic caræ puerorum ætati, præsertim cum exemplum etiam extet illius veteris à Deo instituti ministerij, circumcisionis scilicet, quæ propter fœdus non tantum ad adultos, sed simul etiam ad infantes pueros pertinebat, his igitur de causis, nostri sacerdotes, sine vlla dubitatione fidenterq; pueros in nomine sanctæ trinitatis baptissant, applicantes ipsis, efficacissimæ virtutis signum, firmissimamq; contestationem eius rei, quæ ipsius Christi verbis huic ætati addicitur, atq; cum ea communicatur. Sic enim Christus in genere, sineq; exceptione, non de quibusdam, sed de vniuersis hominibus mandauit, Docete omnes gentes & baptissate eas, in nomine patris & filij & spiritus sancti. Atq; ita super pueris hoc sanctiss. nomen inuocatur, in quo solo salus est.

Amplius docetur & hoc, qui semel legitimè & verè baptissati sunt, eos, vbi adoleuerint, operam dare debere, vt facer baptismus quid sit, simulq; Catholicis

tholicam Christianamq; fidem, (absq;
 qua baptismus nihil prodest,) agnosce-
 re atq; cognoscere discant, quo deinceps
 quando communionem Cœnæ Do-
 mini vti expetunt, fidem suam, ore
 proprio, suaq; sponte profiteri, & san-
 ctificationem suam, qua Domino cons-
 secrati sunt, renouare possint. Et tales,
 id est, qui sic instituti sunt, nostri in hoc
 fœdus sacri baptismi recipiunt, & gra-
 tiam quam baptismus complectitur, im-
 positione manuum in ipsis testatam fa-
 ciunt, ad militiam fidei eos confirmant,
 atq; ita conueniente pioq; modo, & cū
 purarum, & ad ædificandū vtilium ce-
 remoniarum vsurpatione, ad sacramen-
 tum Cœnæ Domini, sine vlla baptismi
 repetitione adducunt, sicut huius rei in
 prima Ecclesia, quæ est posterorum ve-
 ra & optima Magistra, & præeundo
 ducit nos, indicia atq; exempla etiam
 extant manifesta. Quod si enim vera
 etiam ratione Baptismo Christi aliquis
 potiretur, atq; per hunc cū Christo in *Rom. 6.*
 mortem ipsius ad nouam vitam sepe-
 liretur,

liretur, si postea, vita ei producta,
 secundum doctrinam S. Euangelij, ve-
 ram viuamq; in Iesum Christum fidem,
 & fraternam erga omnes Domino con-
 secratos caritatem, non præstaret, atq;
 ita loco etiã suo seu vocatione, Deoq;
 & proximo indignam vitam degeret,
 neq; in eo spem viuam de vita æterna
 cõciperet, Talis igitur ipse nimirum de
 se certo testaretur, quod gratiam sacri
 Baptismi, in quo nomen sacræ Trinitas-
 tis super ipso esset inuocatum, frustra
 accepisset, id quod Deus Dominus, de
 iudicio verbi sui, nullo modo inultum
 aut impunitum abire sinit.

CAPVT XIII.

DE COENA

Domini.

DECIMO tertio loco docetur de
 Cœna Domini testamenti noui,
 corde credendum & ore profitendum,
 quod sit sacramentum à Christo Do-
 mino,

mino, in Coena vltima, verbis ab ipso editis institutum, hoc est, quod de pane & vino ipse pronunciarit, esse ea corpus & sanguinem suum, & Apostolis, atq; ita simul sanctæ Ecclesiæ vniuersæ, in monumentum mortis ipsius, & cuius communionem legitimè vsq; ad finem mundi vniuersi vterentur, traditum esse, de quo & Euangelistæ scribunt, & imprimis S. Paulus, cuius verba vsq; ad hodiernum diem in Ecclesia ita sonant: à Domino accepi, quod tradidi vobis, Dominus enim Iesus in ea nocte qua traditus est, accepit panem &c. & post hæc. Cum conuenitis (scilicet ad Coenam Domini) expectet vnus alterum. Secundum, hæc igitur corde credimus & ore confitemur, hunc Coenæ Dominicæ panem esse corpus Domini Iesu Christi, pro nobis traditum, & calicem seu vinum in hoc similiter esse sanguinem ipsius pro nobis profusum ad remissionem peccatorum: Et hoc quidem de disertis & planis verbis Christi, quibus dicit.

K 3 Hoc

Matth. 26.

Marci 14.

Luc. 22.

I. Cor. 11.

Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus: Quæ verba de nulla alia re accipi seu intelligi debent, neq; aliò referri, quam ad panem omnino & poculum Domini, Corpus autem et sanguis Domini, de nullo alio quam de solo vero et proprio Christi corpore intelligi potest, quod per cruciatus suos cibũ fecit, & de sanguine quem de corpore ipsius largiter profusum in potum Ecclesiæ suæ apparauit, neq; enim naturale corpus sanguinemq; aliũ habuit. Docent igitur sacerdotes nostri, his à Domino Christo pronuntiatis certis verbis, quibus panem peculiariter corpus, & peculiariter vinum sanguinẽ suum esse pronunciat, testatur, & instituit, his igitur verbis à nemine quicquam neq; addendum neq; detrahendum esse, sed vnumquẽ in his, id, quod per se sonant, credere, neq; ab his vel ad dextram vel ad sinistram deflectere debere.

Ad sententiam tamen huius fidei explicandã, docetur amplius, etiam si panis sit corpus Christi de institutione

ne

ne ipsius, & vinum sanguis huius sit, Neutrum tamen horum naturam suam exuere, aut substantiam mutare, aut amittere, sed panem verum panem, & vinum verum vinum esse & manere: sicut & scriptura sacra vtrique hoc nomen suum tribuit, alioqui enim si elementum esse desineret, sacramentum non esset, cum ad elementum si verbum accedit sacramentum fiat. Neque significare aut contestari posset, si nullum haberet instar eius rei cuius sacramentum est, aut res significata alium presentiam modum quam sacramentalem hic haberet.

Quare hæc locutio, Panis est corpus, et vinum est sanguis Christi, sacramentalis locutio est. Nimirum has duas distinctas res, hoc ipsum quod natura sua sint, manere, & tamen propter sacramentalem unionem, seu sacramentaliter, etiam id esse, quod significant, & de quo testantur, neque tamen natura sua aut naturali modo, sed de institutione atque pronuntiatione seu testatione fundatoris, sicut hoc Sanct.

K 4 Paulus

Aug. in
Ioh. Tracta
tu. So.

Aug. Ep. 23
ad Bonif.

Si sacramenta
quandam
similitudinem
carum
rerum, quarum
sacramenta sunt
non haberent,
omnino sacramenta non
essent.

I. Cor. 10.

Paulus præclare explicat, cum scribit, poculum cui benedicitur communicationem esse sanguinis Christi, panem quem frangimus esse communicationem corporis Christi,

Utuntur autem hoc vtriq̃, boni & mali, & tamen verè credentes ad vitam, non credentes autem ad iudicium & condemnationem. Et quanquam vtriq̃ verum sacramentum, & hanc veritatem eius sacramentaliter et externo modo accipiunt, credentes tamen soli spiritaliter, atq̃ ita cum salute sua accipiunt, absq̃ qua spiritali perceptione nulla in vsu sacramentali digna fit perceptio, Hoc enim modo Christo inserimur & corpori eius, atq̃ hoc modo fit vera illa vnio et communicatio Christi cum sua Ecclesia, & vicissim Ecclesie sanctæ, quæ est spirituale corpus quoddam, inter se et secum communiõ, de quo scribit Apostolus, vnus panis est, & multi nos sumus vnum corpus, cum omnes vnus panis participes fiamus,

I. Cor. 10.

Præter

Præter hæc docetur amplius cum hoc ministerio aut sacramento Domini, nihil aliud debere fieri, aut tractando suscipi, quam id vnum, quod à Christo ipso indicatum, constitutum, atq; disertè mandatum est, vt cum discipulis suis distinctè peculiariterq; panem porrexit & disertis verbis dixit, Accipite, comedite, hoc est corpus meum: & rursus cum similiter separatim et distinctè poculum porrexit dicens, accipite, bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus, Ita igitur secundum hoc mandatum, corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi, distribui tantum, & à fidelibus seu credentibus Christianis communiter percipi debet, non autem sacrificari, aut proponi, aut venerationis causa attolli monstrariq; & asseruari aut circumferri debet: & distinctis elementis hæc ambo accipi debent, peculiariter & separatim corpus, & separatim sanguis eius sanctus, sicut singula separatim à Domino instituta, porrecta, & vniuersis communiter tradita fuerunt,

K 5 atq;

atq; hæc etiam in prima Ecclesia sancta
vsurpata doctrina, hocq; sacramentum
vtriusq; partibus suis integrè distribu-
tum & perceptum fuit. Qui verò
præter & contra hæc mandata institus-
tionemq; Christi, aliud aut amplius ali-
quid suscipere, & cum hoc sacramento
facere aut architectari petulanter aus-
det, is manifestè et proterue facit contra
Christum Dominum, qui hoc sacramen-
tum instituit, & sacro testamento, vo-
luntatiq; vltimæ ipsius, quæ verbis ipsi-
us proprijs & disertis indicata est, rem
contrariam committit.

Hoc etiam sacramentum sine ado-
ratione, sineq; illo vni Deo debito cul-
tu, cum debita tamen religione &
reuerentia percipi administrariq; de-
bet, atq; ea in primis, quæ omnium est
maxima, fide scilicet & sui ipsius explo-
ratione, quæ in hac actione Domino
Christo omnium gratissima est, homi-
nibus omnium vtilissima, quam etiam
S. Paulus primam Ecclesiam docuit, &
ad hanc eam hortatus est, cum inquit,
Pro

Probet autem seu exploret se vnus, I. Cor. II.
 quisq; , atq; ita de pane illo comedat &
 de poculo illo bibat, nam qui indinè
 edit & bibit, sibi iudicium seu condem-
 nationem edit & bibit, non discernens
 corpus Domini. Et alibi: Ipsi vos ^{2. Cor. 13.}
 tentate an sitis in fide, ipsos vos explo-
 rate, an non agnoscitis ipsos vos, quod
 Iesus Christus in vobis sit, nisi forte
 reprobis estis, Oro autem Deum ne
 quid mali committatis. Quod si quis
 absque tali exploratione, neq; se di-
 gnus præstando, huc accederet, qui
 neq; ipse prius in se inquisiuisset cu-
 iusmodi fidem haberet, quo consilio
 ad hoc sacramentum veniret, quomo-
 doue se ad hoc parasset, Talis igitur
 hoc sacramentum, imò totam institu-
 tionem huius à Christo factam, sum-
 ma profanatione & contumelia affice-
 ret: Qua de causa Ecclesiarum nostras-
 rum ministri neminem ad hoc sacramen-
 tum admittunt, neq; præbent etiam hoc
 vllis, nisi qui seriò hoc agere animada-
 uertantur, & quantum in ipsis est,
 Chri-

Christianam pietatem decenti modo
se ad hanc rem parent.

Quando verò iam ad vsum Coenæ
Domini & communicationem huius
celebrandam conuentus fiunt, tum se-
cundum exemplum primæ Ecclesiæ,
concionibus sacris de Christo docetur,
de gratia quæ per hunc & in ipso pec-
catoribus confertur, & in primis de
morte eius, sanguinis profusione, &
per hanc parta redemptione & salute,
Postea simul ab vniuersa Ecclesia ad
Deum fideles preces fiunt, ad impetran-
dum hoc, vt verè digni hoc vtamur.
Ad hæc deinceps à peccatis absolutio
legitimè administratur, verba institutio-
nis recitantur, et populus ad religiosam
considerationem mysterij huius, ad ala-
crem seriamq; beneficiorum diuinor-
um contemplationem, hortando exci-
tatur, sacramentum religiose cum om-
ni pietate distribuitur, Populus autē
fidelium vsitatissimè in genua procum-
bens hoc accipit, cum gratiarum actio-
ne,

ne, lætitia, & hymnos accinendo sacrarum cantilenarum, annunciantq; mortem Domini, & commonefaciunt se omnium beneficiorum huius ad fidei suæ confirmationem, in vera cum Christo, & corpore ipsius, communicatione, & hæc quidem omnia de sententiâ eorum, quæ in sacra scriptura præcipiuntur, in primis de dicto Christi, cum inquit, Hoc facite in mei memoriam, & LUC. 22.
 Paulus: Quotiescunq; de hoc pane comederitis, & de hoc poculo biberitis, annuntiabitis mortem Domini donec veniat. I. Cor. II.

CAPUT XIII.

DE CLAVIBVS
Christi.

Decimum quartum Ecclesiasticæ doctrinæ nostræ caput, est De clavisibus Domini, de quibus dicit Petro, Matth. 16.
 Dabo tibi claves regni cœlorum, Hæc
 verò

verò clauēs sunt peculiare munus ministeriumq; seu administratio potestatis Christi & spiritus sancti eius, quæ est Ecclesiæ Christi, & ministris huius, vsq; ad finem mundi concedita, vt nō tantum sanctum Euangelium, etsi hoc quidem præcipuè, concionando prædicent, hoc est, verbum id consolationis veræ, lætitudinis pacis & nouum de gratia quam Deus offert nunciū, annuncient, sed etiam vt credentibus & non credentibus, illis quidem Dei gratiam, his iram, vniuersis aut singulis, publicè aut priuatim denuncient & demonstrant, in domum Dei ad communionē sanctorum aliquos scienter recipiant, aut inde expellant, atq; ita sceptrum regni Christi per ministerij sui administrationem manu teneant, & ad gubernationem ouium Christi eo vtantur.

Conditio igitur & munus proprium clauium est, primum aperire et soluere, hoc est, fidelium, pœnitendoq; resipiscientium conscientiam, in Christo pacare atq; tranquillare, de remissione peccatorum

catorum ad ipsos contestari, & in spe
certa salutis eos confirmare, atq; ita res
gnum cœlorum eis aperire, aduersus om
nes tentationes animos addere, & fir
mitatem atq; alacritatem exuscitare,

Atq; hæc quidem omnia à fidelibus
animarum pastoribus geruntur loco
Domini, non ex sese hoc agentibus, sed
de mandato Christi, non sua & propria
sed Christi virtute & verbi sacramen
torumq; huius efficacitate, vt qui oëco
nomi sunt & administri mysteriorum
Dei, & ministri quidem tantum, in
quarum rerum administratione decen
tibus aliquibus & adiaphoris id est in
nullo discrimine positis ceremonijs,
quales sunt, manus imponere, aut dex
tram porrigere, vti possunt, aut has eti
am omittere.

Ab altera parte, clauium Christi
munus & opus proprium est claudere
& ligare, hoc est, de mandato Chris
ti, & autoritate muneris huius ab
ipso

1. Cor. 4.

2. Cor. 3.

et 5.

ipſo Eccleſiæ crediti: quod eſt virtus & ſceptrum ipſius: omnibus proteruis, non pœnitentibus, incredulis, & huius generis peccatoribus alijs, horribile iudicium Dei, & iram huius intolerabilem, quam nulla natura ſuſtinere poſteſt, ſeueramq; ſententiam ipſius, denunciare, Atq; ita verbo Chriſti, pro ratione eius quod admiſſum eſt, peccatum arguere, à Chriſti ſaluatoris noſtri communitate, & ſacramentorum fructu perceptioneq; ſeparare, & ex Eccleſia Chriſtiana eijcere, atq; in ſumma regnum cœlorum eis claudere, tandem & Satanæ eos tradere.

Hanc poteſtatem ſceptri & ſpiritus ſui, Dominus Apoſtoliſ ſanctis, atq; ita omnibus legitime conſtitutis Eccleſiarum miniſtris, quam ipſius loco exercerent, conceſſit & tradidit, huius ſententiæ verbis: ſicut pater miſit me, ita mitto & vos: Et mox his addit, Accipite ſpiritum ſanctum, ſi quorum peccata remiſeritis, ijs remiſſa ſunt, & ſi quorum retinueritis, retenta ſunt.

Ad

Ad hæc manifestum exemplum
 vtendi potestate clauium in Corinthio
 illo peccatore et alijs proponitur, quem 1. Cor. 5.
 S. Paulus, vna cum Ecclesia eius loci,
 virtute atq; authoritate Domini nostri
 Iesu Christi, atq; spiritus huius, inde
 eiecit, & Satanæ tradidit, & contra,
 postquam Deus ei largitus fuit, vt pœ-
 nitentiam ageret, à peccatis eum absol-
 uit, iterum ad sanctorum & sacramen- 2. Cor. 2.
 torum communionem in Ecclesiam
 eum recepit, atq; ita regnum cœlorum
 rursus ei aperuit.

Ex his intelligere licet, has claues,
 seu munus hoc Domini diuinum, anis-
 marum curatoribus, & singulis Eccle-
 siasticis communitatibus, siue parua
 sint siue magna, concreditum esse &
 concessum, De quo Dominus dicit Math. 18.
 Ecclesijs: Amen dico vobis, quæcunq;
 ligaueritis in terra, erunt ligata in cœlo,
 Et mox: Nam vbi duo aut tres con-
 gregati fuerint in nomine meo, ibi sum
 in medio ipsorum,

L Præter

Præterea docetur & hoc, vt vnusquisq; Christianus, quotiescunq; ei his clauibus Domini opus est, ab animarum pastoribus eius Ecclesiæ seu communitatis, cuius ipse pars est, & ad quam pertinet, eas peculiariter sibi petat, atq; cum plena fiducia, non aliter quam si à Christo ipso perciperet, ijs vtatur, cum hic illis has tradiderit, neq; vlllo modo dubitet, per ministerium hoc clauium, virtute & potestate Christi, peccata sua ei remitti, & ab his se absolui, secundum dictum Christi ipsius, cui peccata remiseritis &c. Et, qui vos audit, me audit, & qui vos (hac in parte nimirum ministerij Ecclesiastici, & necessario tempore suo) recipit, me recipit. Et contra, Qui vos contemnit, me contemnit.

Iohan. 20.

Luce 10.

Matth. 10.

Iohan. 13.

Etiam hoc docetur & agitur, ne sacerdotes his clauibus Domini aliter vtantur, quam de sententia & voluntate Christi, quæ in verbo ipsius expressa

pressa declaratur, & secundum iudicij
 eius certas, disertas, expressasq; decia-
 siones, neue vlllo modo de humanis
 opinionibus, multo minus pro suo ar-
 bitrio aut libidine, his clauibus abusa-
 tantur, ita enim futurum esset, vt cla-
 ues à munere suo recederent atq; ab-
 errarent. Et hoc quidem cauendum,
 ne compleatur hoc modo in peruersa
 administratione harum, quod Dominus *Malach. 2.*
 dixit per Prophetam: Ad vos, in-
 quit, mandatum hoc, ô sacerdotes, si
 audieritis nec applicueritis cor ves-
 trum, vt colatis nomen meum, dicit
 Dominus exercituum, mittam in vos
 execrationem, maledicamq; benedi-
 ctionibus vestris, sicut iam maledixi
 eis, quoniam non curatis animis vestris
 timorem Domini,

CAPVT XV.

L 2 DE

DE REBUS ACCEDENTIBUS seu adiaphoris, traditionibus, constitutionibus, ritibus, & ceremonijs Ecclesiasticis, & de libertate Christiana.

DE hoc genere accessorio, traditionibus humanis, constitutionibus, consuetudineq; bona introductis ritibus, docetur, esse hæc conditione inferiore, minusq; necessarias res, quam sint dona ordinarij ministerij, imò ministerij Ecclesiastici causa, & vt huic inserviant hæc instituuntur & constituuntur, Et tamen in cœtibus Ecclesiasticis populi Christiani, apud communem cultum diuinum, concordî consensu retinenda esse, secundum sancti Apostoli doctrinam: omnia in communitate, scilicet Ecclesiastica vestra, decenter & ordine fiant. Item, Deus non est autor confusionis sed pacis.

I. Cor. 14.

ibidem.

Omnino autem cum hac cautione seruare ea oportet, intraq; has metas continere

continere, ne pro fundamentis quibus
 salus nitatur, aut pro cultu qui à Deo
 sine vlllo discrimine constitutus sit, ha-
 beantur, neue magis aut arctius quam
 mandata Dei conscientias hominum
 obstringant, & his ne se efferendo præ-
 ferant, sed tantum pro ornamento, dez-
 core, honestaq; specie, & laudabili di-
 sciplina vt habeantur, atq; ita quidem
 ne libertatem Christianam Spiritus
 Christi & fidei violent, & caritatem ne
 turbent, Contra etiam, ne quis, speciem
 Christianæ libertatis prætendendo, pijs
 & bono vsui seruientibus constitutio-
 nibus se subtrahat,

Christianæ autem libertatis men- Ioh. 8.
 tione intelligitur præcipuè ea libertas, Rom. 6.
 qua per Christum à peccatis & maledi-
 ctione legis atq; iugo eiusdem, libera-
 rati sumus, Postea perceptio spiritus
 promptæ voluntatis seu voluntarij filio- Rom. 8.
 rum Dei, quo cupide & cum voluptas Actor. 15.
 te, sponteq; nostra, opera fidei erga Psal. 51.
 Deum, et caritas erga proximum exer- et 110.
 ceantur, Rom. 8.

L 3

2. Tim. 1

Iaco. 1.

ceantur, & per legem caritatis, studio potius quam obligatione aut coactione vlla, ad hæc præstanda animus excitetur, Item quo immunes reddimur ab omni obligatione conscientia, ad vllas humanas traditiones, ne ad has æquè, inprimis autem ne grauius, quam ad mandata Dei aliquis alligetur, & postremo, ne aliquis per has cauterium fieri patiatur conscientia suæ.

Secundum hæc igitur, non tantum non seruandæ, sed fugiendæ sunt omnes traditiones humanae, ritusq; eiusmodi, qui gloriam, honorem, cultum & gratiam Domini nostri Iesu Christi obscurant aut tollunt, populumq; à vera & sincera fide abducunt, atq; vt breuiter dicamus, quorum causa & respectu mandata Dei violantur, negliguntur et parui penduntur, Deiq; verbum in sua sinceritate & veritate non exercetur aut tractatur, Dominus enim Christus seuerè arguit Phariseos illos & magistros Iudæorum, talium rituum & traditio

traditionum nomine, quodq; tales ser-
uent, cum dicit, Quam præclarè de
vobis hypocritis prædixit Iesaias, sicut
scriptum est, Hic populus colit me
labijs, sed cor huius longe abest à me
frustra autem me colunt, cum doceant
eiusmodi doctrinam, quæ est ab homi-
nibus tradita & introducta, omisis
enim mandatis Dei, seruatís traditio-
nes humanas. Et S. Paulus monet,
vt caueatur ab humanis nugis eiusmo-
di, cum inquit, videte ne quis vos de-
prædetur per philosophiam & inanes
deceptiones secundum traditionem
hominum, secundum elementa mundi,
& non secundum Christum, De quo
& Canones extant iuris Canonici,
quorum hæc verba sunt: Consuetudi-
nem laudamus, eam tamen, quæ con-
tra fidem Catholicam nihil vsurpa-
re dignoscitur. Quare illi tantum
ritus illæq; ceremoniæ bonæ ser-
uari debent, quæ in populo Chris-
tiano vnicam & veram fidem sine

Marci. 7.

Esai. 29.

Coloss. 2.

Distinct.

s. c. II.

Cap. Con-

suetudi-

cerumq̄ cultum Dei, concordiam, caritatem, & veram atq̄ Christianam seu religiosam pacem ædificant. Siue igitur ab Episcopis, siue à Concilijs Ecclesiasticis, aut a quibuscunq̄ autoribus alijs extiterint, aut introductæ sint, de eo simpliciores laborare non debent, neq̄ hoc moueri aut perturbari, sed quia bonæ sunt, ijs ad bonum vti, atq̄ hanc solam regulam in his obseruare, vt semper in ijs tantum quæ diuina sunt, maximam fiduciam suam collocent, & vnicum præcipuumq̄ perfrugium in his sibi constituent, omniq̄ diligentia caueant, ne ceremonijs talibus, ab ijs quæ omniũ maxima sunt, & quibus religio fundatur, atq̄ ita à rebus ipsis abducantur. Diuinæ enim & salutares res illæ, per omnia, omnibus omnium hominum rebus anteponi, & illis solis alligari conscientia debet. Dominus enim ipse væ proclamat senioribus Iudæorum, qui traditiones suas mandatis diuinis, & quæ minora sunt potioribus præferebant, vos omittitis

Matth. 23.

Luc. 11.

titis inquit, quæ sunt in lege grauiſſima, iudicium ſcilicet, miſericordiam & fidem, hæc oportebat præſtare & illa non omittere.

Quomodo & hodiè apud nos multi ex veteribus ritibus, & conſuetudine introductis, quantum fieri, & decenter fieri poteſt, ſeruantur, quales ſunt ieſuniorum & feriarum dies certi, matutina, id eſt, conciones matutinæ, veſpertini conuentus, Dominicæ, feſti dies, illiq; eximiarum feriarum dies, qui conſecrati ſunt celebrationi operum Chriſti, Natiuitati, cruciatibus, reſurrectioni &c. Itemq; memoriæ ſanctorum hominum, vt virginis Mariæ, Apoſtolorum, aliorumq; ſanctorum, & eorum ſanctorum præcipuè, de quibus in ſacris literis mentio fit, & hæc quidem omnia propter verbum Dei & cultus diuini cauſa, propterq; gloriam Dei à nobis fiunt.

Et quanquam noſtri non omnes ritus æquè ſeruant cum alijs Eccleſijs, id

L 5 quod

quod & fieri non potest, & non est necesse fieri, vt omnibus in locis Christianorum conuentuum vnæ & eadem Ceremoniæ vsurpentur, Non tamen vlli bonæ & piæ constitutioni repugnant, seseue opponunt, neq; ita animati sunt, vt ceremoniarum causa dissidia vlla commouere velint, etiamsi aliqua non admodum necessaria esse iudicarentur, modo Deo & cultui atq; gloriæ huius non reperiantur contrariæ, & quæ veram in Iesum Christum fidem, quæ sola iustitiam conciliat, non deminuant.

Etsi hoc loco, & hac in parte, ne hoc quidem silentio præteritur, quod scilicet nullo modo deceat multis superuacaneis et grauibus traditionibus, quales Mosaicæ illæ sub lege fuerunt, populum onerare, Hoc enim Apostoli fieri prohibuerunt, sicut de hac re *S. Petrus* quibusdam dicebat, Quid tentatis Deum, imponendo iugum cervicibus discipulorum: Item, Ne inquit, *Gal. 5.* Paulus, seruitutis iugo detineamini, Qua

Qua de causa & grauius Christus in
Scribas inuectus est cum dicit: Væ
etiam vobis Scribis, oneratis enim *Luce 11.*
homines oneribus, quæ ferri vix possunt.

Docentur & hoc agnoscere homines,
traditiones humanas non completi
legem perpetuam & immutabilem,
sed quemadmodum iustis de causis ab
hominibus instituuntur, ita etiam iustis
& grauibus de causis, & re ita postu-
lante, violari, abrogari, atq; mutari sine
villo peccato posse, de exemplo etiam
apostolorum, qui à senioribus tra-
dita transgrediebantur, quando illotis
manibus comedebant panem, neque *Matth. 15.*
eadem cum alijs ieiunia seruabant, *Marc. 7.*
& tamen hoc modo nullius peccati
culpam contrahebant, Itemque de
exemplo primæ & sanctæ Ecclesiæ,
cui Apostoli & Synodus vniuersa *Act. 15.*
per Spiritum sanctum hoc manda-
tum imponebant, vt abstinerent ab
esu eorum quæ idolis sacrificabantur,
&

& sanguinis, & suffocati, postquam tamē
 men causæ & occasiones, propter quas
 hoc decretum extiterat, interiecto tem-
 pore euanuerunt, etiam hæc Apostoliz
 ca constitutio exoleuit. Neq; in his
 scandalum improborum qui hac re of-
 fenduntur curari decet, sicut Dominus
 dicit, *Matth. 15.* Dimitte eos, sunt cæci & cæcorum
 duces. Et contra, hoc diligen-
 ter cauendum, ne paruulis scandalum
 detur, libertatis Christianæ temeraria,
Rom. 14. proterua, & peccatum complectente,
1. Cor. 8. vsurpatione. Nam hoc etiam dicit
Matth. 18. Dominus: væ homini: per quem venit
 scandalum.

Quod si verò in traditionibus &
 ritibus externis dissimilitudo aliqua &
 innoxia diuersitas in Ecclesiasticis con-
 uentibus reperiatur, omnino nemo tam
 imperitus harum rerum esse debet, vt
 hac de causa offendatur eo, aut scanda-
 lum ex alijs contrahat, aliosq; hoc no-
 mine contumelijs afficere aut lædere,
 aut sectarum etiam et factionum autor
 esse velit, cum nunquam vbiq; vna &
 eas

eadem Ecclesiasticæ hac in parte constitutionis forma fuerit, neq; hodie etiã sit eadem, id quod & in Iuris Canonici libris, his verbis refertur: scit S. Romana Ecclesia, quod nihil obsunt salutẽ credentium, diuersæ pro loco & tempore cõstitutiones vel consuetudines, si illis Canonica non obsistat autoritas. Vnumquẽq; potius orthodoxum contentum esse decet suaq; conscientia acquiescere in eo, si videat Christianos vnum Christi spiritum habere, & veram sententiã huius consentientibus animis, vnãq; & eandem doctrinã in omnibus his rebus & fidei capitibus tenere & sequi, Qui enim hunc Christi spiritũ non habet, is non est Christi, sicut Apostolus testatur, quascunq; etiã, seu cuiuscunq; generis ceremonias aut constitutiones vsurpet. Quicunq; igitur Christi sunt, ab ijs debetur hoc, vt in rebus talibus omnibus sicut vnus corporis membra, inter se vnus alterum in caritate sustineat & ferat, absq; qua nulla res profest

Distinct. 12
Cap. Scit.

Philip. 2.
Ephes. 4.

Rom. 9.

1. Cor. 13. *dest quicquam, secundum sententiam
doctrinae Apostolicae.*

CAPVT XVI.

DE POLITICA Po *testate, seu magistratu Politico.*

AMplius ex sacris literis docetur,
politicum magistratum esse ordi-
nationem diuinam, & à Deo constitu-
tum, qui & à Deo originem suam du-
cat, & efficacitate praesentiae & auxiliij
huius perpetui conseruetur, ad gubera-
nandum populum in ijs rebus quae ad
hanc in terris & corporis huius vitam
pertinent, qua re etiam ab illa spirituali
rei Ecclesiasticae gubernatione discrimi-
minatur, De quo extat gloriosa Pauli
sententia, Non est potestas nisi à Deo,
& quae est potestas, à Deo constitu-
ta est. Secundum haec igitur, omnino
hoc

hoc scire, agnoscere, & meminisse debent, omnes illi, qui hac potestate praediti munera publica gerunt, cuiuscumque etiam generis sint ex magistratum ordine, quod sint vicarii Dei, & loco huius, Deumque omnium ipsorum, sicut et ceterorum hominum uniuersorum, supremum Dominum & regem esse, cui tandem de ordine in quem collocati sunt, deque terris suis, & uniuersa gubernationis suae administratione, die nouissimo rationes ipsos reddere oporteat, de quo in libro sapientiae & alibi, *Sap. 6.* disertè scriptum est. Cumque locum Dei in terris administrant, & vicarii sint ipsius, par est eos etiam conformare se ad exemplum superioris Domini sui, sequendo eum & imitando, & ab hoc misericordiam & iustitiam discendo. De his igitur huiusmodi fit institutio, Qui cum potestate sunt, debere esse erga alios beneficos, secundum id quod Christus dicit, Qui potentes sunt appellatur domini benigni, seu benefici, et muneris sui ratione ad hoc eos *Luce. 12.*
 peculias

peculiariter obligari, curationemq̄
 hanc ipsorum esse propriam, vt iusti-
 tiam, pacem, omnisq̄ generis bona, ex
 ijs quæ sunt huius temporis, in populo,
 sine respectu personarum, excolant, &
 subiectos pacificos suos iura, facultates,
 vitam, & corpora horum protegant &
 defendant, aduersus eos qui hæc vio-
 lant, in hæc grassantur & damnis ma-
 lisue hæc afficiunt, itemq̄ contra Tur-
 carum iniustam vim, vna cum alijs qui
 hoc agunt, defensionem eis præstent,
 atq̄ ita Domino Deo inseruiant, in eo,
 vt non frustra gladium gerant, sed for-
 titer animose & fideliter eo vtantur, ad
 voluntatem & opera Domini cum
 hoc perficienda, Inde tales in sacris li-
 bris dñj, à sancto autem Paulo minis-
 tri Dei appellantur, Magistratus in-
 quit, minister Dei est in tuum bonum,
 qui mittitur, vt Petrus dicit, ad vlciscen-
 dum qui mala, & ornandum eos qui
 bona faciunt.

Psal. 82.

Iohan. 10.

Rom. 13.

1. Pct. 2.

Cum autem magistratus non tan-
 tum sit potestas Dei eo modo, quo scri-
 ptura

ptura Ethnico etiam magistratui hoc
 tribuit, sicut Christus Pilato dicebat, *Ioh. 19.*
 Non haberes potestatem in me, nisi tibi
 data esset ex loco qui supra est, sed
 Christianus magistratus consors etiam,
 quasiq; minister, & præcipuè quidem,
 esse debet potentiaë agni Iesu Christi,
 què Deus in nostra natura dominũ Do
 minorũ & regem regum fecit, vt reges *Apoc. 1.*
 terræ, qui olim ethnici fuerunt, sub im
 perium agni venirent, & Ecclesiæ des
 ferrent gloriam suam, & nutritores huius *1. Tim. 6.*
 fierent, id quod compleretur cum cœ
 pit, quando religionem Christianam *Esai. 49.*
 receperunt, & sub arbore sinapis, quæ *Matth. 13.*
 fides est, nidos sibi fecerunt, Hac igitur *Luc. 13.*
 de causa Christianus magistratus talis
 peculiariter docetur, vt hac gloria, &
 parte potentiaë suæ ea, quam cum agno
 communem habet, recte vtatur, &
 hanc Satanæ & Antichristo ne prodat,
 nisi in bestiam illam aut horribile ani
 mal illud, quod meretricem gestat, con
 uerti velit, Neue pudeat eum nominis
 Iesu Christi Domini nostri, & vt hoc
 M munere

munere suo veritatem sancti Euange-
lij ornet, portas veritati vbicunq; po-
test aperiatur, ministrorum & populi
Christi defensor sit, Idolatriam ac Ty-
rannidem Antichristi ne approbet,
quantum in ipso est, multo minus eam
sequatur, etiam si hac de causa mali
aliquid ipsi perpetiendum esset, Atq;
ita coronam suam coram agno depo-
nat, eiq; vna cum spiritualibus regibus
& sacerdotibus Ecclesie sanctae, hoc est
cum omnibus fidelibus, & ad vitam æ-
ternam vocatis Christianis, inseruiat,
Ad quam rem & Psalmus secundus
magistratus hortatur, Cuius sæpè se
commonefacere debent, vbi sic habet:
Et nunc reges intelligite, & erudimini
qui iudicatis terram, seruite Domino
cum timore, & lætamini cum tremore.
Ex his sequitur & concluditur argu-
mentando, Quicunq; ordinaria hac po-
testate Dei & agni, cum patientia in re-
bus aduersis suis tam ad dextram quam
sinistram, eo modo quo dictum est vs-
tuntur, eos pro hac re & opera sua lu-
culentam

Psal. 2.

Esai. 1.

culentam & immensam mercedem, be- Psal. 82.
 nedictionemq; diuinam in terris, atq; Sap. 6.
 etiam in altera vita, per fidem in Chris-
 tum, percepturos esse, & contra super-
 malos illos ferinos sanguinisq; sitiens
 tes, qui non agunt poenitentiam, horri-
 bilis vindictæ poenas in hac vita, &
 postea in æterno supplicio venturas
 esse.

Ad hæc, docetur etiam populus de
 suo officio, & re ipsa verbo dei eo adig-
 gitur, vt vniuersi & singuli, in omni-
 bus, quæ Deo tantum non sunt contra-
 ria, eminenti potestati, subiectionem
 præstent, primum Regiæ Maiestati ves-
 stræ, postea omnibus magistratibus, &
 qui cum potestate sunt, in quibuscunq;
 etiam muneribus sint collocati, siue ipsi
 per se boni viri sint, siue mali, itemq;
 omnibus ministris & legatis horum,
 & vt eos reuereantur, colant, & quæ-
 cunq; eis iure debentur, ea omnia vt
 præstent, etiam honorem eis, tributum,
 vectigal, & similia alia, ad quæ pen-
 denda obligantur, vt præstent &

M 2 pens

pendant, Quæ verò ad hominum animas, fidem & æternam salutem pertinent, de his idem populus docetur, debere eum nemini plus obedire quam Deo, sed huic soli & vnico Deo, & sancto verbo eius, omnium maximè & præcipuè, secundum illud, quod Dominus mandat, Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo quæ sunt Dei, Quod si aliquis conaretur, aliquos ex hac vera Christianaq; sententia & ratione desijcere, ibi exemplum Apostolorum sequi illi deberent, qui firmo & intrepido animo Magistratui & consilio Hierosolymitano ita respondebant: Oportet Deo plus obedire quam hominibus. De quo & patrum veterum, & iuris Canonici sententia extat, vbi sic describunt, & sunt hæc S. Hieronymi verba. Si Dominus (vel magistratus) ea iubet quæ non sunt aduersa sanctis scripturis, subiiciatur Domino seruus: Si vero contraria præcipit, magis obediat spiritus quam corporis Domino, Et aliquanto inferius: si bonum est quod

Matth. 22.

Causa 11.

Questi. 3.

Cap. Si Do

minus.

DE POLIT. POTESTATE. 181
quod præcipit imperator, iubentis exequere voluntatem, si malum, responde, Oportet Deo magis obedire quam hominibus.

CAPVT XVII.

DE SANCTIS HOMINIBUS, & horum cultu.

DE sanctis hominibus docetur, primum, quod nemo inde vsq; ab initio mundi operibus aut actionibus pijs suis, aut vnquam fuerit, aut nunc sit, aut futurus sit sanctus deinceps, vsq; ad finem mundi, secundum vocem Moysi, fidelis serui Domini, quando ad Dominum exclamabat, Domine coram te nemo est innocens, id est sanctus. Exod. 34. Et in libro Hiob scriptum est, Quid est homo vt immaculatus sit, & vt iustus Iob. 15. appareat (scilicet coram Deo,) natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, et coeli non sunt mundi

M 3 di in

Ephes. 2. di in conspectu eius, Quanto magis ab
 Psal. 14. hominabilis & inutilis homo, qui bibit
 & 52. quasi aquam iniquitatem. Et scriptura
 Rom. 3. sacra disertè testatur, per omnes li-
 bros suos, omnes homines, statim ab
 ortu suo, natura esse peccatores, neq̄
 esse, neq̄ fuisse quenquam, qui à se, &
 ex se, iustus & sanctus esset, sed omnes
 à Deo declinarunt inutilesq̄ facti sunt,
 & nullius omnino precij. Quod au-
 tem aliqui sancti Deoq̄ accepti facti
 sunt, id eis sine vlla dignitate aut meri-
 to ipsorum ab eo qui solus sanctus est,
 conciliatum est, Deus ipse, ex mera
 gratia & ineffabili opulencia bonitatis
 suæ, eò eos destinavit atq̄ perduxit,
 vt essent electi & vocati, per Christum
 redempti, per sanguinem eius mundati
 & consecrati, à Spiritu sancto vncti,
 per fidem in Christum iusti & sancti
 redditi, & laudabilibus virtutibus, boni-
 nisq̄ & Christianam professionem de-
 centibus actionibus seu operibus exor-
 nati, quorum multi qui vitam suam
 cursumq̄ in his confecerunt, iam ætera-
 no

no gaudio in caelo, vbi Deus suos coronat, per gratiam donati sunt & affecti, Ex his etiam aliquos Deus peculiari quadam gratia sua, diuinisq; donis, ad ministerium publicumq; & commune bonum Ecclesiae, affecit, quales fuerunt Patriarchae, Prophetae, alijq; sancti patres. Item, Apostoli, Euangelistae, Episcopi, & multi Doctores & pastores, atq; alij etiam excellenti, raræq; praestantiae, & spiritu instructissimi homines, quorum memoria, laborum monumenta, & commoda quae praestiterunt, vsq; ad hodiernum diem in sacris literis & Ecclesia extant & durant.

Ephes. 4.

1. Cor. 12.

In primis autem et creditur, & profitendo celebratur, de sancta Maria LUC. 1. virgine, quod sit filia stirpis Regiae ex Domo & familia Davidis illius cari famuli & amici Dei, Et à Deo patre delecta, & benedicta, à Spiritu sancto consecrata, praëque alijs sexus huius visitata & sanctificata,

M 4 Etiam

Etiam mirifica gratia virtuteq; Dei repleta, in hunc finem, vt reipsa veraq; mater Domini nostri Iesu Christi filij Dei fieret, ex qua naturam nostrā assumere dignatus est, quodq; sit vera, casta, pura virgo, omni tempore, ante partum, in hoc, & post hunc, & per carissimum suū et Dei viuentis filium, precio mortis, & sanctis. sanguinis ipsius profusione, care redempta & sanctificata, atq; à sancto spiritu per fidem vna carissima consors Christi reddita, excelsis donis, nobilibus virtutibus, bonorumq; operum actionibus exornata, præ ceteris beata celebrata, certissimaq; coheres facta vitæ æternæ.

Quomodo & nostri, sicut homines Christianos facere par est, consecratos ei dies festos, memoriamq; huius, ad laudem & gloriam Dei celebrant, pias Christianasque de ipsa cantilenas componunt & decantant, magnasq; res illas, quibus Deus ipsam præ alijs affecit, cum voluptate, & studiose

diöse, & ad sese confirmandos, commemorant, partamq; salutem generi humano simul sibi vniuersis congratulantur, et gratissimis animis prosequuntur, & cum vniuerso populo Christiano beatam eam confitentur atq; profitentur, Deum propter hæc omnia laudant, eiusq; virginis vitam sanctam, & bonos mores pro viribus fideliter sequuntur et imitantur, quodq; ipsa mandat ministris nuptialibus, re ipsa exequuntur, & cum ipsa semper in cælo esse expetunt. Atq; hæc quidem omnia de sacrarum literarum sententiâ.

Ioh. 2.

Ita etiam instituitur Ecclesia, neminem debere sanctos homines, nedum imagines horum, ita vt Deum colere, eoue cultu hos, animiq; affectione, quæ soli & vnico Deo tantum debentur, venerari, atq; in summa nullo modo, diuino cultu eos afficere, aut hunc his tribuere, Deus enim per Prophetam Esaiã dicit, Ego Dominus Deus tuus, hoc est nomen meum, Non dabo hono

Esa. 42.

E 48.

M s rem

rem meum alteri, neq; gloriam meam
simulacris,

Sic verò docetur sanctos rectè colì,
vt populus certis diebus definito tem-
pore ad cultum diuinum conueniat, be-
neficiasq; Dei quæ sanctis hominibus,
& per hos in Ecclesiam suam contulit,
in animum reuocet & commentetur,
atq; simul de vocatione ipsorum, seu lo-
co quem tenuerunt, doctrina, fide, vita,
pietatisq; exercitijs, & vltimo vitæ
exitu, se commonefaciat, quo in eadē
veritate per verbum Dei quasi exædi-
ficetur, Deumq; pro his & nomine ho-
rum celebret, & gratias ei agat, vtilis,
& à superstitione puras cantilenas de
ipsis accinat, & ad similem obedientiã,
imitationemq; fidei, operumq; & acti-
onum in ipsis pietatem, sanctitatem &
honestatem sese exuscitet & incitet,
Deumq; inuocet, vt largiatur ei cons-
uetudine & societate horum frui:
tam hic gratiæ tempore, quã deinceps
in æterna gloria. Quæ vniuersa bre-
uibus

uibus verbis bellè comprehensa sunt in
Epistola ad Hebræos, vbi dicitur: *Me, Hebr. 13.*
mores estote ducentiū vos præeundo,
qui locuti sunt ad vos sermonem Dei,
quorum vitæ cursus exitum, animo res
putantes, fidem ipsorum imitemini.

Sicut autem contradicitur ei rei, vt
Deo debitus honor sanctis tribuatur,
ita nullo etiam modo permittitur, vt
honor agni Christi Domini nostri, &
quæ propria sunt huius, eiq; soli debentur,
atq; ad proprium verumq; naturæ
ipsius sacerdotiū pertinent, in illos trans
ferantur, hoc est, ne ex ipsis et ijs crucias
tibus quos perpessi sunt, redemptores
aut merita in hac vita, in cælo autem ne
aduocatos, intercessores & mediatores
faciamus, neue hos inuocemus, & non
tantum hos, sed ne sanctos quidem
Angelos, cum non sint Dii, vnicus *1. Tim. 2.*
enim tantum redemptor est, semel hic
corpore & sanguine suo morti tradis
tus sacrificando, vnicus etiam tantum *Hebr. 9.*
aduocatus, nostrum omnium benis *1. Tim. 2.*
gnissimus Dominus, *1. Iohann. 2.*

Non

Non autem ij tantum sancti credendi, & agnoscendi, qui antecesserunt nos, & in Domino obdormierunt, atq; iam inter gaudia habitant, Sed & ij qui vt semper in terris fuerunt alii qui, ita iam etiam in terris viuunt, Tales sunt omnes veri & pii Christiani, vbicunq; etiam illi locorum aut terrarum, hic aut ibi, & inter quoscunq; populos vitam degant, qui per baptisma in nomine Domini sanctificati sunt, & vera in filium Dei fide donati, diuinæ caritatis & dilectionis affectu inter se mutuo incensi flagrant, quiq; iustificationem Christi agnoscentes, & hac, & absolutione à peccatis, & sacramento corporis & sanguinis Christi communicando vtuntur, omnibusq; pijs & professionem Christianam decentibus pietatis exercitijs diligenter student, Quomodo & Apostoli tales Christi fideles, qui adhuc in terris in conditione mortali obuersantur & peregrinantur, sanctos appellant: Vt, vos estis genus selectum, Regale sacerdotium,

1. Pet. 2.

tiū, gens sancta, populus acquisitus. 2. Cor. 13.
 Item, salutant vos omnes sancti, Item, Hebr. 13.
 salutate omnes qui ducunt vos præ-
 eundo, et omnes sanctos, hoc est, omnes
 fideles Christianos.

Hac de causa docetur, quod Chris-
 tianos vniuersos, præ cæteris populis,
 intimi cordis amore & fauore profes-
 qui, & cum opus est, de amoris affectu
 ministeria nostra eis præstare, eisq; com-
 modare debeamus, Cum ijs vero qui
 veritatem Christi diligunt & sequun-
 tur, coniunctionis sanctæ necessitudi-
 nem colendam, optimæ affectionis fi-
 duciam de his concipiendam, propter
 Christum eos honorificè habendos, de-
 bitam reuerentiam eis de affectu caris-
 tatis Christianæ exhibendam, atq; in Rom. 12.
 omni bono procurando officijs & mi- Gal. 6.
 nisterijs nostris, vt eis commodetur stu- 1. Cor. 12.
 dendum, & preces eorum pro nobis
 expetendas esse.

Aberrantes autem, & peccatis af-
 fectos Christianos, amanter & huma-
 niter

niter corrigendos, commiserationem
eis impertiendam, placido in dilectione
animo hos, ita vt decet, tolerandos, ad
Deum pro his intercedendū esse, vt in
viam salutis eos reducere velit, quo san-
ctum Euangelium propagetur, & glo-
ria Christi in omnibus celebretur &
amplificetur,

CAPVT XVIII.

DE IEIUNIO.

DE vero Christianoq; Ieiunio doc-
cetur, quod sit externa, veneratio-
nemq; complectens fidei actio, quæ cor-
pore ad abstinentiā exercendo, vna cū
precibus & eleemosynarum largitione
fiat, & soli Deo debeatur, quodq; hoc
inter Christianos, pro eo vt vires sis-
nunt, & res rationesq; postulant &
concedunt, in vnaquaq; communitate,
tam vniuersorum quam singulorum,
quos

quocumq; tempore fiat, absq; hypocrisis *Matth. 6.*
 si & superstitione præstandum sit, sicut
 testantur sacræ literæ, & Paulus de eo
 inter alia sic scribit, Præstemus nos *2. Cor. 6.*
 quales ministri Dei solent, in ieiunijs,
 Et Christus dicit, Tum ieiunabunt,
 Atq; iterum Paulus alio loco, vt vace- *Luc. 5.*
 tis ieiunio & precibus. *1. Cor. 7.* Non autem
 in delectu cibi quo aliquis vtatur, pos-
 tum est ieiunium, sed in moderato cibi
 vsu, & exercendo cohercendoq; &
 subigendo indomitam carnem coram
 Deo, Inprimis autem in spiritu & cor-
 de res est posita, quomodo, qua de cau-
 sa, quoue consilio aut proposito aliquis
 ieiunet.

Quomodo autem & qua ratione
 pijs, salutare Deoq; placens ieiunium
 exercere, & contra, quando non ieiun- *Esai. 58.*
 nare, sed cauere etiam ne ieiunent, de- *Matth. 6.*
 beant, apud prophetam est, & à Chris-
 to manifestè docetur. Quid de
 delectu & discriminationibus cibo-
 rum sentiendum sit, vnusquisq; de do-
 ctrina

cōtrina Christi discere debet, vt hoc modo quicquid in hac parte implicatio-
 num est, tollatur atq; decidatur. Con-
 uocato autem ad se populo Christus
 sic dicit, Audite & percipite, quicquid
 Matth. 15. in os ingreditur, non polluit hominem,
 Mar. 7. sed quod ex ore egreditur id hominem
 polluit, id est reum facit. Item, de do-
 ctrina Apostolica, cuius verba sunt hu-
 ius sententiæ, Nam persuasum habeo
 Rom. 14. in Domino Iesu, nihil esse impurum
 per se, sed ei tantum qui pro re impu-
 ra aliquid habet, eam rem impuram fieri,
 Quod si vero cibi tui causa pertur-
 batur frater tuus, non amplius secun-
 dum caritatem ambulas, Nolito perde-
 re cibo tuo eum, pro quo Christus
 mortuus est, Neq; enim regnum Dei
 cibus est aut potus, sed iustitia & pax
 & gaudium in Spiritu sancto.

Sunt quidem Christiani hac in parte
 legibus soluti, ita tamen, ne imbecil-
 lioribus sint scandalo, ideò addit Apo-
 stolus: Omnia quidem pura sunt, sed
 malum

malum est homini si comedit cū offensione alterius, & alibi scribit: Cibus 1. Cor. 9. non commendat nos Deo, neq; enim si comedamus, meliore loco propterea sumus futuri, aut deteriore, si non comedamus.

CAPVT XIX.

DE VITA COELIBE,
& Coniugio.

DE conditione vitæ coelibis, virginitate et viduitate, docetur, in vniuscuiusq; arbitrio esse positum, deligere eam sibi, aut repudiare, Legis enim modo de his à Deo hominibus nihil est mandatum, neq; res ab hoc instituta, & contra etiam non prohibita, qua de causa nemo contra voluntatem suam eò adigi debet, neq; inde repelli.

Ad Ecclesiam autem & certos homines, atq; in primis ministros Ecclesiæ quod attinet, nostri ab initio docuerunt, & nunc docent, primum, Donum

N castis

castitatis peculiari benignitate Dei, & S. spiritus, & olim donatum fuisse, & hodie etiam aliquibus ad singularem vsum & cōmoda Ecclesiæ donari, sicut manifesta Christi oratio testatur, Hoc verbum inquit: id est, vt sine coniuge aliquis aut cœlebs maneat; non capit vnusquisq̃, sed ij quibus hoc datum est, Et S. Paulus etiam & collocat & celebrat hoc inter peculiaria dona, & ad quod peculiariter vocantur aliqui, Atq̃ insuper testantur hoc exempla quorundam ex Prophetis, Apostolis, itemq̃ S. Iohannis, atq̃ multorum Ecclesiæ ministrorum ministrarumq̃.

Secundo loco docent hoc donum non existere de carne et sanguine: nam quæ inde est in hoc genere inhabilitas, eam Dominus distinguendo hinc remouet et separat: sed de spiritu zelota, cui gloria Dei propriaq̃ & proximi salus, atq̃ ministerium etiam Ecclesiæ, ex animo curæ & cordi est, atq̃ hac de causa, a coniugio sua sponte abstinnet,

net, Ideò dicit Dominus: qui ipsi se castrarunt propter regnum cœlorum, id est, qui tales sunt, vt possent esse coniuges, omittunt tamen & abstinēt, propter intimi cordis affectionem & amorem erga Deum & verbum huius, voluptatemq; & lætitiā quam inde percipiunt, perq; hoc donū Spiritus: cuius virtus & potentia naturæ motus superat: tam Spiritus quam corporis puritatem conseruant, etiamsi non sit res hæc expers ipsis laboris & difficultatum, quemadmodum & Christianis hominibus omnibus alias etiam suaues res, vitæque commoda, verbi causa, amicos, opes, & pecuniam, non parum fit operosum & difficile dimittere, vsq; earum carere.

Tertio, cœlibem vitam vero consilio piâq; sententiâ deligendam & sumendam esse, id est, Non hoc fine aut consilio, quod sibi aliquis aut alteri remissionem peccatorum & vitam æternam, atq; ita salutem ipsam hoc mo-

N 2 do

*fogo R.
li. 2. in
margi. cap.
mat. 19.*

Matth. 10.

Luc. 18.

196 CAPVT XIX. DE VITA

do promereri aut conciliare velit, nulla enim hoc continentia aut castitas, vlla laue humana actio aut virtus alia mereri potest, sola tantum vnigeniti filij Dei Domini nostri Iesu Christi innocentia & mors, hæc præstat et perficit.

Non etiam cum tali sententia res suscipienda, vt propter hoc donum, sacro Ecclesiæ ministerio dignitas aliqua accedere existimetur, aut coelibum in hoc ministerio operæ, meritò & dignitate ipsas quas mariti præstant præferantur: Sed sicut Dominus dicit, propter regnum cœlorum vt suscipiatur, hoc est, vt is qui propter donum indicatum ad coelibem vitam idoneus est, hic igitur vt minore cum impedimento faciliusq; & expeditius & maiori cum ocio, atq; commodius, Ecclesiæ sacrisq; conuentibus ad salutem opera sua inseruire possit, atq; ita eiusdem salutis quam ipse per Christum partam habet, cuiusq; vt particeps sit per fidem ei gratis ex gratia datum est, & in qua se
seruat

seruat & custodit, huius igitur salutis
 vt minister expeditior esse alijs possit,
 Cum certum sit à coniugij conditione
 multa impedimenta, multasq; curas, &
 quietem necessariam turbantia multa
 obijci, Et hoc est, quod Paulus dicit, *1. Cor. 7.*
 velim vos curarum talium expertes es-
 se, qui cœlebs est, sollicitus est de ijs que
 sunt Domini, quomodo placiturus sit
 Domino. Item, existimo hoc bonum
 esse propter vrgentem necessitatem,
 Item, Ad id quod decet, & assiduitatē
 præstandam, inseruiendo Domino si- *1. Cor. 7.*
 ne distractione. Et supra Domini
 vox citata est, cum dicit, esse, qui pro-
 pter regnum cœlorum abstineant. Et
 S. Paulus, qui non dat nuptum, melius
 facit.

Qua de causa docetur, omnes eos
 qui hoc vitæ genus sua sponte sibi sus-
 munt & deligunt, hoc summo studio
 agere debere, vt in tali vita singulari cū
 contentione, serioq; pietatē exercent,
 & sancti sint, sicut Paulus præcipit, tam
 corpore quam spiritu, actionumq; ho-

honestate, & Christianam professionē
decentium occupationum laboribus,
inſeruiendoq; Eccleſiæ, & ministeria
ſua præſtando ægrotis & egentibus
membris ſuis, alijs præluceant.

1. Cor. 7.

Hoc donum & propositum talium,
qui ſe ita hac in parte Deo conſecrant,
pietatisq; exercitium ipſorum tale, noſ-
ſtri commendant, & in hac re ſuadenda
fidem ſuã præſtant, ſed ſuadent, vt dixi-
mus, non cogunt, quod & Paulus facit,
qui ſcribit, de virginibus mandatum
Domini non habeo, ſed profero ſen-
tentiam meam, qui hac miſericordia af-
fectus ſum à Domino, vt fidus ſim.
Bonum eſſe exiſtimo homini eſſe ta-
lem, & concludit hoc modo, Beatior
eſt, ſi talis id eſt cœlebs maneat, quam
ſi nubat, ſecundum meam quidem ſen-
tentiam, videor autem & ego ſpiritum
Dei habere. Quomodo & ijs qui tales
ſunt, præ ceteris benignæ & peculiare
promiſſiones factæ ſunt, & ſingulari-
um compensationum, nimirum quod
labori

labori præclaro merces etiam ampla re^{sap.3.}
pendatur, & neminem quicquam Do^s
mini causa gratis dimissurum, vt ver
bi causa domum, patrem, fratrem, ita ^{Matth. 19.}
etiam vxorem, &c. quod Apostoli fe^s
cerunt.

Præterea docetur, vt qui hoc do^s
num à Deo acceperunt, atq; in hac par^s
te spectati exploratiq; Domino & Ec^s
clesiæ sua sponte inseruiunt, hi igitur vt
hoc donum vna cum reliquis donis ma
gnifaciant & diligenter custodiant, ne
vllis cupiditatibus malis vllarumue oc
casionum illecebris, id amittant.

Quod si tamen fortè bonum ali^s
quem fidelemq; & diligentem virum,
eiusmodi tentatio inuaderet, vt à libi^s
dinum ardore & facinore sibi metue
ret, nemini tum laqueus tenditur, aut
conscientiæ periculum struitur, sed ta^s
lis qui est, ad consilium seniorum &
Ecclesiæ præsides, qui spiritum Dei ha^s
bent, ablegatur, vt omnia ordine, decen
ter, cum exempli honestate & omni

N 4 consi

200 CAPVT XIX. DE VITA
consideratione habita, in Ecclesia fiant,
Tum vero, si his ita factis, vitæ genus
legitimè mutat, non peccat ille, cum pa-
reat sancti spiritus consilio, & Ecclesia
sancta hanc ob causam contemnere
eum non debet, neq; ministerium ipsius
minoris facere, si tamen hac de causa
contemneretur: quod sine peccato ab
Ecclesia fieri non potest: omnino ei
melius fuerit, animam eum suam hoc
modo conseruare, etiam si ex vulgo
tantum Christianorum vnus manere
deberet, quam cum peccato in mini-
sterio persistendo hanc perdere &
damnare.

Etsi autem ad exemplum primæ
Ecclesiæ propius accedere videtur, vt
digni & honesti mariti ad animarum in
Ecclesia curam deligantur, quã ihs, qui
antea coelibes in ministerio Domini o-
peram nauarunt, vitæ generis mutatio-
nem permittere, A nostris tamen, sicut
salus Christiana, ita etiam ministerij
Ecclesiastici dignitas, sanctitas & vir-
tus,

tus, neutro ex his vitæ generibus, neq; coelibe neq; coniugij conditione, fundatur, neq; præter illam vnicā, quæ in coelibem vitā cadit & à spiritu sancto prædicatur commoditatem, opportunitatemq; , in hac re aliud quicquam quaeritur & spectatur vt supra.

Posthæc consequenter de coniugio sic docetur, talis vitæ conditionem, etiam si multas difficultates, pœnasq; & maledictiones habet, quibus post lapsum hominis & genus humanum, & ordo hic, præmitur, sic tamen sanctam Deoq; acceptam esse, ideo quod Deus ipse initio eam instituerit, & postea Christus Dominus eam consecrauerit, atq; in ijs qui ipsius sunt, quotidie consecret, adeò quidem, vt et liberi horum *1. Cor. 7.* sancti sint, atq; præter hæc, peculiariter ei à Deo factas singulares promissiones atq; benedictiones habeat, quæ sacris literis sunt comprehensæ. Inde igitur veri Christiani omnes scire debent, quicumq; hoc genus vitæ, ita vt decet

deligunt, rectoq; consilio huic se & tradunt, & in hoc versantur, eos non tantum non peccare, sed id quod Deus velit, cum bona conscientia facere & peragere, atq; in vitæ genere versari eiusmodi, ad quod Deus peculiariter aliquos vocet, & eidem hos Domino seruire, cui & cœlibes seruiant,

CAPVT XX.

DE TEMPORE
gratiæ.

Et post & inter omnia docetur de tempore gratiæ, & visitatione paternâ, vt discant considerare homines, ætatis tempus omne, quod in hac vita degunt, à Deo ipsis vt gratiæ sit tempus concedi, intra quod Dominum & Deum ipsorum, gratiamq; & misericordiam huius, vtq; ab eo diligantur, quærant, & hoc modo salutem hinc suam in Christo consequantur, Cuius & Apostolus in concione sua, quam Athenis habuit

habuit, mentionem facit, cum dicit, des-
 finuit homini Deus tempora, quæ præ-
 uidentur constituit, & limitibus pactis *Act. 17.*
 circumscripsit habitationes eorum, ad
 quærendum Dominum, si fortè palpan-
 do inuenire eum possent. Et per *Proph. Esai. 49.*
 phetam Esaiam dicit Dominus, In tem-
 pore placito exaudiui te, & in die salu-
 tis auxiliatus sum tibi. Ecce nunc, in *2. Cor. 6.*
 quit Paulus, tempus est acceptum, ecce
 nunc dies salutis. Itaq; sine intermissi-
 one populus admonetur, vt, dum in ter-
 ris viuunt, recteq; valent, & tempus
 gratiæ à Deo concessum inter manus
 præsensq; habent, veram pœnitentiam
 agant, vitæ emendationem instituant,
 cum Deo se reconcilient, conscientiam
 per fidem in Christum erigant, per mi-
 nisterium Euangelij in Ecclesia pacatâ
 hanc reddant, atq; hoc se confirmant,
 quod Deus ipsis propter Christum sic
 propitius, omniaq; peccata remittat. In
 hac igitur oblata gratia quando sunt cõ-
 firmati, seq; ad stabiliendam seu confir-
 mādā vocationē suam in bonis operi-
 bus

bus fideliter exercent, tandem etiam cum certa spe salutarē exitum expectare, certoq; sibi persuadere debent, animas ipsorum post mortem, ita sicut pī illius Lassari animam in cœlestem eter-

- Luc. 16.* namq; quietem ab Angelis certo delatum iri, vt sint ibi vbi est Dominus & redemptor ipsorum Christus Iesus, & postea in di. resurrectionis rursushanc cum corpore suo coniunctum iri, ad fruendum gaudio & gloria æterna verbisq; inexplicabili, neq; enim in condemnationem, sed magno cum gaudio ex morte in vitam perumpendo transibunt.
- Iohan. 12. et 14. et 17.*
- Iohan. 5.*

Ad tales commonefactiones vsurpandas excitat nos Epistola ad Hebræos, cum dicit, Cohortamini ipsi vos inter vos aliq; alios quotidie, quando diu durat nomen hodie, seu diei hodierni, ne quis ex vobis induretur deceptione peccati, In quietem enim ingredimur nos qui credidimus, id est, qui voci diuine, dum tēpus concessum fuit, paruimus. Contra, hoc etiam certissime

mē

mè tenendum, si aliquis in peccatis virtutiq; manifestè contrarijs, & turpibus facinoribus pollutus, absq; vera pœnitentia & fide ex hoc mundo moriendo decedit, huius igitur animæ non aliter quam illius diuitis fideiq; expertis hominis, certò ad infernum migrandum esse, in cuius abyssò nulla guttula est gratiæ, atq; in die iudicij in auribus eius sonantem maximè omnium terribilem vocem filij Dei audiendam ei esse, qua dicturus est, *Discedite à me vos maledicti in ignem æternum, qui paratus est* *Matth. 25.*
Diabolo & angelis eius, qui enim mala *Iohan. 5.*
perpetrarunt, prodibunt ad resurrectionem iudicij.

Itaq; indefinenter instatur docendo, ne quis pœnitentiam conuersionemq; ad Deum, suam in senectam vsq; aut dum in morbo decumbat, differat, atq; interea in peccatis, atq; carnis & mundi cupiditatibus audacter petulantiam suam exerceat, quia scriptum est, *Ne dicas, Misericordia Domini* *Eccles. 5.*
mini

mini copiosa expiabit peccata mea, nam misericordia et ira apud eum festinant, & supra peccatores incubabit indignatio ipsius, Ne differas cōuertere te ad Dominum, & ne protrahas diem ex die, de repente enim egredietur ira Domini, & cum negliges, extirpaberis, & tempore ultionis interibis.

In primis autem periculosa res est, si quis post acceptum donum gratiæ diuinæ, in quibus testimonio conscientiae bonæ, consulto & petulanter peccat, omnesque ex intimo corde factas ad ipsum & paternas cohortationes atque inuitationes ad id quod salutare ipsi sit tempori cogitandum, et resipiscendum, contemnit et nihil facit, atque insuper in persuasione de misericordia Dei audaci & cæca, & hac fretus peccat, confidenterque ea abutitur, sineque poenitentia usque ad extremum agona esse talis pergit, & tum primum terroribus mortis, metuque poenarum infernarum impulsus, tam serò se conuertere

uertere & Dei misericordiam inclama-
 re vult, quando seuera Dei intolerabi-
 lisq; ira iam exardescit, poenæq; tan- *Prouerb. 1.*
 quam vehementes fluminum impetus *Esa. 30.*
 quibus frustra resistitur, ruunt & per-
 rumpunt, De tali igitur, quod dolens
 ter dicimus, difficile est credere quod
 vera sit in eo conuersio, ideoq; pericu-
 lum est, ne compleatur in eo, quod De-
 us minatur per Prophetam Micheam, *Mich. 7.*
 loco gratiæ iram Dei eum experturum,
 & hac vt conficiatur futurum esse.
 Horribili enim oratione sic dicit ille,
 Tunc clamabunt ad Dominum & non
 exaudiet eos, sed abscondet faciē suam
 ab eis tempore illo, sicut & ipsi vitam
 egerunt continenter impiam. Imò De-
 us ipse dicit, etiam si clamauerint ad aus- *Hesech. 8.*
 res meas voce magna, tamen non ex-
 audiam eos, Cum meam vocem audi- *Ier. 7. et 11.*
 re noluerint, quando tota die expandi
 ad ipsos manus meas, atq; ad gratiam
 tempus eis spaciumq; concessi abundē, *Esaïas 65.*
 Qua de caussa clamat S. spiritus dicens, *et 66.*
 Hodie si audieritis vocem eius, nolite
 obtu-

Psal. 95. obturare corda vestra, sicut factum est
Hebr. 3. in exacerbatione in die tentationis illius in deserto,

Secundum hæc igitur omnia, diligenter nostri atq; ex fundamentis scripturæ, hortantur, vt ad auertendum metum periculi grauissimi, imò etiam ne prodat salutem animæ suæ, vnusquisq; tempori hoc fidele consilium, doctrinamq; necessariam, sibi vsurpet, eamq; sequatur, omnino enim vehementer metuendum hoc horribile periculum, ne, quam res mercedem mereatur mortis æternæ, eam igitur, ne, & merito quidem accipiat, quicumq; hoc à Deo benignè concessum gratiæ tempus temerè contumaciter uè contemnit aut negligit, Sicut & Diuus Ambrosius inter alia multa, quæ in hanc sententiam variè disputat, sic etiam scribit, huius sententiæ verbis: Si quis in extremo articulo mortis poenitentiam egerit, & absolutus fuerit: siquidem hoc illi denegari

Lib. 3. De poenitentia, qui Augustini esse putatur.

negari non potuit: ita discedens ex hoc corpore moritur, non audeo dicere, quod hinc bene exeat, non assero, neq; audeo hoc affirmare aut promittere cuiquam, quoniam neminem fallere velim, cum de ipso nihil certi habeam. Nunquid dico damnabitur? Sed nec dico liberabitur, Quid enim aliud dicam nescio, Deo commendetur. Vis ergo frater à dubio liberari? age pœnitentiam dum sanus es, si vis agere pœnitentiam dum peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa,

Ne quis tamen desperet, docetur & hoc, Quod si etiam in extrema hora vitæ, veræ pœnitentiæ signa apud aliquem appareant, id quod raro fieri solet, (omnino enim verum est quod in epistola ad Hebræos scribitur, Atq; hoc etiam faciemus, modo Deus vt fieri possit concedat,) Talem igitur & ipsum ab instructione, consolatione, absolutione, aut remissione peccatorum,

Hebr. 6.

O

torum,

216 DE TEMP. GRAT: C. XX.

torum, non esse destituendum, tempus enim gratiæ durat quam diu hæc vita durat, Quapropter quamdiu hic uiuatur, par est ut cogitetur de supra commemorata prophetica & Apostolica sententiâ, Hodiè ubi audiueritis uocem eius, nolite obturare corda uestra.

Hebr. 3.

In eo uerò occupantur nostri, omnique & serua contentione hoc agunt, ut omnes huic benigno mandato consilioque pareant, & celeriter poenitentiam agant, & priusquam sol insolitum admodum obscuretur, & tenebris obruantur montes, depositoque peccato, ad Deum se, uera fiducia ad eum confugiendo, intimique cordis constanti inuocatione, conuertant, operamque dent fidelem, à gloria uitæ æternæ ut ne repellantur, sed cum Christo, & Ecclesia ipsius in hac uita ad tempus, & in altera ibi in æternum uiuere ut possint. Amen.

Atque

ATq̄ ita haecenus Regiæ Maiestatis
 vestræ, rationes & causæ, fidei,
 doctrinæ, Christianæq̄ religionis nos-
 træ, scripto hoc informatæ sunt indi-
 cataq̄, cuius modi doctrinam nostram
 Ecclesiarum ministri vniuersi &
 singuli: vnusquisq̄ pro dono diuini-
 tus ipsi concessio, consentientibus sen-
 tentijs tenent, vsurpant & concionan-
 tur, hancq̄ aduersus oppugnantes,
 aut contrarios ei errores docendo spar-
 gentes, constanter tuentur atq̄ pro-
 pugnant, non huius mundi potentia,
 sed sacris literis, Neq̄ tamen absq̄
 Christianam professionem decente illa
 moderatione in hac contumaciter pos-
 tius quam religiose persistunt, aut vn-
 quam perstiterunt, sed si quid fortè in
 hac non rectè ab ipsis acceptum depre-
 hendatur, idq̄ ex certis fundamentis
 verbi Dei: quod norma iudicij esse o-
 mnibus hominib. debet: placidè mitiq̄
 spiritu, sicut fieri par est, eis indicetur,
 parati promptiq̄ sunt, et ad hoc se nunc
 etiam, vt ante hac semper offerunt,

O 2

quod

quod debita consideratione, veraq; veritatis cognitione habita, eam quæ meliora fundamenta habebit doctrinam gratissimis animis accepturi sint, libenterq; re ipsa quod corrigendum fuerit, emendaturi.

Quapropter Sereniss. Rex Domine benignissime, Reg. M. V. de hac confessione nostra iudicium iam facere, & diligenti iustaq; consideratione habita, perpendere velit, an etiam hanc doctrinam aliquis iure & merito, vt sacra scripturæ inconsentaneam, parumq; Christianam, repudiare condemnareq; possit. Nos quidem ita existimamus, si quis hanc contemnere condemnareue, auderet, illum ipsum etiam sacram scripturam, vnde excerpta est, veteresq; & veros Christianos Doctores, cum quibus consentit, atq; etiã sanctam Ecclesiam ipsam, quæ ab initio, constanterq; ita docuit docetq;, condemnare eum oportere.

Atq;

Atq; hinc R. M. V. benignissimè
 percipere statuereq; potest, an nobis
 doctoribusq; nostris, parum fauentiū,
 aduersariorumq; accusatoriæ aduersus
 nos delationes criminationesq;, iustæ
 sint aut minus. Petimus igitur subie-
 ctissimè, ne R. M. V. aduersarijs no-
 stris in ijs quæ discrepantibus modis,
 nullis fundamentis nitentia, de nobis
 deferunt, locum fidemue tribuat, cum
 parum humaniter nos, et ministros con-
 cionatoresq; nostros insimulant, quasi
 aliam religionem habeamus, doctrinamq;
 aliam vsurpemus, præter hanc
 quam R. M. V. in præsentia offeris-
 mus, quodue aliud quippiam, contra
 Deum Regiamq; M. vestram, poli-
 tiæq; constitutionibus & iuri publico
 Regni Bohemiæ contrarium, contuma-
 citer suscipere audeamus, aut institua-
 mus.

Atq; V. R. M. bene sibi in memo-
 riam reuocare potest, quod nos, omni-
 no semperq;, obedientes, pacificosq;
 gesserimus, atq; in omnibus rebus quæ

O 3 ad

ad salutem V. R. M. publicumq; bonum & totius regni commoda, vertere pertinereq; possent, in talibus igitur ne in postremis essemus, operam nos dedisse, atq; etiam deinceps, pro fide & officio nostro ad hæc promptissimè præstanda nos offerimus, neq; tantum virtutem esse ducimus, atq; ad honestatem solum & politiæ constitutionem pertinere, vt V. R. M. pacis concordia, & huius vitæ præmiorum causa, subiectos nos fidelesq; præstemus, sed multo magis placere hoc Deo, eumq; ita velle agnoscimus, vt vnusquisq; conscientia causa magistratui obediat, & hunc obseruet, diligat, colat, & magnis faciat, quemadmodum & doctores nostri tam ad nos quam vulgus agunt vt hoc præstetur, sæpeq; ex verbo Dei docendo ad vtrosq; inculcant.

His V. R. M. nos vt benignissimi Domini nostri, paternæ, benignæq; curæ, tutelæ, & protectioni commendamus, subiectissimèq; ab hac, ad ea, quæ pro Christiana pietate ad ipsam
egit

egimus, benignum, & quod Deo placeat, responsum petimus.

Omnipotens æternus Deus, R.
M. V. ad utilitatem, commoda & incrementa sanctæ Christianæ Ecclesiæ suæ, quam diutissimè rectè valentem benignè conseruet. Amen.

PROVERB. XX.

Misericordia & veritas custodiunt Regem, & roboratur clementia thronus eius.

FINIS,

*Vt complerentur reliquæ pagellæ
duas Epistolas addi curauimus.*

O 4 R E

REVERENDO
 IN CHRISTO FRATRI, IOH.
 AVGVSTÆ, VERBI DIVINI
 ministro Litomyslij inter fratres,
 suo charissimo.

Gratia & pax in Domino.

PETijt, mi Iohannes, hic frater vester
 Laurentius Litomyslensis literas
 ad te meas, & sententiam de nobis ves-
 tram, quam sit vera & sincera, & mei
 in precibus vestris memoriam, mihi ex-
 plicuit.

Quare ego vobis omnibus gratiam
 habeo, & peto vt deinceps quoq; pro
 me oretis. Persuasum enim mihi est,
 non diu duraturam miseræ huius vitæ
 meæ horam. Opto autem vt Deus au-
 ferat hinc animam meam in pace, quod
 feliciter fiat, Amen.

Porro moneo vos in Domino vt no-
 biscum ad extremum vsq; perduretis
 in communionem Spiritus & doctrinæ,
 prout cœpistis, Ac pugnete vna nobis
 cum,

cum, verbo & precibus, contra portas
 inferorū, quæ indefinenter oppugnant
 veram Ecclesiam Dei, & Dominum &
 caput huius Christum. Qui licet aliis
 quādo viribus Satanæ impar videtur,
 tamen virtus eius in imbecillitate nos-
 tra perficitur, sapientia eius in stultitia
 nostra celebratur, & bonitas ipsius in
 iniquitatibus & peccatis nostris fit glo-
 riosa, secundum mirabiles & incom-
 prehensibiles vias eius. Ipse confirmet,
 tueatur, conseruet & perficiat nos vos
 biscum, ad eandem imaginem suam, &
 gloriam misericordiæ suæ perpetuo ce-
 lebrandæ. Amen. Postridie Fran-
 cisci, Anno M. D. XLII.

Saluta reuerenter omnes
 fratres in Domino.

Martinus Luther
Doctor.

O S VENE

VENERABILI VI-
RO IN CHRISTO, D. BENE-
 dicto, cæterisque Fratribus Vualden-
 sibus in Bohemia.

GRatia & pax, &c. Existimo, vir
 Geximie, Fratres tuos in hoc nostro
 congressu, in multis rebus melius me-
 am sententiam cognouisse et perspexis-
 se quam olim, ego quoque videor mi-
 hi res vestras percepisse. Quare cum
 de præcipuis articulis doctrinæ Chris-
 tianæ inter nos constet, complectamur
 nos mutuo amore. Necque dissimili-
 tudo & varietas rituum & cæremoni-
 arum disiungere debet mentes nostras.
 Sæpe Paulus concionatur de cæremo-
 nijs, & prohibet Christianos dissidere
 propter varietatem rituum & cæremo-
 niarum, quamuis mundus propter cæ-
 remonias vehementer pugnet,

Seuerius exercitium seu disciplina
 in Ecclesijs vestris profecto non male
 mihi placet: Utinam in Ecclesijs nos-
 tris

stris quoq; paulo seuerior possit obtineri. De meo animo erga vos ita sentiatis, me vehementer optare vt hi, qui Euangelium amant, & nomen Christi glorificari cupiunt, mutua charitate se se prosequantur, atq; ita doctrinam suam communibus studijs ad gloriam Christi referant, ne se ipsos mutuis & domesticis odijs seu discordijs perdant, praesertim propter illas res, de quibus tumultuari non est necesse. Bene valete. Orate pro me, & pro gloria Christi. Datae Vuitebergae Anno 1535.

Philippus Melanthon.

EX

EX LIBRO BV-
CERICVITITVLVS

Scripta duo aduersaria Latomi &c. in
cap. de Ecclesiæ autoritate pa-
gina 159.

Illa certè ratio optima est, quam ob-
seruant fratres Picardi, qui fidei suæ
confessionem nuper Regi Ferdinando
oblatam Anno 1535. ediderunt, cum
præfatione D. Lutheri: qui soli prope
in orbe cum puritate doctrinæ, vigo-
rem etiam disciplinæ Christi apud se
retinuerunt: quam laudem vt ijs tri-
buamus, & Dominum qui sic in illis
operatur, celebremus, res ipsa nos cogit,
etiamsi Fratres illi à præposterè
doctis nonnullis contemnuntur. Ra-
tio vero, quam in hac re obseruant
hæc est.

Præter ministros verbi & sacras
mentorum, habent certum collegium
virorum, prudentia, & grauitate spiri-
tus præcellentium, qui munus obeunt
monendi

monendi ac corrigendi Fratres peccantes, componendi dissidentes, & in causis eorum iudicandi, Excommunicationis tamen sententiam, non nisi causa delata ad totam Ecclesiam, & communibus sententijs iudicata ferunt, idque per supremum Ecclesiae curatorem.

De huiusmodi senioribus scribit & Diuus Ambrosius in Epistola 1. ad Timoth. Cap. 5. Vnde & synagoga, & postea Ecclesia, seniores habuit, sine quorum consilio nihil agebatur in Ecclesia. Quod qua negligentia obsoleuerit, nescio, nisi forte doctorum desidia, aut magis superbia, dum soli volunt aliquid videri &c.

ERRATA.

Pagina,	Versu,	pro.	lege.
59	17	& spiritum	in spiritum
83	10	petram suam,	petram, suam
91	24	rursum	sursum
101	18	unam quæ	unam ne quæ
101	19	conscientiæ ne uel	conscientiæ uel,
126	5	sanctus Paulus	S. spiritus
126	6	permittit	permittit eis
175	7	sicut te	sicut &
205	19	Deum, suam	Deum suam,
206	17	nihil	nihili
206	penult.	erroribus	terroribus.

Fl 4466°

WITTEBERGÆ
Excudebant Clemens Schleich &
Antonius Schöne.

Anno
M. D. LXXIII.

Philip Gündel anno 1528

Guedi zu harpka

Philippus Gündel

Philippus Gündel

Philippus Gündel

anno 1528

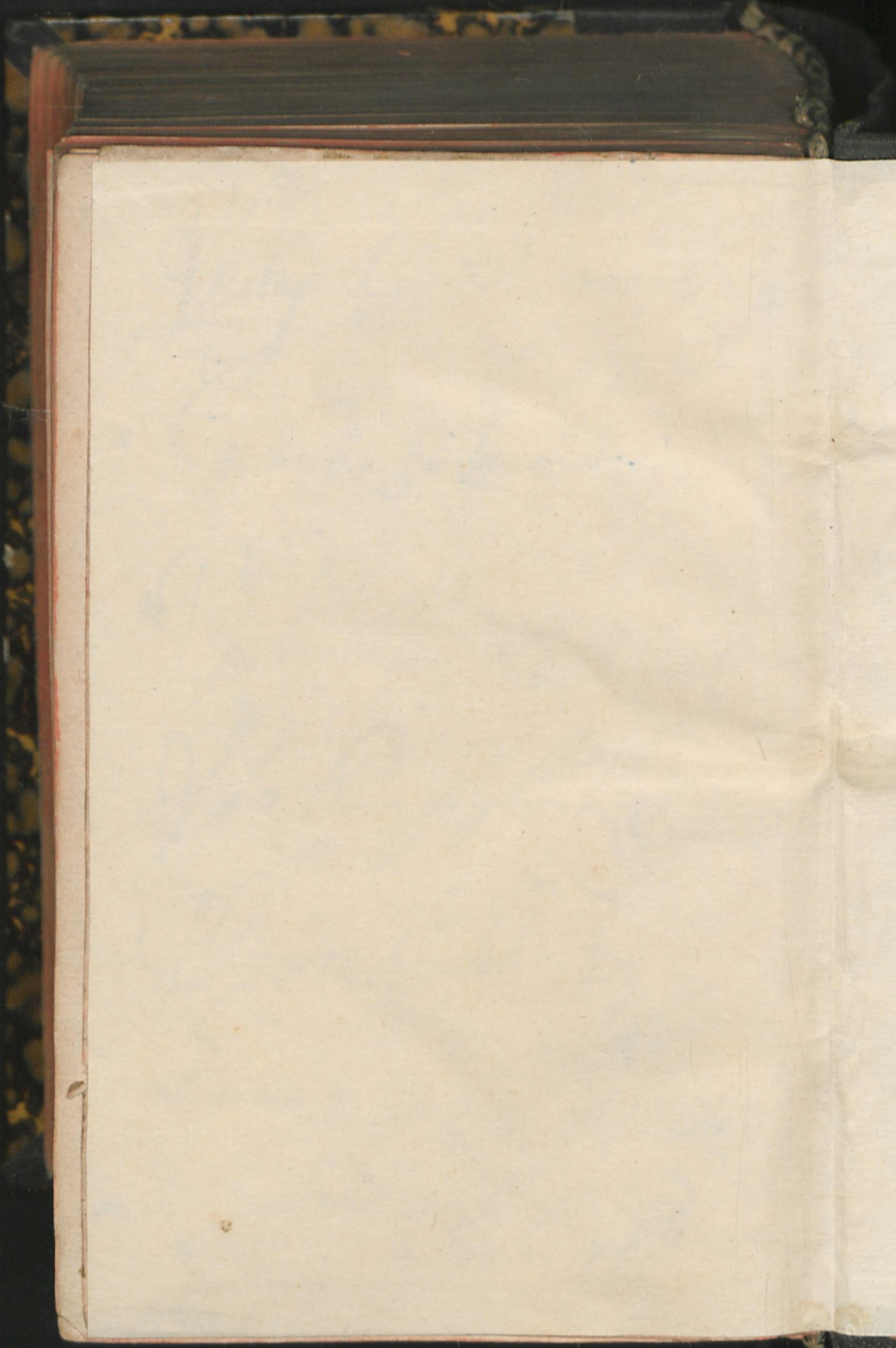
Guedi zu harpka

8

Di

Faint, illegible handwriting or markings in the center of the page.

Ms 4466°

ULB Halle

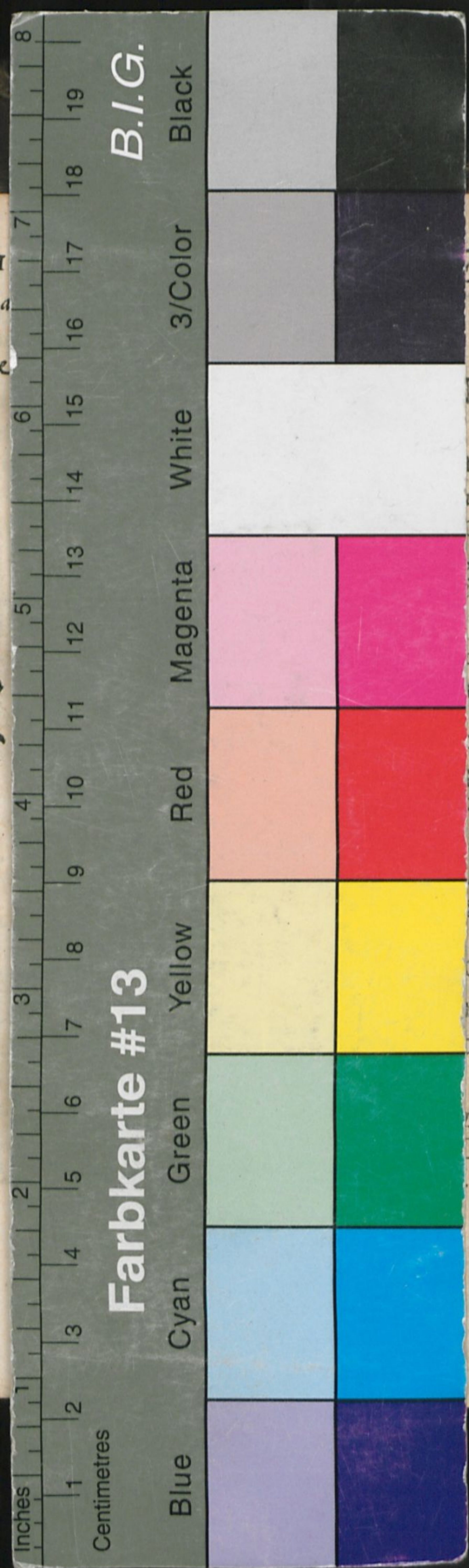
3

004 305 892

Sb.

2
Fl 2323⁶

CESSIO
I ET
IS CHRIS
SERENISS: ET
rum Vngariæ &
ndo, obtulerunt Viennæ
bris; Anni Iesu Christi
, & ex nobilitate in re
doctrinæ in pijs Eccle
Fratrum Bohemico
editi sunt &
cti,

ori Maximiliano II.
gi Poloniæ Sigis
oblata est.

linguam Latinam noua
Anno Christi
KIII.

CXIX.
nonis tuis coram
confundebar.

ERGÆ.
XIII.